



GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER
OCH RÄTTSSSTATSPRINCIPEN

Den nationella utvecklingen ur det civila samhällets perspektiv, 2022

November 2023



Europeiska ekonomiska
och sociala kommittén

De grundläggande rättigheterna och rättsstaten: den nationella utvecklingen ur det civila samhällets perspektiv, 2022

Datum för offentliggörande (bekräftas senare): november 2023

- **Förord av EESK:s ordförande**
- **Inledning**
- **Arbetsmarknadens parter grundläggande rättigheter**
 - Arbetstagares rättigheter
 - Den sociala dialogens utveckling
 - Deltagande i lagstiftningsprocesser
 - Social dialog som en faktor för resiliens
- **Mötes- och föreningsfrihet**
 - Deltagande i beslutsfattande
 - Mötesfrihet, även under covid-19
 - Påtryckningar på organisationer i det civila samhället
 - Tillgång till finansiering
- **Yttrandefrihet och mediefrihet**
 - Mediepluralism
 - Journalisters socioekonomiska situation
 - Snedvridning av information
 - Påtryckningar på journalister
- **Rätten till icke-diskriminering**
 - Allmänna ramar för icke-diskriminering
 - Migranter, inklusive asylsökande
 - Etniska minoriteter, religions- och trosfrihet
 - Kvinnor
 - Hbtqi-personer
 - Personer med funktionsnedsättning
- **Rättsstatsprincipen**
 - Rättsväsendet – oberoende och särskilda utmaningar
 - Beslutsprocesser, även i samband med covid-19
 - Korruption och transparens
- **Slutsatser**

.....
.....
Bilagor

- **Rapporter om landsbesök**
 - Grekland (5–6 maj 2022)
 - Finland (2–3 juni 2022)
 - Slovakien (5–6 juli 2022)
 - Portugal (6–7 oktober 2022)
 - Sverige (13–14 oktober 2022)
 - Slovenien (17–18 november 2022)
- **Regeringarnas synpunkter**
 - Grekland

- Finland
- Slovakien
- Portugal
- Sverige
- Slovenien

Kära läsare,

Jag har under mottot ”Stå upp för demokrati, tala för Europa” beslutat att sätta försvaret av demokrati, grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen i centrum för mitt mandat som ordförande för EESK.

Under de senaste åren har kommittén bevitnat allvarliga utmaningar för demokrati, frihet, grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen i vår del av världen.

Det civila samhället har gått i spetsen för ansträngningarna att bekämpa dessa trender genom att rapportera om kränkningar av de mänskliga rättigheterna, förespråka lagstiftningsreformer och politiska reformer och ge stöd till utsatta grupper. Arbetsmarknadens parter och organisationer i det civila samhället (CSO:er) utgör Europas sociala struktur, och de spelar en viktig roll när det gäller att länka samman folket och beslutsfattarna.

Denna rapport är resultatet av sex landsbesök som genomfördes av medlemmarna i gruppen om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen under 2022. Bidragen som samlats in under dessa besök hjälper oss att förstå den viktigaste utvecklingen på området grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen i de besökta länderna, men även den dagliga verkligheten för aktörer i det civila samhället.

Generellt sett har aktörer i det civila samhället som mötts under landsbesöken uttryckt en stark efterfrågan på större delaktighet i beslutsfattandet på nationell och europeisk nivå. De har tydligt visat att de räknar med att EESK och andra EU-institutioner ger konkret stöd för att skydda dem mot ökande påtryckningar och attacker, stärka deras förmåga att agera och underlätta möjligheter att påverka utformningen av offentlig politik.

Med utgångspunkt i arbetet i gruppen om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen strävar vi efter att stärka våra åtgärder i denna riktning och uppmana alla aktörer att vara med oss i denna strävan.

Oliver Röpke

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande

Inledning

Denna rapport ger en översikt över de landsbesök som anordnades av EESK:s grupp för grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen under 2022. Den behandlar sex landsbesök i Grekland, Finland, Slovakien, Portugal, Sverige och Slovenien. Rapporten följer de två tidigare sammanfattande rapporterna, som omfattade de sju första landsbesöken 2018–2019 i Rumänien, Polen, Ungern, Österrike, Frankrike, Bulgarien och Italien¹, och de sju efterföljande besöken under 2020 och 2021 i Danmark, Tyskland, Irland, Tjeckien, Spanien, Cypern och Litauen².

EESK:s grupp om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen

Gruppen inrättades 2018 som ett övergripande organ inom Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. Den fick i uppdrag att öka det organiserade civila samhällets bidrag till att stärka de grundläggande rättigheterna, demokrati och rättsstatsprincipen och att bemöta civilsamhällets krympande demokratiska utrymme för CSO:er. Dess arbete bygger på en strategi som omfattar områden som anses vara särskilt viktiga och relevanta för EESK:s arbete: arbetsmarknadens parter grundläggande rättigheter, förenings- och mötesfrihet, yttrandefrihet och mediefrihet, rätten till icke-diskriminering samt rättsstatsprincipen³.

Denna rapport

Utöver annan viktig verksamhet, såsom dess arbete med EESK:s yttranden och anordnande av konferenser och utfrågningar, är ett av de huvudsakliga sätten för gruppen att genomföra sitt uppdrag att nå ut till det civila samhället genom landsbesök i alla EU:s medlemsstater. Den första cykeln kommer att uppnås i början av 2024.

2022 markerade det fullständiga återvändandet av besök på plats för gruppen efter två år av utmaningar och restriktioner på grund av covid-19-pandemin, vilket ledde till att gruppen gjorde vissa av sina besök på distans. Gruppens medlemmar hade därför återigen möjlighet till direkt utbyte med intressenter och myndigheter, vilket möjliggjorde bättre kommunikation och större engagemang.

Landsbesöken år 2022 följde en etablerad metod som utvecklats av gruppen under årens lopp: Landsbesöken varar två dagar i följd. En delegation med sex ledamöter från EESK, som likvärdigt företräder de tre EESK-grupperna (arbetsgivare, arbetstagare och organisationer i det civila samhället), träffar nationella intressenter, däribland arbetsmarknadens parter, företrädare för CSO:er, människorättsinstitutioner, media och rättstillämpare, för att diskutera gruppens fem huvudsakliga fokusämnen under fem sessioner.

Sådana diskussioner äger rum i enlighet med Chatham House-regeln, vilket innebär att gruppen använder den mottagna informationen, men varken deltagarnas identitet eller tillhörighet framgår av rapporten om diskussionerna under landsbesöket. Efter diskussionerna med

¹ EESK, Report on Fundamental rights and the rule of law: national developments from a civil society perspective (Rapport om de grundläggande rättigheterna och rättsstaten: den nationella utvecklingen ur det civila samhällets perspektiv), 2018-2019, juni 2020, www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-02-20-156-en-n.pdf. Rapporten och den därpå följande rapporten finns på de besökta ländernas språk på <https://www.eesc.europa.eu/sv/sections-other-bodies/other/ad-hoc-group-fundamental-rights-and-rule-law>

² EESK, Fundamental rights and the rule of law - National developments from a civil society perspective (De grundläggande rättigheterna och rättsstaten: den nationella utvecklingen ur det civila samhällets perspektiv), 2020-2021, september 2022, https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-09-22-459-en-n_0.pdf
På grund av covid-19-situationen gjordes besöken i Danmark, Tyskland, Irland och Litauen virtuellt. Besöken i Tjeckien, Spanien och Cypern ägde rum på plats.

³ Mer information om gruppens arbete finns i detta webbadsnitt: <https://www.eesc.europa.eu/sv/sections-other-bodies/other/adhoc-group-fundamental-rights-and-rule-law>

organisationer i det civila samhället träffar gruppen systematiskt en delegation av företrädare från myndigheterna för att rapportera om frågor som rör grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen i landet och som hade tagits upp under de föregående mötena. Efter besöket får det besökta landets regering rätt att svara ("observationer") och dessa svar bifogas till denna rapport, som vi hoppas kan utgöra grunden för dialog.

Som anges i de tidigare sammanfattande rapporterna från gruppen förmedlas alla synpunkter som utgör innehållet i landsrapporterna och denna sammanfattande rapport i god tro och utgör inte EESK:s åsikt eller dess bedömning av en situation. Syftet med denna rapport är inte att göra rättsliga eller vetenskapliga utvärderingar utan att förmedla det civila samhällets perspektiv på trender avseende grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen i Europa. Ingenting bör härledas från valet av de sex länder som ingår i denna rapport. De enda kraven för att betrakta dessa länder som en enhet är att uppnå en geografisk balans och välja bland de EU-medlemsstater som inte redan finns med i gruppens tidigare rapporter.

Även om vissa fenomen kan vara landsspecifika kan det finnas andra trender i flera länder. Därför kan iakttagandet av en viss trend under ett landsbesök inte ses som en indikation på att den är exklusiv för det landet. Om en trend däremot inte nämns i ett annat land innebär detta inte att fenomenet inte finns där. De landsrapporter som ingår här, tillsammans med hela den sammanfattande rapporten, ger en inblick i några av de stora utmaningar som det civila samhället i Europa upplever.

Utöver att utfärda den sammanfattande rapporten har gruppen utvecklat andra sätt att följa upp landsbesöken. Sedan juni 2021 uppmanas intressenter som träffats under besöken att lämna uppföljningsbidrag via den särskilda sidan i gruppens avsnitt på EESK:s webbplats⁴. Vissa av de nationella intressenter som möttes under besöken inbjuds också till höstens årliga konferens för ytterligare utbyte med alla gruppmedlemmar. Dessutom kommer nästa cykel av deras landsbesök att bygga på resultaten från de landsbesök som gjorts under de senaste sex åren.

Gruppen har för avsikt att fortsätta att samarbeta med organisationer i det civila samhället, arbetsmarknadens parter, myndigheter och institutioner och andra aktörer, både på nationell och europeisk nivå, för att identifiera och reflektera över framväxande trender, ge insikter och erbjuda möjligheter till dialog om de grundläggande rättigheterna och rättsstatsprincipen i Europa.

4

EESK, Fundamental Rights and the Rule of Law: trends in EU Member States (Grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen: trender i EU:s medlemsstater), <https://www.eesc.europa.eu/en/sections-other-bodies/other/group-fundamental-rights-and-rule-law/frtl-trends-eu-member-states>

1. ARBETSMARKNADENS PARTERS GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

Den session som sammanför arbetsgivarnas och arbetstagarnas företrädare gör det möjligt att diskutera viktiga frågor som rör **arbetsmarknadens parters grundläggande rättigheter**, såsom den rättsliga ramen för arbetsmarknadens parter, den sociala dialogen, deltagande i beslutsfattande och särskilda situationer såsom covid-19.

Rättslig ram för arbetsmarknadens parter

Arbetsmarknadens parter tog upp den allmänna situationen när det gäller den rättsliga ram som gäller för dem samt mer specifika överväganden.

- Landsbesökens deltagare ansåg i allmänhet att det **allmänna skydd** som erbjuds arbetsmarknadens parter var tillräckligt och stabilt. Deltagarna i *Grekland* hänvisade till uttryckliga bestämmelser i förrättningen om fackliga rättigheter såsom kollektivförhandlingar, föreningsfrihet och strejkrätt. I *Portugal* nämnde deltagarna både nationell lagstiftning och utmärkta nationella resultat när det gäller ratificering och genomförande av de viktigaste ILO-konventionerna. Deltagarna i *Finland* pekade på både en stabil ram och en lång tradition av trepartsdialog, och deltagarna i *Sverige* betonade sin nationella modell för social dialog som kombinerar lagstiftning med icke-inblandning från statens sida.
- Deltagarna bedömde dock också att det **konkreta genomförandet av fackliga rättigheter**, såsom strejkrätten, varierade beroende på omständigheterna. Enligt vissa deltagare i *Portugal* finns det en klyfta mellan den rättsliga ramen och det faktiska skyddet av de fackliga rättigheterna inom företag. Vissa arbetstagare var ovilliga att erkänna sin anknytning till en fackförening, och påtryckningar på fackföreningsmedlemmar att begränsa strejker nämndes också. I *Finland* ansågs strejkrätten vara väl skyddad, trots åtminstone ett exempel på försök att förhindra fackliga åtgärder genom att hota med anställning av tillfälliga arbetstagare. I *Sverige* angavs att strejkrätten inte gäller när det finns kollektivavtal [”fredsplikt”].
- Under vissa sessioner underströk deltagarna de åtgärder som krävs för att dagligen **säkerställa ett konkret genomförande av arbetsrätten**. I *Portugal* ansågs till exempel arbetsmiljöinspektörernas arbete vara nödvändigt på detta område, vilket kräver fler personalresurser. I *Sverige* hänvisade deltagarna till den roll som spelas av regionala skyddsombud, vilka utses av fackföreningar för att övervaka säkerhetsåtgärder på olika arbetsplatser.

Den sociala dialogens utveckling

Under de flesta sessionerna om arbetsmarknadsparternas rättigheter pekade deltagarna på en **betydande utveckling av den sociala dialogen** under de senaste åren.

- I *Slovenien* förklarades det att **kollektivförhandlingsmodellen** kommer från 1990-talet och att de akter som reglerar kollektivavtal och fackföreningsrepresentation behövde reformeras för att förhindra en potentiell långsiktig försvagning av den sociala dialogen. I *Finland* har deltagarna förklarat att den sociala dialogen har utvecklats under de senaste åren och att den har gått från kollektiva förhandlingar på nationell nivå till sektors- eller företagsnivå. I *Portugal* pekade vissa deltagare på utmaningar när det gäller kollektivförhandlingar till följd av en uppdatering av arbetslagen från 2003, vilken gjorde det möjligt att fastställa förfallodatum för avtal som brukade vara tidsobegränsade.

- I *Slovakien* förklarade deltagarna att **trepartsdialogen** på nationell nivå hade avbrutits i några månader under 2020 efter en tvist om minimilöner, samtidigt som den fortsatte på ett mer meningsfullt sätt på sektors- och företagsnivå eller förvaltningsnivå. I *Grekland* beklagade arbetsmarknadens parter sin underrepresentation i den sociala trepartsdialogen, vilket i kombination med en långvarig praxis att lägga fram kollektivavtal till skiljeförfarande innebar att myndigheterna i praktiken hade sista ordet.

Deltagande i lagstiftningsprocesser

Den bedömning som gjorts av arbetsgivarnas och fackföreningarnas företrädare av **arbetsmarknadsparternas deltagande i lagstiftningsprocessen** varierade avsevärt mellan de länder som besöktes.

- I *Finland* uppskattade arbetsmarknadens parter att de var involverade i **lagstiftningsprocessen** i tidigare led i form av deltagande i regeringsarbetsgrupper och inte bara i frågor som rör arbetsrätt och sociallagstiftning. I *Sverige* ansågs arbetsmarknadsparternas deltagande i diskussionen om ny lagstiftning genom expertgrupper eller samråd med myndigheterna vara en avgörande aspekt av den ”svenska modellen”.
- I *Portugal* fanns formella kanaler för deltagande av arbetsmarknadens parter genom det nationella **ekonomiska och sociala rådet** och offentliggörande av lagförslag i arbetsmarknads- och sysselsättningsbulletinen, men arbetsmarknadens parter ansåg att deras deltagande i beslutsfattandet fortfarande behövde förbättras. I *Slovenien* diskuterade det nationella ekonomiska och sociala rådet också alla socioekonomiska och arbetsrelaterade lagförslag innan de översändes till regeringen. Arbetsmarknadens parter ansåg dock att den sociala dialogen behandlades som ett sätt att informera dem snarare än som ett lämpligt samrådsförfarande.

Social dialog som en faktor för resiliens

Liksom under den tidigare cykeln av landsbesök betonade arbetsmarknadens parter vikten av social dialog för att hantera **kriser** som covid-19-pandemin, och beklagade i vissa fall att sådana kriser påverkade den sociala dialogen.

- I *Grekland* ansåg de dock också att **konsekvenserna av finanskrisen 2008 och åtstramningspolitiken** hade påverkat de kollektiva förhandlingarna, de offentliga samråden, arbetsmarknadens parter förmåga att påverka politiska beslut och de demokratiska processerna i allmänhet. De anser att konsekvenserna av denna kris har förvärrats av efterföljande kriser såsom klimatförändring, mottagande av asylsökande och covid-19-pandemin. De fann dock också att den sociala dialogen hade visat sig vara användbar under covid-19-krisen och lett till lämpliga lösningar.
- I *Finland* uppskattade deltagarna att ett paket till stöd för sysselsättningen i samband med **covid-19-krisen** förhandlades fram i början av krisen. Arbetsmarknadens parter försökte också dra lärdom av krisen för att förbereda verktyg som motverkar eventuella framtida kriser av olika slag. I *Slovakien* förekom informella samråd med arbetsmarknadens parter under covid-19-krisen, men de var inte systematiska. I *Portugal* ansåg deltagarna att det faktum att den sociala dialogen var stabil och omfattade ett stort antal frågor hjälpte landet genom covid-19-pandemin. I *Slovenien* ansåg deltagarna att regeringen hade använt sammanhanget kring covid-19 som en ursäkt för påskyndat lagstiftningsarbete och kringgick meningsfulla samråd med arbetsmarknadens parter. I *Slovakien*, *Slovenien* och *Portugal* ansåg deltagarna att de inte hade varit tillräckligt involverade i utarbetandet av den nationella återhämtnings- och resiliensplanen.

Deltagarna i sessionerna om **föreningsfrihet och mötesfrihet** tog upp frågor som rör deltagande i beslutsfattandet, covid-19-situationens inverkan på mötesfriheten och utmaningar när det gäller påtryckningar på CSO:er och tillgång till finansiering.

Deltagande i beslutsfattande

Deltagarna erkände att det finns mer eller mindre utvecklade **förfaranden för att delta i beslutsfattande** enligt landet och efterlyste i allmänhet förbättringar, särskilt när det gäller tidpunkten och möjligheten att verkligen påverka resultaten.

- I *Finland* ansåg deltagarna att samråden med CSO:er genomfördes på ett smidigt och effektivt sätt, även om vissa deltagare hade en känsla av att **tidpunkten** ibland var oklar och att tidsramen för civilsamhällets deltagande hade förkortats under de senaste åren. I *Grekland* erkände deltagarna att det fanns ett offentligt samråd med CSO:erna, men de beklagade att det i allmänhet var för kortvarigt för att vara meningsfullt.
- I *Portugal* ansåg deltagarna att CSO:ernas deltagande i beslutsfattandet fortfarande behövde intensifieras trots verkliga ansträngningar från myndigheternas sida och det nationella ekonomiska och sociala rådets existens samt de många kommittéer som öppnades upp för det civila samhällets bidrag. Enligt deltagarna genomfördes samråd alltför ofta bara för sakens skull och de utformades mer som en formalitet än en möjlighet för deltagarna att på ett meningsfullt sätt **påverka resultaten**. I *Slovenien* förklarade deltagarna att rätten att delta i beslutsfattandet garanteras genom lag och att varje lagförslag måste genomgå obligatoriskt samråd. Genomförandet av sådana krav hade varierat med på varandra följande regeringar.

Mötesfrihet, även under covid-19

Deltagarna ansåg i allmänhet att mötesfriheten var väl skyddad genom lag, men vissa pekade också på **konkreta utmaningar** av olika betydelse beroende på varje lands situation.

- I *Grekland*, *Slovakien* och *Slovenien* kritiserade deltagarna **begränsningarna eller förbuden mot protester under covid-19-perioden** samt böter för eller gripanden av demonstranter i detta sammanhang. Deltagarna påpekade att idrottsevenemang eller religiösa evenemang ofta tilläts medan demonstrationer inte tilläts.
- I *Grekland* kritiserades också lagstiftningsreformen som gjorde det möjligt för polisen att skingra fredliga protester på grund av en enskild våldshandling. Det ansågs också att den **obligatoriska anmälningssordningen** gjorde det möjligt för myndigheterna att förbjuda möten på grundval av breda hänvisningar till skyddet av den allmänna ordningen.
- I *Finland* ansågs mötesfriheten vara väl skyddad, även om det också upplevdes att polisen ibland är rådvill inför **nya former av aktivism**, såsom fredlig olydnad under ledning av klimatdemonstranter.

Påtryckningar på organisationer i det civila samhället

Deltagare vittnade om **olika nivåer av ökande tryck på CSO:er** och om spridningen av ett klimat av misstro mot deras verksamhet, särskilt inom vissa känsliga områden.

- I *Grekland* upplevde deltagarna att det civila samhället har påverkats av årtal av åtstramningsåtgärder, som nu kombineras med framväxten av ett **misstänkliggörande av det civila samhället**, i synnerhet organisationer och individer som arbetar med migranter, inklusive asylsökande. De pekade på det obligatoriska registret för CSO:er som arbetar med asyl och migration, vilket de ansåg innebära oproportionerliga krav och kunde leda till avregistrering om en tidsfrist för det besvärliga registreringsförfarandet inte uppfylldes. Omöjligheten för CSO:er att uttryckligen hänvisa till de turkiska och makedoniska minoriteterna kritiserades också.
- Den gradvisa **polariseringen av offentliga debatter** pekades ofta på som ett allmänt sammanhang som gynnar ett ökat tryck på CSO:er som hanterar känsliga ämnen och fungerar som väktare, till exempel i *Slovakien* och *Portugal*. I *Portugal* nämndes hot mot CSO:ers personal som arbetar inom migrationsområden och integration av personer med utländskt ursprung och medlemmar av den romska befolkningen. Vissa politiska partiers försök att ingripa i CSO:ernas miljö nämndes också som en negativ utveckling.
- I *Finland* betonade deltagarna att trycket på CSO:er i deras nationella sammanhang inte härrörde från myndigheterna utan snarare från ökningen av **hatpropaganda** från högerextrema grupper. Hatpropaganda hotade särskilt progressiva demonstranter, såsom klimataktivister, etniska eller sexuella minoriteter och kvinnor. I *Sverige* ansågs det att hatpropaganda på sociala medier särskilt riktades mot ungdomar, kvinnor och personer som bär på religiösa symboler, och skulle kunna leda till att de inte fortsätter sitt medborgardeltagande. I *Slovenien* ansågs effekterna av verbala attacker och smutskastningskampanjer som leddes av populistiska politiska krafter vara särskilt viktiga när sådana krafter var vid makten.

Tillgång till finansiering

De **skenbart växande svårigheterna för CSO:er att få tillgång till finansiering** presenterades ofta av deltagarna som det sätt på vilket det redan nämnda växande klimatet av misstro omvandlas till offentlig politik.

- I *Slovenien* och *Sverige* var deltagarna särskilt oroad över inverkan av **populistiska agendor** som drivs av vissa politiska krafter som är associerade med regeringen när det gäller tillgången till finansiering för medborgardeltagande.
- I *Grekland* ansågs det att de mest aktiva och högljudda organisationerna i det civila samhället hade särskilda svårigheter att dra nytta av offentlig finansiering. Tillgång till offentlig finansiering ansågs också vara komplicerat för små och medelstora organisationer i det civila samhället på grund av tunga krav på finansiella revisioner. I länder som *Finland* och *Sverige*, där CSO:er uppskattade att dra nytta av en stark tradition av offentlig finansiering, ansågs det också att **rapporteringskraven** var alltmer krävande och ibland för kostsamma både när det gäller tid och pengar.

- Deltagarna vid flera landsbesök, såsom *Slovakien* och *Finland*, pekade på risken för att uppkomsten av frågor som covid-19 och kriget i Ukraina skulle kunna **avleda finansieringskanaler** från de vanliga mottagarna. Utmaningen för CSO:er att behålla en oberoende övervakningsroll och inte bara betraktas som tjänsteleverantörer i samband med offentlig finansiering nämndes också, till exempel i *Portugal*.
- **Andra exempel på utmaningar** som nämndes var att föredra projektfinansiering snarare än kärnfinansiering från offentliga finansiärer (t.ex. i *Slovakien*), konkurrens snarare än samarbete som skapats genom bristen på och centraliseringen av tillgängliga resurser för CSO:er för mänskliga rättigheter (t.ex. i *Portugal*) och svårigheten för vissa små CSO:er som arbetar med sårbara grupper att öppna ett bankkonto (t.ex. i *Sverige*).

3. YTTRANDEFRIHET OCH MEDIEFRIHET

Deltagarna i sessionen om **yttrandefrihet och mediefrihet** diskuterade situationen för mediepluralism, journalisters socioekonomiska situation, olika former av snedvridning av information och olika former av påtryckningar på journalister.

Mediepluralism

Deltagarna ansåg i allmänhet att regelverket för yttrandefrihet och mediefrihet var tillfredsställande, men de pekade på **flera farhågor på området mediepluralism**, den ekonomiska modellen för medier och offentliga mediers oberoende.

- I *Slovakien* diskuterades parlamentets roll i valet av direktör för **medierna i allmänhetens tjänst**, liksom frågan om den politiska majoritetens inflytande på ett sådant val. Även i *Portugal* ansågs det att verksamhetsområdet för den nationella tillsynsmyndigheten för medier begränsades av nomineringsprocessen i dess styrelse, som *de facto* låg i händerna på de två största politiska krafterna i parlamentet. I *Sverige* uttryckte de sin oro över en eventuell attitydförändring hos de svenska myndigheterna vad gäller mediefriheten, inklusive de garantier som erbjuds radio och tv i allmänhetens tjänst.
- I *Grekland* beklagade deltagarna en trend mot **koncentration av medier** under inflytande av affärsmän och en bredare omstrukturering av mediesektorn efter de olika socioekonomiska kriserna och den digitala omställningen. I *Slovakien* fruktade vissa deltagare tendensen för politiker att äga eller kontrollera medier på både nationell och lokal nivå för att säkerställa självbefrämjande åtgärder, särskilt i samband med val. I *Finland*, där deltagarna ansåg att medielandskapet var särskilt livskraftigt, ansågs det också att landet inte var undantaget från den allmänna trenden mot mediekoncentration, eftersom sociala medier hade drivit bort reklamintäkter från traditionella medier. I *Slovenien* påpekade deltagarna att graden av politiska uppköp av tidningar, påtryckningar på radio-, TV- och pressbyråer och strategiska rättegångar mot journalister varierade beroende på vilka politiska krafter som hade makten.
- I *Grekland* betonade deltagarna den **osäkra ekonomiska situationen för mediekanalerna** inför svårigheten att få tillgång till regelbundna reklamintäkter, vilket påverkar personalens ekonomiska villkor och arbetsvillkor. Deltagarna diskuterade behovet av att utforska alternativa finansieringsmodeller såsom bidrag från stiftelser till stöd för undersökande journalistik, prenumerationer eller status som icke-vinstdrivande. I *Portugal* ansåg deltagarna att bristen på finansiering inom mediesektorn ledde till en kris som påverkade kvalitet och undersökande journalistik och gynnade kommersialism och sensationalism. Den nuvarande ekonomiska modellen ansågs vara ohållbar för medierna med tanke på den senaste tidens utveckling, såsom ökande produktionskostnader, bristen på personal som levererar tidningar och de lokala "nyhetsöknarna" som inte bara kännetecknas av att de lokala medierna försvinner, utan även deras försäljningsställen. I *Slovenien* förklarades att mediekanalernas ekonomiska svaghet gjorde dem benägna att utöva ekonomiska påtryckningar genom att hota med rättegångar och förlorade reklamintäkter.

Journalisters socioekonomiska situation

Journalisternas socioekonomiska situation och dess **inflytande på journalism av kvalitet** och tillgången till information för alla togs upp i de flesta besökta länder.

- I *Grekland*, *Slovakien*, *Slovenien* och *Portugal* förklarade deltagarna att journalisternas **arbetsvillkor** har försämrats kraftigt under de senaste åren. Deltagarna i *Grekland* pekade på följderna av åtstramningsåtgärder och avsaknaden av kollektivförhandlingar inom mediesektorn, vilket försätter mediearbetare i händerna på kontrakt som kan avbrytas. Ökningen av korttidsanställningar framhölls också i *Slovakien*, där det förklarades att privata journalister, frilansjournalister och journalister i offentliga medier åtnjöt olika skydd. I *Portugal* kritiserades också låg ersättning, och i *Slovenien* nämndes de försämrade arbetsvillkoren vid sidan av det ständiga trycket på mediearbetare på och utanför sina försäljningsställen.
- Deltagarna gjorde i allmänhet en koppling mellan denna ökande otrygghet och **utmaningarna för journalistik av kvalitet**. I *Grekland* förklarades det att många av den yngre generationens journalister bara kunde hitta sysselsättningsmöjligheter på nyhetsredaktioner, där de huvudsakligen formaterade befintlig information, i stället för att arbeta med undersökande journalistik. I *Slovakien* påpekades det att många spridare av falska nyheter gömdes bakom den praktiska titeln ”medborgarjournalism”, som har utvecklats under årens lopp. I *Portugal* uppgav deltagarna att de ekonomiska modeller som skapats för att hantera ekonomiska svårigheter inom mediesektorn, till exempel betalda prenumerationer på nyheter av kvalitet på nätet, har blivit hinder för information för majoriteten av befolkningen. I detta sammanhang rekommenderade deltagarna ökat stöd för mediekunskap, bland annat genom informationskampanjer.
- **Tillgång till information** togs upp i flera länder som ett ämne som rörde medborgare i allmänhet och journalister i synnerhet. I *Finland* ansågs det att den allmänna rättsliga miljön om yttrandefrihet gav ett fast skydd, och att detta också gällde tillgång till handlingar eller respekt för källskydd. I *Sverige* ansåg deltagarna att tillgången till information i allmänhet var mycket bra, men det fanns också vissa fall där olika myndigheter begränsade den fria tillgången till offentliga register under covid-19-krisen. I *Grekland* betonades myndigheternas allmänna ovilja att ge tillgång till information, särskilt när det gäller känsliga frågor som migration och vapenhandel. I *Portugal* beklagades det att de offentliga myndigheterna inte var bundna av kommissionens beslut om tillgång till administrativa handlingar, vilket ofta fick journalister att vända sig till domstolar i stället.

Snedvridning av information

Ingen av deltagarna i sessionerna om yttrandefrihet och mediefrihet hänvisade till direkt censur som införts av myndigheterna. Många av dessa deltagare gav dock exempel på **snedvridning av information i olika former**, såsom inflytande från myndigheter eller icke-statliga aktörer, desinformation, falska nyheter och självcensur.

- I *Grekland* ansåg deltagarna att myndigheterna hade ett betydande **inflytande** över offentlig tv och radio och att det ibland spreds instruktioner om hur ämnen med anknytning till myndigheterna skulle behandlas. I *Slovenien* beskrev deltagarna hur den nationella pressbyrån hade blivit en måltavla för den tidigare regeringens nedskärningar av finansieringen. De förklarade också hur styrningen av radio och tv i allmänhetens tjänst hade påverkats politiskt och att en folkomröstning om ämnet planerades till slutet av 2022. I *Finland* ansåg deltagarna att medierna sällan utsätts för direkt inflytande från politiker, vilket inte förhindrade enstaka incidenter.
- Deltagarna förklarade hur **självcensuren** styrdes av osynliga faktorer. I *Grekland* ansågs det till exempel att de flesta journalister inte skulle ta upp frågor som ansågs vara kritiska för myndigheterna. Liksom i *Slovakien* trodde man att sammanhanget kring polariseringen av samhället spelade en roll i självcensuren, eftersom det fanns en

tendens att assimilera journalister till en viss sida av officiella narrativ kring omstridda frågor som migration. I *Slovenien* förklarade deltagarna att journalister anser sig vara begränsade i fråga om vilka ämnen de kan behandla beroende på vem som äger deras mediekkanaler.

- Utländskt inflytande presenterades som en viktig, men inte unik källa till den växande spridningen av **desinformation**. I *Finland* pekade deltagarna på försök att ingripa i det offentliga livet anslutna till Ryssland genom influerare som använder alla möjliga ämnen (covid-19, flyktingar, Natomedlemskap) för att sprida falska nyheter. I *Slovakien* nämndes ryskt inflytande och organiserad brottslighet som ett försök att korrumpiera journalister eller infiltrera journalistorganisationer. Enligt deltagarna föregick det bevisade ryska inflytandet kriget i Ukraina, som i fallet med ett försök att muta en konspirationsjournalist.
- Deltagare, till exempel i *Slovenien*, stödde rättsliga uppdateringar för att ta itu med spridningen av felaktig information, falska nyheter och hatpropaganda. Deltagarna var dock också försiktiga med att **myndigheternas svar skulle kunna äventyra yttrandefriheten**. I *Slovakien* fruktade deltagarna att den lag som förbjuder konspirationswebbplatser hade antagits som ett svar på kriget i Ukraina efter en mycket snabb beredning utan någon egentlig debatt. De ansåg också att det var alltför radikalt att anförtro utredningen av innehåll som betraktas som extremistiskt till den nationella brottsmyndigheten, med risk för att blanda allvarliga hot med förseelser eller verbala övergrepp. I *Sverige* befarade deltagarna att myndigheternas förslag om att begränsa den offentliga finansieringen och endast stödja mediekkanaler som inte producerade falska nyheter kunde missbrukas. I *Grekland* noterade deltagarna med yttersta försiktighet 2021 års lag mot falska nyheter, vilket de ansåg medföra alltför vaga kriterier.

Påtryckningar på journalister

Ökningen av påtryckningar på journalister beskrevs i de flesta länder som besöktes under 2022. Det tog sig olika former, t.ex. **verbala, rättsliga eller fysiska hot**.

- Användningen av **strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt (munkavleprocesser)** för att tysta journalister kom upp i de flesta besökta länder. Graden av prevalens verkade variera från land till land. Man hänvisade till tillfälliga fall i *Finland* och *Portugal* och vanliga händelser i *Slovenien*, där enskilda undersökande journalister som är verksamma på korruptionsområdet berättade för delegationen om dussintals munkavleprocesser mot dem. De beskrivna munkavleprocesserna baserades på anklagelser som förtal, skatteundandragande och penningtvätt. Vissa deltagare ansåg att rättsväsendet inte hade full förståelse för de verkliga påtryckningar som utövas på journalister genom munkavleprocesser.
- Munkavleprocesser var inte det enda **rättsliga hotet** som kunde begränsa journalisters arbete. I *Grekland* gavs exemplet med en undersökande journalist som riskerade fängelse för att ha använt läckor i syfte att rapportera om påstådda mutor i anknytning till ett globalt läkemedelsföretag. Ett annat exempel gällde övervakningen av journalister genom spionprogram som installerats av de nationella säkerhetstjänsterna. I *Finland* förklarades det att en journalist – utifrån antagandet att läckta sekretessbelagda uppgifter hade använts – hade åtalats för att ha rapporterat om säkerhetsfrågor (det framkom senare att han endast hade använt offentligt tillgängliga uppgifter). I *Slovakien* ansåg deltagarna att en reform av presslagen gynnade politiker som beviljades omfattande rätt att svara på alla typer av innehåll som påstods innehålla felaktiga uppgifter.
- I *Slovenien* hänvisade deltagarna främst till smutskastningskampanjer, hot och mobbning mot journalister som arbetar för radio och tv i allmänhetens tjänst, men deltagare i andra länder påpekade att påtryckningar skulle kunna gå så långt som till **fysiska hot**, inklusive hot mot journalisters liv. I *Grekland* beklagade deltagarna att det inte hade skett något genombrott i utredningen av mordet på den undersökande journalisten Giorgos Karaivaz år 2021. I *Slovakien* förväntade sig deltagarna en ny

rättegång om mordet på Ján Kuciak, i hopp om att det äntligen skulle kunna leda till att de personer som påstås vara ansvariga för att planera brottet dömdes.

- Uppkomsten av **hatpropaganda**, ett fenomen som inte bara gäller journalister, ansågs oroande. I *Finland* ansåg deltagarna att hatpropaganda på nätet var ett stort hot mot yttrandefriheten, särskilt i avsaknad av en definition av hatbrott och hatpropaganda enligt lagen, och med tanke på den låga nivån av rapportering till polisen. I *Slovakien* påpekades att desinformation och hatpropaganda var parallella fenomen, ibland riktade mot samma grupper, såsom romer. Den existerade inte bara på nätet utan härrörde också ibland från traditionella medier, i samband med hård konkurrens om läsare.

4. RÄTTEN TILL ICKE-DISKRIMINERING

Diskussionerna med deltagarna i sessionerna om **rätten till icke-diskriminering** gällde den allmänna ramen för att hantera diskriminering samt de särskilda utmaningar grupper som migranter, etniska minoriteter, kvinnor, hbtqi-personer och personer med funktionsnedsättning står inför.

Allmänna ramar för icke-diskriminering

Deltagarna i alla besökta länder uppskattade att den **allmänna ramen för icke-diskriminering** var tillräcklig. De formulerade också rekommendationer för förbättringar.

- Förekomsten av ett antal **nationella strategier** för grupper som utsätts för diskriminering underströks i *Grekland*. Deltagarna efterlyste ett mer systematiskt genomförande och finansiering till stöd för verksamhet på dessa områden. Ett liknande krav ställdes i *Slovakien* i samband med lagen mot diskriminering, där mer utbildning för polisen och rättsväsendet också förespråkades. Deltagarna i *Finland* förklarade att alla myndigheter var skyldiga att främja jämlikhet, särskilt genom att utarbeta jämställdhetsplaner, som vissa deltagare ibland ansåg vara alltför generiska. I *Portugal* uppskattade deltagarna att den nationella strategin för jämlikhet och icke-diskriminering utgjorde en god grund för dialog med myndigheterna. I *Sverige* beklagade deltagarna att lagen om diskriminering inte omfattar alla möjliga former av diskriminering och att den inte heller innehåller särskilda bestämmelser om diskriminering från polisens sida. I *Slovenien* insåg deltagarna att en omfattande rättslig ram förbjöd diskriminering på alla grunder, men de beklagade avsaknaden av en övergripande strategi mot diskriminering utöver den sektoriella strategin.
- Den viktiga rollen för **ombudsmannaorgan, nationella människorättsinstitutioner och jämställdhetsorgan** betonades i alla besökta länder. I *Grekland* hänvisade man också till ombudsmannens arbete med att ständigt främja principen om likabehandling inom den offentliga och den privata sektorn. I *Slovakien* förklarades att det slovakiska nationella organet för mänskliga rättigheter bedömde enskilda fall utifrån lagstiftning, gav rättshjälp och företrädde offer i domstol. I *Finland* beklagade deltagarna att ombudsmannen för icke-diskriminering inte kunde arbeta med arbetsmarknadsfrågor eftersom dess mandat inte omfattade sysselsättningsfrågor eller tillät att klagomål som rör privata arbetsgivare behandlas. I *Sverige* efterlyste deltagarna en förstärkning av jämställdhetsombudsmannens roll och kapacitet. I *Slovenien* uppskattade deltagarna att jämställdhetsorganet hade ett långtgående mandat och omfattande uppgifter och befogenheter utöver kunskapshöjande.

Migranter, inklusive asylsökande

Rättigheterna för migranter, inklusive asylsökande, väckte stor oro i alla besökta länder.

- I *Grekland* fördömde deltagarna starkt påstådda **avvisningar** vid de grekiska gränserna, och de beklagade att myndigheterna endast hade inrättat en oberoende gränsövervakningsmekanism efter internationella påtryckningar. Deltagarna påpekade också att skyldigheten att tillhandahålla individanpassade analyser av asylansökningar och förvar av asylsökande under dåliga förhållanden har åsidosatts. I *Slovenien* trodde deltagarna trodde att de påstådda avvisningarna vid gränsen har minskat sedan regeringsbytet och stödde den nya regeringens strategi att riva stängslet vid den södra gränsen.

- Tillströmningen av **asylsökande från Ukraina** diskuterades av deltagarna i landsbesöken år 2022, ofta för att belysa det positiva mottagandet av den nationella befolkningen och de nationella myndigheterna, men också en omotiverad skillnad i hur asylsökande behandlas i andra länder. I *Slovakien* jämförde deltagarna befolkningens allmänna öppenhet gentemot ukrainska asylsökande med negativa berättelser, däribland islamofobi, som människor som anlände till EU 2015–2016 hade ställts inför. I *Grekland* förklarade deltagarna att utbildningssektorn försökte integrera ukrainska asylsökande i det lokala skolsystemet och jämförde det med den svårare situationen för asylsökande barn från andra länder, som ofta bodde i läger med mindre utbildningsstöd. I *Finland* betonades att ukrainska asylsökande beviljades tillfällig vistelse, medan andra asylsökande fick mindre stöd och ställdes inför dagliga hinder, till exempel när det gällde att öppna ett bankkonto.
- I alla besökta länder ansåg deltagarna att migranternas **mottagningsvillkor** och många administrativa bördor inte underlättade deras integrering i samhället och att de hindrade deras rättigheter och deras tillgång till tjänster som hälso- och sjukvård eller öppnande av bankkonto. I *Finland* ansågs till exempel att de parallella förfarandena för att få uppehållstillstånd och arbetstillstånd är betungande och handläggs ibland på ett inkonsekvent sätt av myndigheterna. Situationen för avvisade asylsökande ansågs vara särskilt allvarlig i flera länder. I *Sverige* och *Slovenien* trodde man till exempel att avvisade asylsökande blev ”osynliga” invånare utan rätt till tillgång till tjänster, och att de drabbades av fattigdom på grund av bristande stöd för boende och andra grundläggande behov.
- **Strukturell diskriminering** i samhället nämndes också, till exempel i *Finland*, liksom polisens oproportionerliga inriktning, till exempel i *Grekland*. Deltagarna beklagade också otillräckliga straffrättsliga bestämmelser för att ta itu med hatbrott och hatpropaganda mot migranter, och efterlyste även bättre utbildning av polisen och rättsväsendet, till exempel i *Portugal*.

Etniska minoriteter, religions- och trosfrihet

Diskriminering av **etniska minoriteter**, däribland urfolk och romer, nämndes vid vissa landsbesök, liksom religions- och trosfrihet.

- I *Sverige* beklagade deltagarna att landet inte hade ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention om urfolk. De uttryckte också oro över de svenska myndigheternas eventuella attitydförändringar i frågor som etnisk profilering och rasprofilering, villkor för muslimska minoriteter, missgynnade barns rättigheter och finansiering av CSO:er som arbetar inom liknande områden. I *Finland* framhöll deltagarna **diskriminering** på arbetsplatsen på grund av etnisk bakgrund och polisens etniska profilering. De beklagade också att den samiska ursprungsbefolkningens rätt till fritt, på förhand inhämtat och informerat samtycke inte har genomförts fullt ut.
- Situationen för **romerna** togs upp vid flera landsbesök för att belysa deras dåliga tillgång till sysselsättning, utbildning, hälsa och bostäder. I *Grekland* påpekades att romerna särskilt hade påverkats av covid-19-krisen och att de särskilt drabbades av vissa diskriminerande nedstängningsrestriktioner. I *Slovenien* uppskattades förekomsten av ett offentligt representativt organ för de romska befolkningsgrupperna, även om det inte ansågs vara tillräckligt representativt. Det påpekades också att diskrimineringen är allvarligt underrapporterad av romer. Ämnena segregering i skolorna och olaglig sterilisering av romska kvinnor under kommunistperioden togs upp i *Slovakien*.

- **Religions- och trosfrihet** nämndes också vid vissa landsbesök, som i *Finland*, där det förklarades att självbestämmande inte var möjligt när det gäller att lämna den religion man tilldelades vid födseln innan man nått majoritetsåldern, eller i *Slovakien*, där man ansåg att en obalans i behandlingen gynnade religiösa åsikter på områdena offentlig finansiering och tillgång till medierna, på bekostnad av icke-religiösa humanistiska åsikter.

Kvinnor

Kvinnors rättigheter togs upp i alla besökta länder, särskilt när det gäller effekterna av covid-19-krisen eller könsrelaterat våld eller sexuella och reproduktiva rättigheter.

- I flera länder ansåg deltagarna att **covid-19** särskilt hade påverkat kvinnor på grund av deras överrepresentation inom hälso- och sjukvårdssektorn (som bland annat nämndes i *Finland*) eller på grund av att de utsattes för ökat våld i hemmet (vilket till exempel togs upp i *Grekland*). I *Finland* påpekades att krisen belyste långsiktiga utmaningar såsom könssegregering på arbetsmarknaden, våld i hemmet och ojämlik hemtjänst.
- Deltagarna i *Sverige* betonade den goda rapporteringsnivån av **könsrelaterat våld** jämfört med de flesta andra länder, men de beklagade att bristen på utbildning av polisen och rättsväsendet i dessa frågor ledde till ett lågt antal fällande domar. Deltagarna i *Grekland* beklagade att det fanns väldigt få skyddsboenden för kvinnor som flyr från våld i hemmet. I *Portugal* ansåg deltagarna att lagstiftningen om jämställdhet var ganska modern, men de efterlyste mer kapacitetsuppbyggnad inom polis-, utbildnings-, rätts- och hälsosektorerna och mer stöd till offer för att rapportera könsrelaterade brott.
- När det gäller tillgången till **sexuella och reproduktiva rättigheter** påpekade deltagarna i *Finland* att landet har en av de mest restriktiva abortlagarna i Europa, med skyldighet för dem som begär abort att ange motiverade hälsoskäl och att inhämta godkännande av två läkare innan förfarandet inleds.

Hbtqi-personer

Rättigheterna för **homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner (hbtqi-personer)** togs upp i alla besökta länder.

- I *Slovenien* uppskattade deltagarna att två avgörande beslut av författningsdomstolen gav samkönade partnerskap rättslig jämlikhet när det gäller äktenskap och adoption. I *Slovakien* beklagade deltagarna avsaknaden av rättsligt erkännande av samkönade par och deras familjer. I *Portugal* insåg deltagarna att den rättsliga **ramen** för hbtqi-personers rättigheter hade förbättrats under de senaste åren, men de beklagade avsaknaden av en särskild ram för att hantera diskriminering. I *Finland* beklagades avsaknaden av en övergripande hbtqi-strategi. Trots en allmänt bra ram ansåg deltagarna i *Sverige* att det fortfarande förekom betydande diskriminering av regnbågsfamiljer i svensk lagstiftning.
- Trots kommentarer om en allmän trend mot mer samhällsöppenhet hänvisade deltagare i flera landsbesök, såsom *Finland*, *Slovenien* och *Slovakien*, också till ökningen av **hatpropaganda** mot hbtqi-personer. I *Slovakien* ansågs sådana fenomen särskilt bero på politiker, och i *Slovenien* ansågs det särskilt riktat mot transpersoner.

- När det gäller **transpersoner** påpekade deltagarna i *Slovakien* och *Finland* att de var tvungna att vara infertila för att uppnå rättsligt erkännande av könsbyte. I *Slovenien* förklarades att medicinska könskorrigeringar avgörs av en grupp experter och beklagade att det inte finns något protokoll för att få ett andra utlåtande om en könskorrigering nekas. I *Grekland* nämndes hur en lynchning av en transperson hade lett till relativt milda straff för förövarna, liksom det faktum att offret hade demoniserats. I *Portugal* uppskattade deltagarna lagen om självbestämmande i fråga om juridiskt kön, genom vilken de medicinska och rättsliga aspekterna av erkännandet av könstillhörighet skiljs åt och förfarandena på båda områdena underlättas. I *Sverige* ansågs det att tiden för de nödvändiga medicinska utvärderingarna innan man kunde ändra juridisk könstillhörighet var för lång.

Personer med funktionsnedsättning

Deltagare i landsbesök hänvisade ofta till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och EU:s direktiv mot diskriminering som viktiga inspirationskällor för nationella rättsliga ramar, vars **genomförande** varierade beroende på var de befinner sig.

- I *Portugal* ansåg deltagarna att det fanns en lucka mellan en bra rättslig ram och praxis. I *Grekland* förklarades att även om det föreskrevs likhet inför lagen i författningen måste personer med funktionsnedsättning vänta till 2005 för att dra nytta av särskild **lagstiftning** som förbjuder diskriminering på sysselsättningsområdet. I *Slovakien* uppskattade deltagarna att relevanta organisationer i det civila samhället hade möjlighet att kommentera den nationella handlingsplanen för att utveckla livskvaliteten för **personer med funktionsnedsättning**. I *Sverige* beklagades det att det inte finns någon särskild bestämmelse om diskriminering av personer med funktionsnedsättning i nationell straffrätt, vilket gör det svårt att hävda rättigheter i domstol.
- Under landsbesöken uttrycktes tankar om den fortsatta diskrimineringen i praktiken, särskilt när det gäller inkludering på arbetsmarknaden och tillgång till tjänster. I *Grekland* ansågs till exempel åtgärder för **skälighetsanpassning** som gjorde det möjligt för personer med funktionsnedsättning att arbeta under lämpliga förhållanden vara sällsynta. I *Finland* förklarades att funktionshindrades behov systematiskt beaktas vid stadsplanering och byggande, men att detta dock inte alltid förhindrar försumlighet eller ogenomtänkta beslut som leder till oavsiktlig utestängning. I *Slovakien* uppskattade deltagarna en positiv utveckling, såsom det faktum att byggnadscertifiering nu innehöll kriterier för tillgänglighet. Fysiskt svåråtkomliga offentliga byggnader nämndes i *Grekland*, *Portugal* och *Slovakien*.

5. RÄTTSSSTATSPRINCIPEN

Deltagarna i sessionerna om **rättsstatsprincipen** diskuterade främst frågor som rör rättsväsendet, beslutsprocesser, även i samband med covid-19, korruption och öppenhet.

Rättsväsendet – oberoende och särskilda utmaningar

Deltagarens bedömningar av den **övergripande situationen för rättsväsendet** i deras länder varierade, men frågor som längden på rättsliga förfaranden och tillgången till rättslig prövning kom upp i de flesta länder som besöktes.

- I *Finland*, *Sverige* och *Portugal* underströk deltagarna att deras rättssystem var helt **oberoende**, vilket inte betydde att det inte fanns några utmaningar, särskilt när det gäller otillräcklig rekrytering av domstolspersonal. I *Sverige* uttrycktes oro över regeringsskiftets möjliga inflytande över rättsstatsprincipen. I *Portugal* ansåg flera deltagare att det var problematiskt att vissa administrativa myndigheter (t.ex. nationella regleringsorgan) fattade beslut som huvudsakligen låg inom straffrättens område. I *Slovenien*, där de konstitutionella garantierna för rättsväsendets oberoende är tydliga, ansåg man att politikerna fortfarande tenderar att se rättsväsendet som underordnat de andra befogenheterna. Bristande politisk vilja att stödja rättsväsendet ansågs vara orsaken till yrkets låga löner.
- Det **långsamma rättsväsendet** var en viktig fråga som i olika utsträckning togs upp i alla besökta länder. I *Grekland* klagade deltagarna, inklusive arbetsmarknadens parter, på att rättsväsendet drabbades av förseningar, en situation som förvärrades av covid-19. De ansåg att ansträngningarna för att ta itu med denna situation inte hade gett några synliga resultat och att fenomenet tydligt avskräcker utländska investeringar. I ett annat sammanhang ansåg deltagarna i *Finland* också att längden på de rättsliga förfarandena, särskilt i civilrättsliga mål, var huvudfrågan för rättsväsendet och att covid-19 hade ökat eftersläpningen. I *Slovakien* uttryckte deltagarna en allmän känsla av permanent eftersläpning, särskilt på grund av underbemanning. Även i *Portugal* konstaterades att rättsskipningens effektivitet är det mest centrala problemet kopplat till domstolsväsendet, och att detta beror på en allmän brist på finansiella medel inom sektorn. Frågan verkade relativt sett mindre akut för deltagarna i *Sverige* och *Slovenien*, som fortfarande förknippar förseningar med rekryteringsfrågor och munkavleprocesser.
- **Tillgång till rättslig prövning** var en annan fråga som togs upp regelbundet i de länder som besöktes. I *Finland*, *Sverige* och *Portugal* meande deltagarna till exempel att kostnaden för rättsliga förfaranden avskräckte många människor från att gå till domstol, särskilt personer som utsatts för diskriminering eller personer vars intäkter låg strax över tröskeln för att få rättshjälp. Behovet av förstärkt kostnadsfri rättshjälp, särskilt för brottsoffer, och behovet av att anställa fler juridiska experter togs upp i *Slovenien*.

Beslutsprocesser, även i samband med covid-19

Maktbalansen och öppenheten i **beslutsprocesserna**, bland annat i samband med covid-19, var några av de huvudfrågor som togs upp av deltagarna i de besökta länderna.

- I flera länder uppskattade deltagarna resiliensen hos kontroller och motvikter under **covid-19-perioden**. I *Portugal*, *Slovakien* och *Slovenien* välkomnade deltagarna till exempel författningsdomstolens starka roll i översynen av brådskande åtgärder. I *Slovakien* ansåg man dock att endast hälften av de lagar som antogs inom ramen för det påskyndade lagstiftningsförfarandet faktiskt var kopplade till pandemin, och man befarade att denna praxis skulle ha ett långsiktigt inflytande på beslutsfattandet. I *Finland* förklarade deltagarna att de sällsynta beslut som inte uppfyllde alla nödvändiga förfaranden och normer under covid-19-krisen granskades av ett parlamentsutskott som har en stark roll i kontroller och motvikter. I *Sverige* uppskattade deltagarna att de flesta lagförslagen antogs av lagstiftningsrådet för förhandsgranskning av förrättningen, men de beklagade också att myndigheterna inte alltid följde rådets yttrande.
- Deltagarna diskuterade också **lagstiftning** utöver det specifika sammanhanget kring covid-19. I *Grekland* ansågs det sätt på vilket lagstiftningsprocessen gick till vara en av de allvarligaste frågorna med anknytning till rättsstatsprincipen, och deltagarna ansåg att en försämring hade skett under de senaste åren. Deltagarna ansåg att den överdrivna användningen av brådskande förfaranden förhindrade tillräckliga offentliga samråd och parlamentariska analyser. I *Slovakien* pekade deltagarna på en politisk kultur som lutade sig mot att föredra direkta och vertikala metoder för beslutsfattande, och man ansåg att det civila samhällets deltagande ansågs vara ett nödvändigt ont snarare än en lyx.

Korruption och transparens

Även om **utmaningarna varierar** avsevärt mellan de besökta länderna diskuterade deltagarna frågor om korruption och öppenhet, inbegripet skydd av visselblåsare.

- I *Grekland* ansågs **korruption** fortfarande vara vanligt förekommande och inte uppmärksammat i tillräcklig utsträckning, oavsett vilken politisk kraft som var vid makten. Deltagarna förklarade att ändringar i straffrätten för att ta itu med korruption inte innehöll straffrättsliga bestämmelser mot olagligt berikande eller redovisningsbedrägeri. I *Slovakien* välkomnades de framsteg som myndigheterna gjort på korruptionsområdet och man hänvisade till det ökade antalet mål som väckts inför domstol, inklusive de som rör högt uppsatta tjänstemän. I *Portugal* förklarade deltagarna att den nationella korruptionsbekämpande mekanism som tillhandahölls inom ramen för den nationella strategin för korruptionsbekämpning fortfarande var i inledningsskedet och att de offentliga medlen behövde stärkas för att säkerställa utredningar av komplexa korruptionsfall. I *Slovenien* efterlyste deltagarna fler insatser från nationella myndigheter och uppskattade att endast en minoritet av påstådda korruptionsfall undersöktes. Trots att *Finland* redan ligger högst upp på indexen för korruptionsbekämpning ansåg deltagarna inte att insatserna för att bekämpa korruption behövde minskas, vilket pekade på behovet av att säkerställa utredning av alla korruptionsfall, även de som anses vara mindre, och den vaksamhet som krävs för exportsektorn. I *Sverige* förklarade deltagarna att det nationella systemet byggde på förtroende, vilket var positivt, men samtidigt innebar att det i princip kunde manipuleras. De hänvisade också till den ökade organiserade brottsligheten i landet.

- Deltagarna i *Grekland* ansåg att myndigheterna inte prioriterade **tillgång till information och transparens**, trots att det fanns lagstiftning och en nationell myndighet för transparens. De ansåg att svårigheterna med att få tillgång till information gjorde tillsynsarbetet mycket svårare för journalister och CSO:er. Deltagarna beklagade det sena införlivandet av EU-direktivet om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visselblåsardirektivet) och fall av påtryckningar på visselblåsare och journalister. Deltagarna erkände de framsteg som lobbingslagen innebär och efterlyste ett fullständigt genomförande. I *Slovakien* uppskattade deltagarna att ett oberoende kontor för skydd av visselblåsare nyligen hade inrättats, men de pekade också på bristen på medvetandehöjande åtgärder och uppmuntran att utnyttja detta alternativ, särskilt inom offentliga institutioner. I *Slovenien* beklagade deltagarna avsaknaden av en strategi för öppenhet sedan 2019. Det påpekades också att förslaget till lag om införlivande av EU:s visselblåsardirektiv fortfarande innehöll vissa brister när det gäller omfattningen av de berörda överträdelserna och tidsfristen för rapportering. I *Finland* påpekades att lobbning fortfarande var oreglerad, men att lagstiftning utarbetades.

Denna rapport gav en översikt över den tredje gruppen av landsbesök som gjordes av gruppen för grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen under 2022. De omfattande samtalen med många företrädare för det civila samhället gav värdefulla insikter om den betydande utveckling som håller på att växa fram.

Deltagarna i mötena om **arbetsmarknadens parter grundläggande rättigheter** ansåg i allmänhet att det övergripande skydd som erbjuds arbetsmarknadens parter var lämpligt. I flera fall pekade de dock också på utmaningar, såsom förekomsten av luckor mellan det rättsliga skyddet av fackliga rättigheter och deras faktiska genomförande i företag. Arbetsmarknadens parter vittnade också om utvecklingen inom kollektivförhandlingar och trepartsdialoger i förändrade socioekonomiska miljöer, inklusive de långvariga konsekvenserna av åtstramningspolitiken. De betonade vikten av social dialog för att hantera kriser som covid-19-pandemin, men i vissa fall varnade de också för att den sociala dialogen försvagades till följd av sådana kriser. Deltagarna i flera besökta länder ansåg att de inte hade varit tillräckligt involverade i utarbetandet av den nationella återhämtnings- och resiliensplanen. Mer allmänt varierade arbetsmarknadsparternas deltagande i lagstiftningsprocessen avsevärt mellan de besökta länderna. Vissa deltagare nämnde goda exempel på deltagande från tidigare led, samtidigt som det också fanns uppfattningar om att samråd alltför ofta var informativa, och många deltagare krävde bättre möjligheter att påverka beslut.

Deltagarna i sessionerna om **föreningsfrihet och mötesfrihet** beskrev olika nivåer av civilsamhällets deltagande i beslutsfattandet beroende på vilket land som besöktes. När det gäller arbetsmarknadens parter efterlystes en allmän förbättring för att säkerställa ett mer verkligt deltagande när det gäller tidpunkt och inflytande på slutresultaten. Mötesfriheten ansågs i allmänhet vara väl skyddad av lag, men det förekom vissa utmaningar i det faktiska genomförandet, vilket illustreras av begränsningar eller förbud mot protester under covid-19-perioden. I den kanske vanligaste och mest oroande trenden vittnade deltagarna om olika nivåer av ökat tryck på organisationer i det civila samhället och spridningen av ett klimat av misstro mot deras verksamhet, särskilt inom vissa känsliga områden. Detta citerades i allmänhet tillsammans med en polarisering av offentliga debatter och uppkomsten av populistiska politiska agendor och hatpropaganda, som bidrog till utvecklingen av hotfulla beteenden mot civilsamhällesorganisationers personal eller volontärer, progressiva demonstranter och företrädare för minoritetsgrupper. Deltagarna uttryckte också oro över den eventuella förtunningen av offentlig finansiering för organisationer i det civila samhället i samband med konkurrerande prioriteringar och förekomsten av en kortsiktig projektbaserad strategi från finansierarnas sida. De mest högljudda organisationerna i det civila samhället hade särskilda problem med att få tillgång till hållbar finansiering och hela det civila samhället stod inför en allt mer betungande administrativ miljö.

Deltagarna i sessionen om **yttrandefrihet och mediefrihet** ansåg i allmänhet att viktiga utmaningar inte gällde det allmänna regelverket utan snarare frågor som rör mediepluralism, den ekonomiska modellen för medier, offentliga mediers oberoende, journalisters socioekonomiska villkor och deras skydd mot ökande hot. Pressfriheten varierade avsevärt från land till land – några av dem toppar rangordningen på detta område – men deltagarna varnade också för liknande tendenser som påverkar sektorn. Till exempel var socioekonomiska kriser och den digitala omställningen starka faktorer för en omstrukturering av medielandskapet, inklusive mediekoncentration. En tydlig bild av den stora omvälvning som journalistiken står inför har framkommit i diskussionerna, som kännetecknas av växande ekonomiska svårigheter för de flesta mediekanalet och en växande otrygghet för journalister, vars arbetsvillkor fortgående har försämrats under de senaste åren. Deltagarna förklarade hur dessa djupgående trender påverkade kvalitetsjournalistik med risk för att journalisternas uppgift att utreda skulle kunna ersättas av ett tillvägagångssätt där journalister endast skulle hantera befintlig information. En sådan utveckling skapade ett sammanhang som innebär risker för att information i olika former snedvrids, såsom inflytande från myndigheter eller icke-statliga aktörer, desinformation, falska

nyheter och självzensur. I vissa besökta länder utsattes journalister för ökande påtryckningar, särskilt som mål för munkavleprocesser. Rättvisa saknades fortfarande för mordet på Giorgos Karaivaz i Grekland och Ján Kuciak i Slovakien. De yrkesverksamma inom mediebranschen som deltog i besöken visade stor resiliens, mod och styrka, och erbjöd också vissa positiva åsikter om sektorns förmåga att anpassa sig till förändringar under förutsättning att lämpligt politiskt stöd säkerställs.

Deltagarna i sessionerna om **rätten till icke-diskriminering** insåg att den allmänna ramen för icke-diskriminering var tillräcklig och formulerade rekommendationer, såsom behovet av att säkerställa antagandet och det fullständiga genomförandet av övergripande och sektorsspecifika strategier för antidiskriminering. De efterlyste också en förstärkning av kapaciteten att agera för ombudsmannaorgan, nationella människorättsinstitutioner och jämställdhetsorgan och en bättre utbildning av polis- och rättspersonal. När det gäller specifika grupper underströks situationen för migranter (inklusive asylsökande) och behovet av mycket större insatser för att se till att de tas emot och integreras på rätt sätt i alla besökta länder. Påstådda avvísningar i vissa besökta länder fördömdes starkt. Vissa deltagare betonade en obalans i behandlingen mellan asylsökande som flyr från Ukraina och asylsökande från andra geografiska områden. Strukturell diskriminering i samhället, särskilt inom polisväsendet, ansågs också vara en nyckelfråga för migranter och medlemmar av etniska minoriteter. Situationen för romerna togs upp vid flera landsbesök för att belysa deras dåliga tillgång till sysselsättning, utbildning, hälsa och bostäder. Kvinnors rättigheter togs upp i alla besökta länder när det gäller frågor som covid-19, könsrelaterat våld samt sexuella och reproduktiva rättigheter. I flera besökta länder har det påpekats att den rättsliga ramen för hbtqi-personers rättigheter samt samhällsöppenhet har förbättrats under de senaste åren. Utmaningar kvarstod dock, särskilt för transpersoner, och uppkomsten av hatpropaganda ansågs vara oroande. Deltagarna ansåg att det faktiska genomförandet av åtgärder för skälig anpassning för personer med funktionsnedsättning varierade från land till land och betonade behovet av att integrera deras rättigheter i stadsplanering och stadsbyggande.

Deltagarna i mötena om **rättsstatsprincipen** erbjöd olika bedömningar av den övergripande situationen för rättsväsendet i respektive land. Vissa frågor var dock tydligt av gemensam karaktär, såsom längden på rättsliga förfaranden, alltför stora eftersläpningar, behovet av att förbättra tillgången till rättslig prövning och behovet av att öka de finansiella medlen och rekrytera mer domstolspersonal. I flera länder uppskattade deltagarna resiliensen hos kontroller och motvikter under covid-19-perioden, särskilt genom det civila samhällets roll och den konstitutionella eller parlamentariska översynen av brådskande lagstiftning. I vissa länder betonade deltagarna en beslutskultur uppifrån och ned som föregick covid-19 men som förvärrades av covid-19. Utmaningarna på områdena korruption och öppenhet varierade mellan de besökta länderna, men deltagarna efterlyste i allmänhet en förstärkning av nationella strategier och mekanismer för korruptionsbekämpning och lagföring. Tillgång till information ansågs vara avgörande, särskilt för att stödja journalisters och civilsamhällesorganisationers tillsynsarbete. Vikten av ett fullständigt införlivande av EU-direktivet om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (visselblåsdirektivet) och av bättre lagstiftning om lobbyverksamhet nämndes i de flesta besökta länder.

En rapport som sammanfattar de nationella civilsamhällesaktörernas åsikter om tendenserna när det gäller grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen i så vitt skilda länder som Grekland, Finland, Portugal, Slovakien, Slovenien och Sverige kan inte ge en fullständig bild. En synoptisk bild av olika geografiska delar av vår kontinent kan dock hjälpa oss att undersöka det **bredare landskapet och identifiera potentiella mönster**.

Den **bild** som framkommer av diskussionen mellan gruppen om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen och nationella aktörer i det civila samhället är att grundläggande friheter och rättigheter i allmänhet verkar skyddas enligt lagen och att lagstiftningsramarna på det hela taget verkar ha förbättrats under årens lopp, bland annat till följd av EU-drivna initiativ, till exempel om antidiskriminering och visselblåsning. Det verkar dock finnas en tydlig klyfta mellan sådana tillfredsställande lagstiftningsramar och ett mindre adekvat genomförande av rättigheter, särskilt när det gäller de skyddsåtgärder som krävs för att organisationer i det civila samhället fritt ska kunna leda sin verksamhet.

En frestelse för regeringar att föreslå kraftfulla åtgärder under kriser som covid-19-pandemin leder ofta till en strategi uppifrån ned för beslutsfattande som påverkar medborgardeltagande och vanliga demokratiska processer. De långsiktiga riskerna med sådana strategier undergräver principerna om rättvisa och jämlikhet, vilket säkerligen skulle bidra till en långsam upplösning av den sociala sammanhållningen. För att ta itu med sådana risker och tendenser lade aktörer i det civila samhället under landsbesöken fram en viktig idé, som skulle kunna anses vara den röda tråden vid alla landsbesök: den **allmänna uppmaningen till kraftfullare åtgärder på nationell nivå och EU-nivå till stöd för det civila samhällets arbete**, i syfte att avlägsna hinder för medborgerliga åtgärder och fullt ut erbjuda en positiv grogrund för det civila samhället att blomstra, samtidigt som man ser till att organisationer i det civila samhället garanteras fullständigt oberoende och skyddas på ett effektivt sätt.

Under **2023–2024** kommer gruppen om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen att besöka de återstående sju EU-medlemsstater som ännu inte har besökts för att slutföra en fullständig besökscykel. Därigenom kommer kommissionen att fortsätta att lyssna på det civila samhället om deras syn på hur situationen för de grundläggande rättigheterna och rättsstatsprincipen kommer att utvecklas. Nästa sammanfattande rapport från gruppen kommer att vara den fjärde av sitt slag och i den kommer en översikt över de senaste besöken att läggas fram.

Vi vill tacka alla företrädare för det civila samhället som vi träffade för deras värdefulla bidrag till denna rapport. EESK:s grupp om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen ser fram emot ett fortsatt samarbete med aktörer i det civila samhället i hela EU.

EESK:s grupp om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen

Paul Soete, ordförande
Ozlem Yildirim, vice ordförande
Christian Moos, vice ordförande



Fundamental Rights and the Rule of Law

Rapport från besöket i Grekland 5–6 maj 2022

Sex ledamöter deltog i besöket i Grekland. Delegationen träffade flera företrädare för det civila samhället, närmare bestämt dess organisationer, arbetsmarknadens parter, medier och jurister samt de grekiska myndigheterna. Syftet med föreliggande rapport är att troget återspegla och återge det civila samhällets synpunkter.

1. Grundläggande rättigheter när det gäller arbetsmarknadens parter

Deltagarna i detta möte ansåg att **arbetsmarknadens parters rättigheter** är väl skyddade av den breda rättsliga ramen och av konstitutionen, som innehåller uttryckliga bestämmelser om rätten till kollektiva förhandlingar, föreningsfrihet, fackföreningars rättigheter och strejkrätten.

De ansåg dock också att **konsekvenserna av finanskrisen 2008 och åtstramningspolitiken** har påverkat de kollektiva förhandlingarna, de offentliga samråden, arbetsmarknadens parters förmåga att påverka politiska beslut och de demokratiska processerna i allmänhet. Detta har förvärrat efterföljande kriser, t.ex. när det gäller klimatförändringarna, mottagandet av asylsökande och covid-19, vilket har ökat de ekonomiska och sociala ojämlikheterna i landet och lett till en gradvis försämring av levnadsstandarden för majoriteten av Greklands befolkning. Den offentliga sektorn har drabbats värst av situationen, vilket framgår av nedpressade löner – framför allt genom att den ”trettonde månadslönen” har avskaffats och att löneökningar har uteblivit under de senaste åren.

Arbetsmarknadens parter beklagade sin underrepresentation i **trepartsdialogen mellan arbetsmarknadens parter**, vilket innebär att myndigheterna i praktiken har sista ordet. Åratal av ekonomiska anpassningsprogram har också påverkat kvaliteten på samråden med arbetsmarknadens parter, vilka de ansåg är för kortvariga. Deltagarna ansåg att den sociala dialogen har visat sig vara användbar under covidkrisen och lett till lämpliga lösningar, vilket visar på behovet av att inrätta en verklig trepartsdialog för att diskutera alla socioekonomiska frågor som inte uteslutande handlar om arbetsrätt.

Deltagarna förklarade att kollektiva förhandlingar förekommer på nationell nivå, sektorsnivå och företagsnivå, men att det sedan länge har funnits en praxis att **lägga fram kollektivavtal för skiljedomsförfaranden** och följa myndigheternas beslut i slutinstans. Grekland har utfärdat en förklaring om artikel 6 i den reviderade europeiska sociala stadgan (om rätten till kollektiva förhandlingar) där det anges att artikeln inte ska tillämpas på skiljedomsmekanismer för lösning av arbetsmarknadskonflikter. Arbetsmarknadens parter beskrev ett sådant system som ett nära nog ”obligatoriskt skiljedomsförfarande”, vilket de ansåg inte motsvara standarden i ett demokratiskt land och vilket har en långsiktig frysningsseffekt på kollektivförhandlingarna. De

förklarade att detta system tenderar att överges med tiden, men att Grekland fortfarande letar efter en bättre modell för social dialog.

Arbetsmarknadens parter, och särskilt arbetsgivarna, känner sig drabbade av det **beklagligt långsamma rättssystemet**. En företrädare för arbetsgivarna beskrev hur ett beslut från högsta domstolen om beräkningen av minimilönen hade tagit två år i anspråk bara för bedömningen av tillåtlighet. Andra hänvisade till rättsfall med extremt långa domstolsförfaranden som ibland varade i årtal, vilket undergräver utländska investerares förtroende och intresse för att placera utländska direktinvesteringar i Grekland. Sådana problem förekommer i domstolarna på alla nivåer, inklusive förvaltningsdomstolarna, något som tydligt avskräcker från stora investeringar i landet.

2. Mötes- och föreningsfrihet

En företrädare för en civilsamhällsorganisation presenterade resultaten av en rapport från 2021 om **polisens maktmissbruk i samband med sammankomster**. I rapporten konstaterades att 2020 års lagstiftningsreformer som reglerade sammankomster under covidperioden har varit problematiska i flera avseenden. De har gjort det möjligt för polisen att skingra fredliga sammankomster på grundval av isolerade våldshandlingar, snarare än att inrikta insatserna på de individer som provocerat fram våld. I rapporten uppgavs att fredliga demonstranter har arresterats efter att de slumpmässigt har plockats upp av polisen enbart för att ha deltagit i en demonstration som gått överstyr. I rapporten ansåg man också att det obligatoriska systemet för att underrätta myndigheterna om sammankomster ligger under internationell standard, liksom det faktum att sammankomster kan förbjudas på grundval av svepande hänvisningar till skydd av den allmänna ordningen. Enligt rapporten har de allmänna förbuden mot sammankomster under covidperioden, i november och december 2020 samt i januari–februari 2021, lett till att demonstranter har arresterats. Deltagaren i fråga ansåg att myndigheterna behandlade polisens maktmissbruk som isolerade fall och inte visade någon tydlig politisk vilja att ta itu med en sådan systematisk problematik och den allmänna straffriheten i samband med detta. De grekiska myndigheterna uppgav att eventuellt våldsmisbruk från polisens sida hanteras på flera nivåer genom en polisintern mekanism, ombudsmannen och den nationella transparensmyndigheten.

Deltagarna ansåg att det civila samhället har påverkats av årtal av **åtstrammingsåtgärder** och att effekterna har blivit nästan permanenta inom denna sektor, liksom i resten av samhället. Hälso- och sjukvårdssystemet, arbetstagarnas rättigheter och utsatta grupper beskrevs som drabbade av flera vågor, där covidkrisen kom efter åtstrammingsåtgärderna.

I detta sammanhang beklagade deltagarna framväxten av ett misstänkliggörande av det civila samhället, i synnerhet organisationer och individer som arbetar med migranter, inklusive asylsökande, vilket ibland lett till att arbetstagare inom organisationer i det civila samhället gjorts till måltavlor. De beklagade också bristen på förtroende mellan civilsamhällesorganisationer och myndigheterna och menade att de mest aktiva och högljudda civilsamhällesorganisationerna inte får offentlig finansiering, vilket har lett till en övergripande försvagning och splittring av det civila samhället. Tillgången till offentlig finansiering, särskilt för belopp över 50 000 euro, är föremål för omfattande krav på finansiell revision som kostar tusentals euro, vilket komplicerar tillgången till medel för små och medelstora civilsamhällesorganisationer. Deltagarna konstaterade att offentliga samråd med civilsamhällesorganisationer genomförs men beklagade att de i allmänhet är för kortvariga för att vara meningsfulla.

Deltagarna talade om det obligatoriska **registret för civilsamhällesorganisationer verksamma inom asyl och migration**, vilket inrättades 2020. De ansåg att de krav som ställs av myndigheterna inom denna ram har blivit allt strängare och mer oproportionerliga med tiden, liksom omfattningen av deras reaktioner. Ett sådant krav gäller kriminalregister för anställda och volontärer, vilket ansågs begränsa möjligheterna att återintegrera före detta brottslingar genom anställning. Enligt en deltagare kunde myndigheterna avgöra om en civilsamhällesorganisation var "fördelaktig" på asyl- och migrationsområdet på grundval av vaga kriterier. Deltagarna beklagade också att civilsamhällesorganisationer kan avregistreras om en tidsfrist i det omfattande registreringsförfarandet inte respekterades. De ansåg att denna situation indirekt påverkar migranter, däribland asylsökande, eftersom civilsamhällesorganisationer spelar en viktig roll för deras utövande av sina rättigheter. De grekiska myndigheterna förklarade att deras ståndpunkt i fråga om registret över civilsamhällesorganisationer är att inga civilsamhällesorganisationer som underlåter att följa lagen bör inkluderas i det eller ha tillgång till det.

Deltagarna förklarade att **turkiska och makedoniska minoriteter** inte kan organisera sig som civilsamhällesorganisationer med uttryckliga hänvisningar till namnet på sina folkgrupper – en begränsning som har motiverats av högsta domstolen med hänvisning till skyddet av den allmänna ordningen. Besluten av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna på detta område har inte genomförts.

3. Yttrandefrihet och mediefrihet

Deltagarna i detta möte påpekade att Grekland tyvärr har fallit långt ner i **Reportrar utan gränsers index** under de senaste åren och nu är sist på EU:s lista. De ansåg att det inte handlar så mycket om att journalister inte är fria, eftersom det på det hela taget finns ett gott rättsligt skydd för yttrandefriheten. Utmaningarna omfattar snarare en kombination av att staten och stora företag har tagit över medier, myndigheternas ovilja att vara transparenta och självcensur inom mediesektorn.

Deltagarna förklarade att det finns en tendens till **koncentration** av traditionella mediekanaler. De stora medierna tillhör näringslivet: En övervägande majoritet av de privata tv-kanalerna ägs till exempel av stora rederier. Omstruktureringen av mediesektorn efter de olika socioekonomiska kriserna och den digitala omställningen har lett till att ett stort antal yrkesverksamma inom mediebranschen har sagts upp. Samtidigt har små onlinemedier vuxit fram och nått ut till en bred

krets på grundval av en osäker ekonomisk modell med ett fåtal anställda med relativt låga löner och mindre gynnsamma arbetsförhållanden. Små oberoende mediekanaler kan inte räkna med regelbundna lönsamma annonser som en källa till hållbara och oberoende intäkter och söker efter alternativa modeller, såsom bidrag från stiftelser till stöd för undersökande journalistik, prenumerationsbaserade modeller eller en status som icke-vinstdrivande företag. Beträffande insyn i ägandet förklarade de grekiska myndigheterna att en ny lag kräver att alla medier ska offentliggöra information på detta område.

Journalisternas socioekonomiska villkor ansågs vara genomsnittliga i jämförelse med landets allmänna ekonomiska situation, och journalister har i allmänhet en lön som ligger något över minimilönen. Deltagarna beklagade dock att arbetsvillkoren har försämrats kraftigt sedan åtstramningsåtgärderna infördes, och sektorn var en av de första att påverkas av arbetslagstiftning som infördes kring räddningsaktionen. I det sammanhanget klagade många på att det inte finns några kollektiva förhandlingar och att mediearbetare är utlämnade åt uppsägningsbara medieavtal. Många av den yngre generationens journalister kan bara hitta sysselsättningsmöjligheter på nyhetsredaktioner, där de huvudsakligen formaterar befintlig information, i stället för att arbeta inom undersökande journalistik.

Deltagarna förklarade hur **självcensuren** styrs av osynliga faktorer. De flesta journalister tar inte upp sådana ämnen som anses kritiska mot myndigheterna, och i offentliga debatter finns det en polariserande tendens att associera journalister med den ena eller den andra sidan av officiella narrativ. Det är till exempel särskilt svårt att rapportera om påstådda olagliga avvisningar av migranter vid de grekiska gränserna utan att riskera att framställas som Turkiets agent, och det förekommer fall där journalister har arresterats för att ha tagit bilder vid gränsen. Företrädare för kända internationella dagstidningar har också anklagats för att ha spridit falska nyheter i samband med att de rapporterat om avvisningar.

Deltagarna ansåg att myndigheterna har ett betydande **inflytande över offentlig tv och radio** och att det ibland sprids instruktioner om hur ämnen med anknytning till myndigheterna ska behandlas. Journalister i dessa offentliga mediekanaler har en tendens att gå särskilt hårt fram med företrädare för oppositionen under intervjuer. Nyhetsbyråer tenderar att inte ifrågasätta regeringens officiella narrativ på ett antal områden.

Deltagarna ansåg att **påtryckningarna** ibland är mer påtagliga, och gav som exempel ett fall där en undersökande journalist riskerade att hamna i fängelse för att ha använt sig av informationsläckor för att rapportera om påstådda mutor som involverade läkemedelsföretaget Novartis. I detta ärende hävdade de grekiska myndigheterna att journalisten utretts för påstådd användning av sekretessbelagda uppgifter och eventuell utpressning på uppgifter utan några bevis, inte för att ha skrivit artiklar.

Deltagarna beklagade också att det inte har skett något genombrott i utredningen av **mordet** på den undersökande journalisten Giorgos Karaivaz år 2021. De grekiska myndigheterna uppgav att ärendet fortfarande är under utredning, men att ingen koppling till politiska eller offentliga frågor har fastställts. Mer allmänt nämnde de sitt arbete med att utveckla initiativ för journalisters säkerhet, vilka de strävar efter att anpassa till bästa praxis.

Deltagarna varnade också för en ökad **övervakning av journalister**. De hänvisade till ett specifikt fall där en journalist påståddes ha blivit utsatt för hacking med spionprogram efter att ha avlyssnats av den nationella underrättelsetjänsten. De var övertygade om att de grekiska myndigheterna har utfärdat ett stort antal beslut om övervakning med hänsyn till statens säkerhet och om att det inte finns någon anledning att tro att användningen av spionprogram skulle vara ett isolerat fall. De grekiska myndigheterna förklarade att de har lämnat flera offentliga

motiveringar till övervakningen i fråga och att dessa representerar deras officiella ståndpunkt. Tre utredningar, som utförs av den nationella transparensbyrån, myndigheten för kommunikationssäkerhet och sekretess och åklagarmyndigheten, pågår om nationella myndigheters eventuella inblandning i avlyssning av journalister.

En deltagare gav ett exempel på vad som ansågs vara myndigheternas allmänna ovilja att ge **tillgång till information**, särskilt om känsliga frågor som migration eller vapenhandel, eller besvara kritiska frågor inom ramen för journalistundersökningar. Förfrågningar om tillgång till information om de oklara kriterierna för myndigheternas tilldelning av 20 miljoner euro till vissa ”vänliga” mediekanaler för att sända folkhälsobudskap under covid-19-pandemin har till största delen inte besvarats. Utan sådan information och i avsaknad av en rättslig utredning i frågan har det varit omöjligt för de undersökande journalisterna som stod bakom förfrågningarna att förklara varför vissa kanaler får mycket mer än andra. Den enda återstående möjligheten för att få fram informationen var att gå till domstol, där journalisterna vann målet.

Deltagarna noterade med stor aktsamhet **2021 års lag mot falska nyheter**. Även om de konstaterade behovet av att ta itu med fenomenet efter dess uppgång under covidperioden befarade de att överdrivet vaga kriterier för nyheter ”som väcker rädsla eller oro hos medborgarna” skulle kunna leda till missbruk och oacceptabelt genomförande.

4. Rätten till icke-diskriminering

Under mötet med arbetsmarknadens parter menade arbetsgivarna att Grekland uppfyller EU:s direktiv om **icke-diskriminering** på sysselsättningsområdet och hänvisade till 2021 års arbetslagstiftning som uttryckligen förbjuder uppsägning av ett avtal av skäl som är kopplade till EU:s skyddade kriterier om icke-diskriminering. Man hänvisade också till ombudsmannens arbete med att ständigt främja principen om likabehandling inom den offentliga och den privata sektorn. Deltagarna i mötet om icke-diskriminering konstaterade att det finns ett antal nationella strategier för grupper som utsätts för diskriminering, men de efterlyste ett mer systematiskt genomförande och finansiering för att stödja verksamhet på dessa områden. De grekiska myndigheterna förklarade att nationella handlingsplaner faktiskt har antagits under de senaste åren avseende barns rättigheter, sexuella övergrepp mot barn, rasism och intolerans, personer med funktionsnedsättning, jämställdhet mellan kvinnor och män och hbtqi-rättigheter. De angav att berörda civilsamhällesorganisationer varit representerade i förberedelsekommittéerna och genomförandemekanismerna.

Deltagarna i mötet om icke-diskriminering fördömde starkt de **påstådda olagliga avvisningarna** vid de grekiska gränserna och hänvisade till liknande ståndpunkter från FN:s höge flyktingkommissarie (UNHCR), Internationella organisationen för migration (IOM) och Europeiska kommissionen och till ett stort antal fall som för närvarande behandlas av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Vissa deltagare påpekade att den grekiska officiella ståndpunkten är att landet följde internationell rätt, medan de ansåg att dessa avvisningar utgjorde ett mönster som representerade en *de facto*-politik för nationell gränsförvaltning. Deltagarna beklagade att myndigheterna har inrättat en oberoende gränsövervakningsmekanism först efter betydande internationella påtryckningar och sade att de förväntade sig mycket mer konkreta resultat av den. De grekiska myndigheterna förklarade att de särskilt undersökt anklagelserna om olagliga avvisningar, och tillade att utredningar hade inletts av den nationella transparensmyndigheten, ombudsmannen och åklagarmyndigheten.

Deltagarna ansåg att avvisningarna bidrog till **andra kränkningar av de mänskliga rättigheterna för migranter**, däribland åsidosättandet av skyldigheten att tillhandahålla individanpassade analyser av asylsökningar. Migranter, inklusive asylsökande, utsätts för

olagligt frihetsberövande under svåra förhållanden och utbredd diskriminering på ett antal områden. I synnerhet nämndes fall där enskilda migranter har dömts till hundratals år av fängelse på grund av påstådda skeppsbrott och människohandel. Som andra exempel på diskriminering och kränkningar av de mänskliga rättigheterna som migranter har utsatts för nämndes begränsningar av den fria rörligheten på grekiskt territorium, hinder för tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster, stora svårigheter att öppna ett bankkonto och få tillgång till försäkringar samt att polisen riktat in sig på migranter i oproportionerlig omfattning, till exempel vid tillämpningen av covidrelaterade restriktioner.

Det noterades att det finns betydande **skillnader i behandlingen** av asylsökande på flykt från kriget i Ukraina och asylsökande från andra ursprungsländer som har anlänt under tidigare år. Utbildningssektorn försöker till exempel integrera ukrainska asylsökande i det lokala skolsystemet, och de får all utrustning som behövdes i skolan. Å andra sidan kan de asylsökande barn som kommit från andra länder och bor i läger inte delta i utbildning under covidpandemin på grund av avsaknaden av digital utrustning, svårigheten att lämna lägret (vilket ofta fick beslutas av lägerchefen) och det faktum att lägren ofta är belägna i mycket avlägsna områden. Livet i lägren i allmänhet beskrevs som ett sätt att förhindra att migranter integreras i samhället: Utöver det ständigt närvarande våldet är det mycket svårt att få tillgång till hälsovård, skolgång och sysselsättning. Under mötet med arbetsmarknadens parter uppgav dock arbetsgivarna att det i vissa sektorer i den grekiska ekonomin, såsom turism-, hotell- och restaurangbranschen, finns en hög efterfrågan på personal, och de ansåg att detta är en möjlighet till integration genom arbete.

En deltagare beskrev den svåra situationen för **romska** kvinnor som utsätts för dubbel diskriminering – från sin egen grupp och från samhället i stort. Romerna drabbades särskilt hårt av covidkrisen, och de drabbades särskilt av vissa diskriminerande nedstängningsåtgärder och en allmän misstanke om att de spred viruset. Deltagaren gav exempel på diskriminering som romska individer utsattes för i sina relationer med polisen, när det gäller tillgång till sjukhusvård eller när de söker arbete, banklån eller bostäder. De särskilda skolprogrammen har fortfarande inte lyckats motverka den faktiska skolsegregation som romska elever utsattes för. De grekiska myndigheterna hänvisade till handlingsplanen för romer och till ett antal program som leds av ministeriet för arbete, social trygghet och välfärd för att underlätta integrationen på arbetsmarknaden och tillgången till banktjänster.

En deltagare förklarade att trots att det i konstitutionen föreskrivs jämlikhet inför lagen var **personer med funktionsnedsättning** tvungna att vänta till 2005 för att kunna dra nytta av särskild lagstiftning som förbjöd diskriminering på arbetsområdet, tack vare införlivandet av EU-direktiven i frågan. Trots detta rättsliga skydd är diskriminering fortfarande utbredd i praktiken, eftersom de allra flesta personer med funktionsnedsättning (särskilt svårare funktionsnedsättningar) fortfarande är utestängda från arbetsmarknaden. Det är sällsynt med rimliga anpassningar som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning att arbeta under ordentliga förhållanden, och personer med funktionsnedsättning framför sällan klagomål mot sina arbetsgivare av rädsla för att förlora sitt arbete. En lag håller på att utarbetas för att föreslå personliga assistenter, men den kommer inledningsvis att begränsas till ett pilotprojekt i Aten. Vissa deltagare framförde klagomål om den uppenbara bristen på solidaritet och tillgänglighet till mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, medan andra betonade att ett antal viktiga regerings- och kommuninitiativ är på gång för att underlätta livet för personer med funktionsnedsättning. De grekiska myndigheterna bekräftade att en lag håller på att utarbetas, som ett av de konkreta resultaten av den nationella handlingsplanen för personer med funktionsnedsättning, i vilken flera ministeriers åtgärder samordnas och samarbete med civilsamhällesorganisationer ingår.

Deltagarna ansåg att covid påverkade **kvinnor och barn** särskilt mycket, både i fråga om våld i hemmet och i fråga om den ekonomiska situationen. Deltagarna beklagade att Grekland konsekvent rankas sist bland alla EU-medlemsstater i jämställdhetsindexet och att det finns mycket få skyddade boenden för kvinnor som flyr från våld i hemmet. Barnfattigdomen är hög och ensamstående föräldrar får inte mycket hjälp från staten. Barn till irreguljära migranter kan fastna i ett dödläge, med stora svårigheter att få tillgång till medborgarskap, vilket hindrar dem från att komma in på arbetsmarknaden. Det saknas lämpligt stöd för barn med funktionsnedsättning, särskilt när det gäller tillgängliga fritidsaktiviteter och personliga assistenter i skolan.

Deltagarna nämnde också hur en lynchning av en **transsexuell person** hade lett till en relativt milda straff för förövarna samtidigt som offret hade demoniserats.

5. Rättsstatsprincipen

Deltagarna klagade återigen över att det grekiska **domstolsväsendet** har stora förseningar, en situation som har förstärkts under covidperioden. De ansåg att ansträngningarna för att påskynda rättsskipningen inte har gett några synliga resultat. De beklagade också det som de ansåg vara den verkställande maktens avgörande inflytande över domstolsväsendet genom tillsättningen av högre domare till högsta förvaltningsdomstolen och högsta domstolen.

Korruption ansågs fortfarande vara vanligt förekommande och inte uppmärksammat i tillräcklig utsträckning, oavsett vilken politisk kraft som är vid makten. En intressent som tidigare deltagit i en konferens i Boston (USA) där man diskuterat möjligheter till utländska direktinvesteringar i Grekland upprepade vissa amerikanska investerares klagomål om den höga korruptionsnivån i landet. Digitaliseringen har skapat vissa förhoppningar om att lyfta fram korruptionsfall, men det ekonomiska stödet till det civila samhället på detta område är fortfarande nästan obefintligt. En deltagare välkomnade det faktum att Europeiska kommissionen i sin rapport om rättsstatsprincipen behandlar frågan med hög prioritet, men beklagade samtidigt att rapporten främst fokuserar på lagar och politik i stället för de verkliga utmaningarna med underlåtenhet att verkställa lagen och brottmål. De grekiska myndigheterna pekade på betydande framsteg under de senaste åren och hänvisade till Transparency Internationals korruptionsindex 2021, enligt vilket Grekland har gynnats av korruptionsbekämpningsreformerna. De uttryckte också att den nationella handlingsplanen för korruption är ambitiös och holistisk och att den bygger på pelarna förebyggande, upptäckt och medvetandehöjande åtgärder och på det arbete som utförs av den nationella transparensmyndigheten som inrättats 2019.

Deltagarna förklarade att **straffprocesslagen** har ändrats flera gånger under de senaste åren för att rationalisera vissa domar som tidigare inte hade genomförts korrekt. Vissa deltagare beklagade dock att ändringarna av straffrätten inte omfattar straffrättsliga bestämmelser mot olagligt berikande eller redovisningsbedrägerier, vilket till exempel har lett till strafffrihet för bankdirektörer som olagligen har finansierat politiska partier. Å andra sidan, när människor åtalas för förseelser upphävdes fängelsestraffet inte medan ett överklagande genomförs, vilket är ett brott mot rätten att presumeras vara oskyldig. De grekiska myndigheterna förklarade att man i reformen av straffprocesslagen och strafflagen har integrerat rekommendationer från Europarådets grupp av stater mot korruption (Greco) och arbetsgruppen mot mutor vid internationella affärstransaktioner inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och att rekommendationerna har lett till avgörande förändringar i hur mutor behandlas i landet. Civilrättslagen och domstolarnas och domarnas organisation kommer också att reformeras, och det övergripande målet med dessa processer är att påskynda rättsskipningen utan att försämra kvaliteten.

Det sätt på vilket **lagstiftningsprocessen** går till ansågs vara en av de allvarligaste frågorna med anknytning till rättsstatsprincipen, då en försämring har skett under de senaste åren. Deltagarna ansåg att hänvisningar till nationella säkerhetskrav och användningen av undantagsförfaranden har blivit normen. Under de senaste åren har ett stort antal lagförslag skyndats genom lagstiftningsprocessen på bara en vecka, vilket har förhindrat det normala offentliga samrådsförfarandet och parlamentsanalysen, som vanligtvis tar flera veckor. Deltagarna framhöll praxis att lägga fram ändringsförslag efter de officiella tidsfristerna, omedelbart före omröstningen, vilket hindrar parlamentsledamöterna från att läsa dem ordentligt och gör det offentliga samrådet meningslöst. De grekiska myndigheterna hävdade att en förbättring av lagens kvalitet har varit en prioritering för regeringen under de senaste åren, särskilt genom att kodifiera ett antal lagområden, genom konsekvensbedömningar och genom insatser för att göra lagstiftningsprocessen mer tillgänglig online. De hänvisade också till statistik som visar en gradvis minskning av ändringar i sista minuten och undantagslagstiftningsförfaranden under de senaste tre åren – det fanns inga exempel på användning av undantagslagstiftningsförfaranden 2022. Avseende lagstiftningsprocessens transparens nämnde de grekiska myndigheterna att det finns en plattform för att säkerställa offentliga samråd om lagförslag.

Deltagarna erkände de framsteg som **lagen om lobbyverksamhet** innebär, men beklagade att transparenskraven i fråga om möten mellan parlamentsledamöter och lobbyister inte genomförts. De grekiska myndigheterna presenterade lagen som en modern strategi för reglering av lobbyverksamhet, i enlighet med rekommendationer från internationella organ. Det öppenhetsregister som ska inrättas ska gälla både för de lagstiftande och verkställande organen, vilket för Greklands del kommer att innebära en förbättring som överträffar den nuvarande praxisen i de flesta länder.

Liksom under sessionen om yttrandefrihet och mediefrihet framhöll deltagarna den **akuta upphandling** som har ägt rum under covidperioden, och särskilt kampanjen ”Vi stannar hemma” i grekiska massmedier värd 20 miljoner euro, som väckte frågan om orättvis fördelning av medel, som bland annat tycktes gynna regeringsvänlig press och till och icke-existerande mediekkanaler. De grekiska myndigheterna uppgav att alla upphandlingar är tillgängliga online. Deltagarna ansåg att de grekiska myndigheterna inte prioriterar **tillgång till information och transparens** trots två lagar på området och erkännandet av dessa rättigheter i konstitutionen. Detta gör det mycket svårare för journalister och civilsamhällesorganisationer att utöva tillsyn. Vissa deltagare ansåg att inrättandet av den nationella transparensmyndigheten 2019 har varit positivt, men andra underströk också en brist på kontinuitet till följd av att institutionerna för transparens och korruptionsbekämpning avlöst varandra och underlåtenheten att besvara överklaganden, vilket ofta innebär att domstolarna utgör den enda verkliga möjligheten att utöva rätten att få tillgång till handlingar.

Deltagarna beklagade att Grekland inte har införlivat 2019 års direktiv om skydd för **visselblåsare** före tidsfristen 2021. De beklagade också att mutskandalen som involverade Novartis inte har lett till civilrättsliga eller straffrättsliga påföljder, trots att ärendet har behandlats av åklagaren för korruptionsbekämpning. Deltagarna ansåg att fallet var ett fiasko i fråga om skydd av visselblåsare och journalister på grund av hur dessa hade gjorts till måltavlor i samband med skandalen, trots att företrädare för företaget hade erkänt mutorna. De grekiska myndigheterna menade att de har varit proaktiva när det gäller att upprätta en rättslig ram för att skydda visselblåsare, särskilt vid straffrättsliga förfaranden. Lagförslaget är redo att läggas fram för offentligt samråd. Det innebär framför allt en skyldighet för organisationer med fler än 50 anställda att införa interna rapporteringsförfaranden.



Fundamental Rights and the Rule of Law

Rapport från besöket i Finland den 2–3 juni 2022

Sex ledamöter deltog i besöket i Finland. Delegationen träffade flera företrädare för det civila samhället, närmare bestämt dess organisationer, arbetsmarknadens parter, medier och jurister samt de finländska myndigheterna. Syftet med föreliggande rapport är att genuint återspegla och återge det civila samhällets synpunkter.

1. Arbetsmarknadsparternas grundläggande rättigheter

Deltagarna ansåg att arbetsmarknadens parter gynnas av en **solid ram** och en lång tradition av trepartsdialog. I det finländska systemet involveras arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer i lagstiftningsprocessen redan i ett tidigt skede, i form av deltagande i statliga arbetsgrupper. Deltagarna menade att det i motsats till vissa andra länder inte finns något ämne som är alltför känsligt för att diskuteras inom dessa ramar. Regeringen har alltid involverat arbetsmarknadens parter i frågor som rör löner eller arbetsrätt och sociallagstiftning, men också i ståndpunktsdokument om EU-frågor. Utöver strukturerade samråd är ministerierna också relativt tillgängliga för mer informella utbyten.

Deltagarna förklarade att praxisen med **social dialog** har förändrats under de senaste åren på så sätt att man i allt högre grad frångår kollektivförhandlingar på nationell nivå, och att arbetsmarknadens parter fortfarande letar efter en ny förhandlingsmodell. Deltagarna konstaterade att arbetsgivare, särskilt inom skogsbruk och teknik, avstår från förhandlingar på nationell eller sektoriell nivå och föredrar förhandlingar på företagsnivå för att avpassa dem bättre efter den globala konkurrensen. De finländska myndigheterna upplyste om att en trepartsarbetsgrupp som bäst diskuterar framtiden för kollektivförhandlingar i landet, men att inga genomgripande åtgärder kan förväntas innan arbetsmarknadens parter kommer överens om en ny modell.

Deltagarna förklarade att ett paket för att stödja sysselsättningen i samband med **covid-19** hade förhandlats fram i början av krisen. Paketet omfattar aspekter som sysselsättning, sociala förmåner och företagsverksamhet. Hälso- och sjukvårdspersonalen utsattes för hårt tryck på grund av pandemin. Genom exceptionella åtgärder infördes overtidsarbete och senarelagda semestrar. Efter krisen strejkade sjukskötarna för bättre arbetsvillkor.

Arbetsmarknadens parter hade försökt dra lärdom av krisen genom att förbereda verktyg för insatser vid eventuella nya kriser med målet att upprätthålla motståndskraften hos företag och arbetstagare i sådana lägen. Deras **överbäganden** omfattar även utmaningar som uppstår till följd av tekniska förändringar såsom artificiell intelligens. Målet är att på bästa sätt dra nytta av sådana förändringar till förmån för livslångt lärande, kompetenshöjning och omskolning snarare än att låta arbetsmarknadens parter falla offer för samhällsförändringar.

En deltagare förklarade att **strejkrätten** är väl skyddad och att den nyligen togs i bruk av grupper som sjukskötare och lärare med krav om bättre arbetsvillkor. Deltagaren tog emellertid också upp fallet med den finländska postens försök att förhindra fackliga åtgärder inom postsektorn genom hot om att anlitat tillfälligt anställda under strejken. Flera anställda gick miste

om lön eftersom att de vägrade utbilda dessa tillfälligt anställda, vilket utmynnade i ett mål vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Deltagarna förklarade att i jämförelse med de nordiska grannländerna är **arbetsmarknaden i Finland tydligt könsuppdelad**. Endast en mycket försumbar minoritet av sektorerna har nästan lika många kvinnor som män i arbete. Landets ihållande löneskillnader mellan kvinnor och män beror i högre grad på denna ojämna könsfördelning mellan sektorerna än på individuella skillnader inom företagen. Unga yrkespersoners yrkesval påverkas fortfarande starkt av traditionella modeller, där män sällan söker karriärer inom områden som betraktas som kvinnliga sektorer. De finländska myndigheterna informerade om att det finns ett trepartsprogram om lika lön och en trepartsarbetsgrupp för insyn i lönesättningen. Det pågår också forskning och utvärderingar i dessa frågor.

2. Mötes- och föreningsfrihet

Deltagarna var överens om att Finland har ett mycket **starkt och diversifierat civilsamhälle**, organiserat under paraplyorganisationer som respekteras och hörs av myndigheterna. Organisationer i det civila samhället kan till exempel ha produktiva möten med polisförvaltningen på ett sätt som vissa deltagare menade vore omöjligt i de flesta andra länder. Det civila samhället spelar en viktig övervakande och rådgivande roll, som kompletterar verksamheten vid riksdagens justitieombudsmans oberoende kansli, vars uppdrag är ganska vittomfattande och inbegriper bl.a. den nationella mekanismen för förebyggande av tortyr och uppföljning av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Justitieombudsmannens rekommendationer om ändring av lagstiftningen följs nästan alltid. Den nationella människorättsinstitutionens roll har anförtratts Människorättscentret, som framför allt arbetar med medvetandehöjande åtgärder och kapacitetsuppbyggnad i fråga om mänskliga rättigheter. Samråden med organisationer i det civila samhället genomförs på ett smidigt och effektivt sätt, även om vissa deltagare ansåg att tidpunkten ibland är vag och att den tidsram som avsatts för det civila samhällets deltagande hade förkortats under de senaste åren p.g.a. ändring av en av lagberedningsprocesserna.

Deltagarna menade att civilsamhällesorganisationerna i Finland drar nytta av en **stark tradition av offentlig finansiering** från olika nivåer: europeisk, nationell, regional och kommunal nivå. Mångfalden av finansieringskällor är en garant för oberoende. Denna struktur är desto mer uppskattad eftersom majoriteten av civilsamhällsorganisationerna i Finland är små eller medelstora, vilket begränsar deras kapacitet att samla in medel. En deltagare ansåg att det varierar från ett ministerium till ett annat hur strikta kraven är i fråga om civilsamhällsorganisationernas redovisning av hur de offentliga medlen används, men att redovisningskraven generellt är mycket höga och ibland alltför kostsamma i både tids- och utgiftshänseende.

Deltagarna menade också att den stabila situation som den rika tillgången till offentlig finansiering erbjuder skulle kunna förändras, och att det är mycket viktigt för organisationerna i det civila samhället att reflektera över framtida finansiering. En av **utmaningarna** är när nya kriser uppstår, t.ex. covid-19 och kriget i Ukraina. Detta innebär att medlen kan komma att riktas till andra än de sedvanliga mottagarna. En annan utmaning är den planerade reformen av det statliga spelmonopolet, som genererar medel som traditionellt har gagnat civilsamhällsorganisationer inom social- och hälsovården. Eftersom medlen för närvarande uteslutande kommer från statsbudgeten kan det finnas en risk för att finansieringspolitiken ändras i enlighet med den sittande regeringens prioriteringar. Dessutom väcker det frågor att staten har möjlighet att överföra tillhandahållandet av vissa tjänster från områden som hälso- och sjukvård eller utvecklingssamarbete till det civila samhället. Även om sådana överföringar regleras i lag ansåg vissa deltagare att det är viktigt att se till att garantier för grundläggande rättigheter och krav på allmännyttiga tjänster inte går förlorade vid överföringen. Att anförtro organisationer i det civila samhället att tillhandahålla tjänster skulle också kunna göra det svårare för dem att spela sin roll som väktare. När det gäller avskaffandet av det statliga spelmonopolet meddelade de finländska myndigheterna att tanken är att fullt ut kompensera finansieringsunderskottet via statsbudgeten. En arbetsgrupp hade inrättats för att reflektera över framtida finansieringsmodeller, inbegripet hur man kan undvika att prioriteringarna ändras i enlighet med de politiska majoriteternas önskemål.

Mötesfriheten ansågs vara väl skyddad och myndigheterna spelar en aktiv roll i att värna om och främja den. Trots att skyddet överlag är långtgående upplevde deltagarna att polisen ibland är rådvill inför nya former av aktivism, såsom fredlig olydnad under ledning av klimatdemonstranter. Det gavs några exempel på polisingripanden som skulle kunna få beklagliga återverkningar på mötesfriheten. Ett fall gällde polisens användning av tårgas för att skingra sittande demonstranter, vilket resulterade i åtal mot poliserna. Ett annat fall gällde några tiotal demonstranter som stämdes för grov skadegörelse mot offentlig byggnad. När det gäller det förstnämnda fallet ansågs polisens reaktion vara oproportionerlig eftersom den riktades mot en fredlig sittstrejk, och det åtal som väcktes mot polisen anses kunna förebygga att liknande ingripanden sker i framtiden. En deltagare konstaterade att övergrepp av polis är sällsynt, men att det i förekommande fall finns en risk för inkonsekventa åtgärder, såsom kraftigare ingripanden mot vissa typer av demonstranter och mer fördragsamhet med andra. Mer utbildning i mänskliga rättigheter lyftes fram som ett sätt att ta itu med sådana utmaningar.

Deltagarna var eniga om att de **största hoten** mot mötesfriheten inte kommer från myndigheterna, utan snarare från den växande hatpropagandan från högerextrema grupper, vilken framför allt riktas mot progressiva demonstranter såsom klimataktivisterna, etniska eller sexuella minoriteter och kvinnor. I jämförelse med andra länder lever människorättsförsvarare för det mesta i trygghet, men är samtidigt allt oftare föremål för hatpropagandan, i synnerhet på nätet, och fallen anmäls nästan aldrig.

3. Yttrandefrihet och pressfrihet

Deltagarna bedömde att **pressfriheten är mycket omfattande** i Finland. Lagstiftningen erbjuder ett gediget skydd, till exempel när det gäller tillgång till handlingar eller respekt för källskydd, och rättsliga påföljder är begränsade till allvarliga fall av ärekränkning eller frågor som rör nationell säkerhet.

Medielandskapet ansågs vara särskilt dynamiskt med tanke på att folkmängden i Finland är relativt låg. TV och radio med public service-uppdrag är helt oberoende och halva befolkningen följer sändningarna. Det nationella, lokala och regionala presslandskapet är också driftigt. Finland undkommer dock inte den allmänna tendensen till mediekoncentration, eftersom sociala medier har fått reklamintäkter på de traditionella mediernas bekostnad. Detta har lett till en liten minskning av det redaktionella utbudet på en fri mediemarknad där staten inte ingriper. På det hela taget finns det en stark tradition av att läsa tidningar, och många hushåll prenumererar på minst en dagstidning. En av de största utmaningarna i fråga om mediefrihet gäller underrepresentationen av minoriteter, såsom personer med invandrarbakgrund och den samiska ursprungsbefolkningen.

Opinionsnämnden för massmedier, som består av akademiker, mediearbetare och företrädare för det civila samhället, behandlar klagomål från personer som anser att de framställts på ett felaktigt sätt i medierna. Deltagarna ansåg att **medierna sällan utsätts för direkt inflytande** från politiker, även om enstaka incidenter har förekommit. Det finns ett fåtal exempel på strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt (SLAPP), särskilt mot frilansjournalister, men de är ovanliga. Deltagarna nämnde att en journalist – utifrån antagandet att läckta sekretessbelagda uppgifter hade använts – hade åtalats för att ha rapporterat om säkerhetsfrågor, men det framkom senare att han endast hade använt offentligt tillgängliga uppgifter. En deltagare ansåg att journalisternas granskande roll försvåras av den tendens som tog fart under covid-19-krisen, nämligen att politiska beslut fattas på grundval av komplexa data eller artificiell intelligens.

Deltagarna var eniga om att den största utmaningen när det gäller yttrandefrihet är **hatpropaganda**. Det gavs ett exempel om en politiker som friades av en domstol trots angrepp på homosexualitet med Bibeln som grund (det ansågs dock vara positivt att den allmänna åklagaren till följd av detta överklagade beslutet). Å andra sidan hade en annan journalist dömts – innan han blev frikänd i högre instans – för att ha hånat en politiker i extremhögern. Deltagarna ansåg att hatpropaganda på nätet särskilt påverkar kvinnors och minoriteters förutsättningar att delta i offentliga diskussioner och framför allt att ställa upp i val. De ansåg att det finns en utbredd brist på kunskap om vad som räknas som hatpropaganda, och domstolar har med anledning av några enstaka fall försökt definiera begreppet. Rysslands försök att blanda sig i det offentliga livet tar sig uttryck i desinformation på nätet under ledning av influerare på sociala medier, som inte missar något tillfälle att sprida falska nyheter (covid-19, flyktingar, medlemskap i NATO). När det gäller hatpropaganda uppgav de finländska myndigheterna att fenomenet är svårt att ta itu med i ett land med så starka traditioner i fråga om yttrandefrihet, all politisk vilja till trots. När det gäller desinformation pekade myndigheterna på statistik som visar att landet har lyckats ta itu med desinformation på nätet relativt väl jämfört med andra länder.

4. Rätten till icke-diskriminering

Deltagarna förklarade att det finns en god **rättslig ram** för icke-diskriminering, som framför allt vilar på grundlagen, jämställdhetslagen och diskrimineringslagen. Alla myndigheter har en skyldighet att främja jämställdhet, särskilt genom att utarbeta en jämställdhetsplan. Vissa deltagare ansåg att denna är alltför vag, och att det därför behövs mer fokus på genomförandet. Deltagarna beklagade också att diskrimineringsombudsmannen inte får arbeta med arbetsrättsliga frågor, eftersom uppdraget inte omfattar sysselsättningsfrågor, och inte heller får ta emot klagomål om privata arbetsgivare. De finländska myndigheterna uppgav att diskrimineringslagen är föremål för en partiell översyn med utgångspunkt i rekommendationerna från två arbetsgrupper. Dessa omfattar bl.a. åtgärder för att öka jämlikhetsutbildningen från tidig ålder och fler möjligheter för diskrimineringsombudsmannen eller andra parter som främjar jämlikhet att vända sig till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden utan medverkan av den person som har utsatts för diskriminering.

Deltagarna förklarade att det inte finns någon definition av **hatbrott och hatpropaganda** i lagen, utan endast försvårande omständigheter som leder till strängare påföljder. De tillade att ytterst få offer för hatpropaganda eller hatbrott gör polisanmälan, och i de sällsynta fall som anmäls är antalet utredningar mycket lågt. De ansåg att hatpropaganda, framför allt mot kvinnor, hbtqi-personer och etniska minoriteter, har spridits och legitimerats av högerextrema politiker och anhängare, och att yttrandefriheten eller religionsfriheten tas som ursäkt för sådan hatpropaganda. Deltagarna förespråkade ökad medvetenhet och kapacitetsuppbyggnad hos personalen inom polis- och rättsväsendet för att bättre kunna uppmärksamma offer för hatpropaganda.

Vissa deltagare förklarade att **funktionshinder** behov systematiskt beaktas vid stadsplanering och byggande, men att detta dock inte alltid förhindrar försumlighet eller ogenomtänkta beslut som leder till oavsiktlig utestängning. De beklagade också att integrationen på arbetsmarknaden är låg på grund av diskriminering och brist på individanpassat stöd. Barn med funktionsnedsättning – vid sidan av andra grupper såsom unga hbtqi-personer – drabbas i högre grad av mobbning i skolan än andra barn. De finländska myndigheterna upplyste om att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning genomförs i nära samarbete med handikapporganisationer. De tillstod att diskriminering i arbetslivet är en central fråga, som till stor del är ett resultat av individuella attityder. Lagstiftningen innehåller åtgärder för att främja jämlikhet och säkerställa rimliga anpassningsåtgärder, och kan förstärkas ytterligare genom genomförandet av EU:s tillgänglighetslag.

En deltagare menade att det trots goda bestämmelser om diskriminering fortfarande förekommer strukturell diskriminering i samhället, vilket fortsättningsvis hindrar en fullständig integration av **invandrare** genom arbete. De parallella förfarandena för att få uppehållstillstånd och arbetstillstånd är betungande och handläggs ibland på ett inkonsekvent sätt av myndigheterna. Det finns också en omotiverad skillnad i behandling mellan ukrainska flyktingar, som beviljas tillfällig vistelse, och andra grupper av asylsökande. De sistnämnda får inte lika mycket stöd och stöter på dagliga hinder, till exempel att inte kunna öppna ett bankkonto. Dessa asylsökande är

tvungna att lämna in sin ansökan på bestämda platser, såsom gränsövergångar eller polisstationer, i motsats till tidigare praxis som tillät att asylansökningar lämnas över hela landet.

Deltagarna förklarade att personer med **bakgrund i etniska minoriteter** ofta har fastnat i yrken som de inte skulle ha valt själva. Dessutom har enkätundersökningar visat att det den etniska bakgrunden kan leda till diskriminering på arbetsplatsen. Undersökningar har likaså visat att det förekommer etnisk profilering i polisens verksamhet. Den samiska ursprungsbefolkningens rätt till fritt, på förhand inhämtat och informerat samtycke har inte genomförts fullt ut. En deltagare förklarade att självbestämmanderätt att avsäga sig den religion som tilldelats vid födseln normalt inte är möjligt innan myndighetsåldern (18 år) har uppnåtts, vilket innebär begränsningar i fråga om skatter och religiös undervisning i skolan.

Deltagarna menade att effekterna av covid-19 har drabbat **kvinnor** mer än män. Kvinnor utgör merparten av personalen inom sektorer som hälso- och sjukvård. Det angavs också att Finland har en av de mest restriktiva abortlagarna i Europa, med skyldighet för dem som begär abort att ange motiverade hälsoskäl och att inhämta godkännande av två läkare innan förfarandet inleds. Deltagarna bedömde att den jämställdhetsfientliga rörelsen i Finland har vuxit, vilket hindrar kvinnors deltagande i det sociala och politiska livet, bland annat i val. Trots det mycket goda samhällsskydd som social- och jämställdhetspolitiken erbjöd under covid-19-krisen, medgav de finländska myndigheterna att den också har blottlagt långsiktiga utmaningar såsom könssegregering på arbetsmarknaden, våld i hemmet och ojämlikhet när det gäller vård i hemmet. När det gäller abort informerade de finländska myndigheterna om att det pågår en översyn av 1970 års lag, med avstamp i ett medborgarinitiativ som samlade tillräckligt med underskrifter för att frågan skulle föras upp på riksdagens dagordning.

En deltagare påpekade att Finland ännu inte har någon övergripande strategi eller handlingsplan för **hbtqi-personer**. Ett framträdande problem är den mycket låga rapporteringen av hatpropaganda och hatbrott mot hbtqi-personer. En annan utmaning gällde transsexuella personer, som måste vara infertila och genomgå en psykiatrisk bedömning för att deras könstillhörighet ska bli rättsligt erkänd. En deltagare föreslog att en lag skulle antas för att skydda intersexuella barn med målet att vid behov tillåta åtgärder med anknytning till deras hälsa, samtidigt som icke-nödvändiga ingrepp kunde senareläggas till en tidpunkt då de berörda har självbestämmanderätt och kan välja. De finländska myndigheterna tillstod att det finns växande behov och önskemål om en hbtqi-strategi och höll med om att det behövs ytterligare åtgärder för att förenkla det rättsliga erkännandet av transpersoner.

5. Rättsstatsprincipen

Deltagarna konstaterade att Finland, som är världsledande när det gäller de globala indikatorerna för rättsstatsprincipen, har **starka och oberoende domstolar** och att den stora majoriteten av allmänheten, inklusive näringslivet, hade förtroende för rättsväsendet.

Deltagarna var eniga om att den största utmaningen är att **rättsliga förfaranden tar för lång tid**, särskilt i tvistemål. Domstolsverket inrättades 2020 för att arbeta med detta och andra därmed sammanhängande problem, vilka ytterligare förvärrades av den eftersläpning som uppstått till följd av covid-19. Med hänvisning till uppgifter som visar att de flesta domare uppger att de är svårt överbelastade krävs det mer personalresurser. De finländska myndigheterna höll med om att det behövs mer finansiering till personal inom rättsväsendet och påpekade att detta endast kan uppnås stegvis på grund av ett ansträngt budgetläge med allt fler utmaningar.

Deltagarna ansåg att **kostnaderna för rättsliga förfaranden** är ett annat problem som kan ha att göra med hur lång tid förfarandena tar. Enligt deltagarna tvekar många att gå till domstol på grund av kostnaderna. Medelklassen är till exempel inte tillräckligt förmögen för att ha råd med dyra förfaranden, men ligger samtidigt över inkomstgränsen för att få kostnadsfri rättshjälp. De höga kostnaderna för rättsliga förfaranden drabbar särskilt personer som utsätts för diskriminering och som inte kan anhålla om ekonomisk ersättning från diskrimineringsombudsmannen eller diskriminerings- och jämställdhetsnämnden. Den tid det tar för rättsinstanserna att fatta beslut leder ofta till att den tvååriga tidsfristen för att väcka talan om skadestånd i det civilrättsliga systemet överskrids.

Några deltagare förklarade att **riksdagens grundlagsutskott** är ett mycket viktigt organ för att säkerställa kontroller och motvikter, och att utskottet är helt oberoende trots att det är sammansatt av riksdagsledamöter. Det spelade till exempel en viktig roll för att säkerställa att de fåtaliga beslut som inte har fattats utifrån nödvändiga förfaranden och standarder under covid-19-krisen sågs över. En positiv bieffekt av covid-19-krisen är att mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen började diskuteras av befolkningen i stort. Detta motsäger dock inte att det behövs ytterligare insatser för att öka allmänhetens kunskaper om dessa frågor. Trots en överlag mycket tillfredsställande situation på rättsstatsområdet har både de finländska myndigheterna och det civila samhället reflekterat över risken för att de antidemokratiska krafterna kunde överta makten. Myndigheterna överväger ett stresstest för institutionerna med målet att ta fram konkreta sätt att skydda inte bara rättsstatsprincipen, utan även mediefriheten och det demokratiska utrymmet i ett sådant scenario.

Trots att Finland redan ligger bäst till i **korruptionsindexen** antog myndigheterna 2021 en ny strategi för korruptionsbekämpning i syfte att fullfölja ansträngningarna på detta område. Vissa deltagare välkomnade denna vaksamhet och ansåg att alla aktörer bör involveras för att strategin ska kunna genomföras och övervakas på ett korrekt sätt. Det framkom krav på förbättringar när det gäller behovet av att utreda samtliga fall av korruption, även sådana som betraktas som ringa. Det behövs också vaksamhet mot risken för korruption när det gäller företag inom exportsektorn. En deltagare menade att lobbyverksamhet fortfarande är oreglerad i landet, men att lagstiftning om detta är på gång, bland annat inrättandet av ett öppenhetsregister. Föreskrifter om missbruk av tjänsteställning höll också på att utarbetas.

SLUT



Fundamental Rights and the Rule of Law

Rapport från besöket i Slovakien 7–8 juli 2022

Sex ledamöter deltog i besöket i Slovakien. Delegationen träffade flera företrädare för det civila samhället, närmare bestämt civilsamhällesorganisationer, arbetsmarknadens parter, medier och jurister samt de slovakiska myndigheterna. Syftet med föreliggande rapport är att troget återspegla och återge det civila samhällets synpunkter.

1. Arbetsmarknadens parter grundläggande rättigheter

Den första frågan som togs upp av deltagarna vid detta sammanträde var det angivna skälet till att **trepartsdialogen försvagats** under de senaste åren. De förklarade att trepartsdialogen på nationell nivå avbröts under några månader 2020 efter en tvist om minimilöner. Fackförbundet lämnade diskussionerna i protest mot hur den ansåg att regeringen hade tagit sig an frågan. Enligt deltagarna ledde den ändring av lagen om trepartssamråd som följde på denna situation till att sådana fackföreningar som inte uppfyllde de tidigare kriterierna, dvs. tröskeln för representativitet på 100 000 medlemmar, nu fick delta i trepartsdialogen.

En deltagare ansåg att denna reform försvagade dialogen mellan arbetsmarknadens parter i stället för att stärka mångfalden av åsikter. En deltagare uppmuntrade dock att ta med arbetsmarknadsparter som inte uppfyller representativitetskriterierna i trepartsdialogen. Man bedömde att trepartsdialogen hade försvagats på nationell nivå, men det konstaterades samtidigt att **dialogen mellan arbetsmarknadens parter** var meningsfull på sektors- och företags- eller förvaltningsnivå, med lämpliga mekanismer för att diskutera frågor som t.ex. löner. Fackföreningsföreträdare beklagade överlag att minimilönen låg under vad som skulle behövas för att täcka levnadskostnaderna.

Arbetsmarknadens parter ansåg också att de inte hade fått tillfälle att delta i tillräcklig grad i utarbetandet av Slovakiens **nationella återhämtnings- och resiliensplan**. En deltagare värdesatte dock att regeringen hade anordnat informella samråd med arbetsmarknadens parter (inbegripet mindre organisationer) under covid-19-krisen, men beklagade samtidigt att dessa inte hade upprepats.

2. Mötes- och föreningsfrihet

En deltagare ansåg att **föreningsfriheten** var väletablerad i rättsligt hänseende i Slovakien, men ansåg samtidigt att det var mycket svårt för civilsamhällesorganisationer att få tillgång till finansiering på nationell nivå, eftersom merparten av sådan tillgänglig finansiering endast var projektbaserad. Man ansåg också att processen med att fördela resurser väckte frågor om de kriterier som användes i ministerkommittéernas beslutsfattande och potentiella intressekonflikter.

En annan deltagare nämnde det ökande **trycket** på civilsamhällesorganisationer som hanterar känsliga frågor och fungerar som samhällsbevakare. Denna tendens har utvecklats under de senaste åren i samband med allt mer polariserade diskussioner på sociala medier och verbala attacker mot det civila samhället. Man ansåg att myndigheternas inställning till civilsamhällesorganisationer inte byggde på fientlighet utan snarare på bristande samarbetskunskaper. Trots myndigheternas uppskattning av civilsamhällesorganisationernas roll som tjänsteleverantörer när det gäller att ta itu med konsekvenserna av kriget i Ukraina ansåg man också att deras roll som samhällsbevakare eller deltagare i den offentliga debatten var mycket mindre erkänd. Det noterades att republikens president hade en bakgrund i det civila samhället, vilket bidrog till ett mer positivt intryck av det civila samhället.

En deltagare ansåg att **mötesfriheten** på samma sätt som föreningsfriheten var väl etablerad i Slovakien. Båda friheterna hör till de friheter som uppnåddes efter revolutionen 1989 och behandlades därför med försiktighet. Det ansågs dock att mötesfriheten hade begränsats oproportionerligt genom de nödbeslut som fattades i samband med covid-19-pandemin. Deltagaren ansåg att det var diskriminerande att religiösa sammankomster kunde tillåtas medan andra sammankomster var förbjudna. Det ansågs också problematiskt att offentliga sammankomster för protester förbjöds och upplöstes av polisen, samtidigt som vissa idrottsevenemang godkändes. En annan deltagare ansåg att de snabbt föränderliga reglerna, som beslutades centralt och trädde i kraft omedelbart, komplicerade planeringen av civilsamhällesorganisationernas verksamhet.

3. Yttrandefrihet och mediefrihet

Deltagarna ansåg att det rättsliga skydd som erbjöds för yttrandefriheten var bra i Slovakien. Journalister kunde tala fritt utan censur, men deltagarna erkände att **självcensuren** i känsliga frågor också var på uppgång, i ett sammanhang där polariseringen av samhället också påverkar journalistyrket.

Undersökande journalister utsattes fortfarande för **påtryckningar och hot**, men det har inte gått så långt som i fallet med mordet på Ján Kuciak 2018. En ny rättegång förväntades i det fallet, vilket man hoppades skulle kunna leda till en fällande dom för de människor som påstås vara ansvariga för planeringen och organiseringen av brottet. De slovakiska myndigheterna förklarade att de behandlade mediernas självreglering och skyddet av journalister som en prioritet. En grundlag om mediefrihet höll på att utarbetas, vilket skulle innebära åtgärder på detta område och ta upp skyddet av källor, rätten till information, självreglering för yrket, samhällsmedier, osv. Det krävs dock en kvalificerad majoritet i parlamentet för att anta en grundlag, och därmed krävs en stark allmän politisk vilja som ännu inte uppnåtts. De slovakiska myndigheterna hade också utvecklat ett projekt för att utbilda polisen och rättsväsendet för att bättre skydda journalisters säkerhet särskilt under demonstrationer och hantera hot mot journalister på nätet.

Deltagarna i sessionen om yttrandefrihet ansåg också att allmänhetens förtroende för vanliga medier var på nedgång, vilket framgår av att allt fler ifrågasätter information i erkända mediekkanaler, med hänvisning till konspirationsteorier. Deltagarna uttryckte oro över åtgärder som vidtagits för att ta itu med **desinformation** och som eventuellt kan påverka yttrandefriheten. Det förklarades att den lag som förbjuder konspirationswebbplatser hade antagits som ett svar på kriget i Ukraina efter en mycket snabb beredning utan någon egentlig debatt. Man ansåg att det saknas tydlighet när det gäller de exakta kriterier som används för att stänga en webbplats utifrån desinformationsverksamhet. Polisen hade offentliggjort en lista över webbplatser som ansågs främja desinformation, en metod som anses medföra risk för misstag i framtiden.

Deltagarna reflekterade över om det behövdes en snävare definition av **journalistyrket**, och pekade på att många som skapar falska nyheter gömmer sig bakom den praktiska titeln ”medborgarjournalistik”, samtidigt som de såg en risk i alltför snäva definitioner och åtskillnader. Det påpekades också att desinformation och hatpropaganda (t.ex. mot grupper som romer) ibland också härrörde från de vanliga medierna, på grund av den hårda konkurrensen om läsare som främjar sensationsjournalistiska metoder. Stöd till högkvalitativ journalistik ansågs vara den bästa metoden för att ta itu med sådana tendenser.

En deltagare hävdade att även om den tidigare inställningen till yttrandefrihet var för slapp, vilket konkretiseras av att journalisten Ján Kuciak inte erbjöds skydd när han mordhotades, var den nuvarande strategin alltför inkräktande. Utredningen av innehåll som betraktas som **extremistiskt** hade anförtröts den nationella brottsmyndigheten, som ansågs verka på en för hög nivå särskilt eftersom myndigheten tvingades agera mot många förseelser och verbala övergrepp, däribland skämt.

Vissa deltagare uppskattade den pluralistiska aspekten av förfarandet för val av direktör för **allmännyttig tv och radio**, eftersom flera kandidater hade varit närvarande vid utfrågningarna inför kontrollkommittén. Andra deltagare uttryckte dock sina reservationer när det gäller denna process, eftersom de ansåg att processen var ett resultat av den rådande politiska majoritetens beslut genom en omröstning i parlamentet. Ett annat hot mot det offentliga programföretagets oberoende var det ökande antalet korttidskontrakt för anställda, vilket gör det möjligt för ledningen att bli av med journalister som tar avstånd från företagets principer. På det hela taget har arbetsvillkoren för journalister försämrats under de senaste åren, och privata journalister, frilansare och journalister i offentliga medier åtnjuter inte samma skydd. De slovakiska myndigheterna meddelade att den nya direktören för det offentliga programföretaget snart skulle tillträda tjänsten, vilket skulle utgöra en möjlighet att ta itu med frågor som förekomsten av korttidskontrakt för personal. De erkände också utmaningen med underfinansiering av allmännyttig tv och radio.

Deltagarna ansåg att reformen av **presslagen** 2019 främst gynnade politiker snarare än journalister, och journalisternas förslag hade till stor del nonchalerats. En källa till oro var de ändringar som gav politikerna en omfattande rätt till genmäle avseende alla typer av innehåll med påstådda osanna utsagor. Man befarade att denna bestämmelse, som berodde på en önskan från den förre premiärministern att tona ned mediebevakningen av det politiska livet, skulle kunna leda till liknande missbruk som på 1990-talet, när vissa politiker lyckades eliminera vissa medier genom domstolsbeslut grundade på förtal. De slovakiska myndigheterna ansåg att den nuvarande formen av rätten till genmäle i själva verket inte utgjorde någon verklig risk för medierna, eftersom praxis hade visat att de inte hade överväldigats av sådana inlagor.

När det gäller frågan om **mediemångfald** fruktade vissa deltagare att Slovakien stod framför en liknande trend som sina grannar, dvs. en tendens för politiker att äga eller kontrollera medier både på nationell och lokal nivå för att säkerställa egenreklam särskilt kring val. Det externa inflytandet över medierna begränsades inte till politiskt inflytande i strikt bemärkelse: ett exempel som gavs var att den organiserade brottsligheten hade försökt infiltrera journalistorganisationer. Det ryska inflytandet har också bevisats, som i fallet med ett försök att muta en konspirationjournalist, vilket ägde rum före kriget i Ukraina. När det gäller mediepluralism talade de slovakiska myndigheterna om ny lagstiftning som skulle öka insynen i medieäggande och finansiering.

4. Rätten till icke-diskriminering

Man förklarade att åtgärder på antidiskrimineringsområdet grundades på **lagen mot diskriminering** och att Slovakiens nationella centrum för mänskliga rättigheter bedömde enskilda fall baserat på lagstiftning, tillhandahöll rättshjälp och företrädde drabbade personer i domstol. De slovakiska myndigheterna förklarade att Slovakiens nationella centrum för mänskliga rättigheter nyligen hade fått en ökning av finansieringen och möjlighet att anställa fler.

Deltagarna ansåg att **tillgången till finansiering** för civilsamhällesorganisationer som arbetar inom områden som diskriminering eller antiextremism (t.ex. minnet av förintelsen) var otillräcklig, och de förklarade att merparten av deras finansiering i deras fall kom från EU eller europeiska stater. De slovakiska myndigheterna förklarade att flera stödordningar fanns tillgängliga för civilsamhällesorganisationer, bl.a. avseende frågor som rör hbtqi-personer och kön. Särskilda medel fanns t.ex. tillgängliga för att hjälpa brottsoffer, vilket var särskilt relevant för civilsamhällesorganisationer för hbtqi-personer.

När det gäller **hbtqi-rättigheter** beklagade deltagarna avsaknaden av ett rättsligt erkännande som för par av samma kön och deras familjer, vilket fick konsekvenser för det dagliga livet, t.ex. när det gäller arv. De uppskattade att hbtqi-pridedemonstrationer som samlar tusentals människor i allmänhet kunde äga rum utan större incidenter och med stöd av Bratislavas och Košices kommuner. Det förekom dock även aggressiva motdemonstrationer. Deltagarna underströk också att det inte fanns något rättsligt erkännande av genus hos transpersoner utan tvångssterilisering, och att det saknades medicinskt och psykologiskt stöd för transpersoner under omställning. Det fanns också exempel på verbala angrepp på transpersoner av politiker. Deltagarna hänvisade till lagförslag som lagts fram i parlamentet för att förbjuda regnbågsflaggor på statligt ägda byggnader. När det gäller avsaknaden av samkönade partnerskap påpekade de slovakiska myndigheterna möjligheten att bevilja rättigheter till hbtqi-personer i ett bredare sammanhang av framtida lagstiftning som skulle öka ogifta pars rättigheter på områden som arv eller tillgång till hälso- och sjukvård. De påpekade också att hälsoministeriet hade arbetat med en möjlig lättnad av könsbytet på id-handlingar för transpersoner, men att det inte hade funnits någon politisk vilja i parlamentet att föra frågan framåt.

Deltagarna uppskattade att relevanta civilsamhällsorganisationer hade möjlighet att kommentera den nationella handlingsplanen för att utveckla livskvaliteten för **personer med funktionsnedsättning**, som höll på att utarbetas. De uppskattade också positiva tendenser, såsom det faktum att byggnadscertifiering nu innehöll kriterier för tillgänglighet. De pekade dock på ett antal långsiktiga utmaningar, såsom det faktum att sociala inrättningar för personer med funktionsnedsättning inte var rättsligt reglerade, vilket inte underlättade utredningar i händelse av överträdelse av de mänskliga rättigheterna. Det fanns också bara ett mycket partiellt accepterande av personer med funktionsnedsättning på sysselsättningsområdet, och otillräcklig tillgång till byggnader var fortfarande utbredd.

Deltagarna tog också upp frågan om deltagande i det offentliga livet och uppskattade nu möjligheten för personer med funktionsnedsättning att ha en personlig assistent i vallokalen, men beklagade att poströstning inte användes som en lösning för att underlätta deras rösträtt.

Deltagarna förklarade att konstitutionen gav ett övergripande skydd för personer utan **religion**, vilket utgjorde upp till en tredjedel av landets befolkning. De beklagade dock att det inte fanns någon särskild lagstiftning för att erbjuda bättre finansiering och tillgång till offentliga medier för organisationer som föreslår en humanistisk andlig vision. De ansåg att obalansen var för stor mellan behandlingen av registrerade kyrkor, som lagligen fick hundratals miljoner euro i offentlig finansiering, och civilsamhällsorganisationer som arbetade på icke-religiösa humanistiska grunder, som oftast var tvungna att finansiera sig själva. De underströk också kyrkans starka inflytande på det politiska och sociala livet och på läroplanerna för undervisning. På den sista punkten klargjorde de slovakiska myndigheterna att eleverna erbjöds ett val mellan religiös och humanistisk etisk undervisning i början av varje skolor.

Deltagarna uppskattade att vissa framsteg hade gjorts när det gäller **jämställdhetsfrågor** under den förra regeringen, varav ett exempel var inrättandet av föräldraledighet för män. De beklagade dock att ett jämställdhetssystem hade åsidosatts av det nuvarande ministeriet för arbete, sociala frågor och familjefrågor och att samarbetet i jämställdhetsfrågor var mycket svårt. Det angavs t.ex. att ministeriet inte skulle överväga en jämställdhetsöversyn som leds av civilsamhällsorganisationer. Man förklarade också att det var mycket svårt att få tillgång till förskoleverksamhet på grund av det begränsade antalet platser och de höga kostnaderna för privat förskoleverksamhet, vilket lade den familjerelaterade bördan på kvinnor. De slovakiska myndigheterna förklarade att ministeriet för arbete, sociala frågor och familjefrågor finansierade jämställdhetsfrågor och att handlingsplaner hade införts för jämställdhet mellan kvinnor och män och för att undanröja könsrelaterat våld. En handlingsplan för kvinnors sysselsättning höll på att utarbetas, vilket skulle öka möjligheterna till barnomsorg och utbildning på områden som t.ex. att göra det möjligt för kvinnor att skaffa sig kompetens som är anpassad till den nuvarande arbetsmarknaden.

Deltagarna ansåg att diskrimineringen av **romer** var djupt rotad i den socioekonomiska marginaliseringen. Det hade gjorts lagstiftningsansträngningar för att ta itu med situationen, men segregationen av romska elever var till exempel fortfarande en hård verklighet – romska barn placeras i allmänhet i särskilda skolor tillsammans med barn med psykiska funktionshinder. Det förklarades att myndigheterna först nyligen hade lagt fram officiella ursäkter för den olagliga steriliseringen av romska kvinnor under kommunistperioden och att ett ersättningssystem infördes – vilket de slovakiska myndigheterna bekräftade. Myndigheterna förklarade också att kommande lagstiftning om förskoleverksamhet bör vara ett viktigt sätt att ta itu med ovannämnda skolsegregation.

Deltagarna förklarade att den allmänna uppfattningen om **asylsökande** från Ukraina var positiv, vilket inte hindrade fall av diskriminering vid gränsen, särskilt mot asylsökande romer och transpersoner, som uppenbarligen hade vägrats tillgång till transport och inkvartering. Transpersoner hade problem med att passera gränsen på grund av könshänvisningen på passet. Jämfört med den allmänna öppenheten mot ukrainska asylsökande hade anländande personer från länder utanför EU 2015–2016 drabbats av motstånd, däribland islamofobi. Det nämndes också att myndigheterna vid den tidpunkten också hade försökt välja ut asylsökande för att endast ta emot kristna.

5. Rättsstatsprincipen

Deltagarna erkände att den institutionella **ramen för rättsstatsprincipen** tillämpades bestämt, samtidigt som de antydde en politisk kultur som gynnade direkta och vertikala beslutsmetoder. De ansåg att det civila samhällets deltagande, inbegripet arbetsmarknadens parter, ansågs vara ett nödvändigt ont av myndigheterna snarare än ett verkligt mervärde för lagstiftningsarbetet. Deltagarna ansåg också att myndigheterna hade en alltför ytlig inställning till rättsstatsmekanismen ledd av Europeiska kommissionen, och inte vidtog proaktiva åtgärder grundade på årlig rapportering. De uppskattade därför att Europeiska kommissionens rapport om rättsstatsprincipen i år skulle innehålla landsspecifika rekommendationer, som de hoppades skulle hjälpa det civila samhället i dess roll som väktare.

Deltagarna uppskattade arbetet vid institutionen för **den offentliga försvararen av rättigheter**. De beklagade dock bristen på politisk vilja att se till att den lediga tjänsten tillsätts så snart som möjligt. Institutionen hade också varit föremål för klart kritiska verbala attacker från vissa politiker. Samtidigt som kommissionären med ansvar för barn nyligen hade inlett sitt arbete påpekade man att ledningspositionerna i andra tillsynsorgan, såsom dataskyddsmyndigheten, hade varit vakanta i månader. Deltagarna stödde utnämningsprocesser som baserades på sakkunskap snarare än på politik, och de rekommenderade att urvalsförfarandena för ledningen av offentliga regleringsorgan skulle bli öppnare, genom offentliga utfrågningar med en särskild kommitté som är öppen för civilsamhällesorganisationer – vilket var fallet för kontoret för offentlig upphandling.

En deltagare underströk de framsteg som myndigheterna har gjort på **korruptionsområdet**, med en ökning av antalet ärenden i domstol, bl.a. när det gäller högt uppsatta tjänstemän, vilket var en betydande positiv utveckling. Deltagaren ansåg också att den övergripande situationen för rättsväsendet hade upphört att försämrats, även om viktiga utmaningar kvarstod.

Enligt deltagarna var **längden på domstolsförfarandena** en viktig fråga som påverkade rättsstatsprincipen i Slovakien. Detta gällde för de flesta mål som rörde Slovakien vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. En deltagare påpekade att resultattavlan för rättskipningen i EU placerade Slovakien högst avseende avslutandegraden (vilket innebär att rättssystemet lyckades avsluta fler mål än det öppnade), men att detta motsade en allmän känsla av permanent eftersläpning i rättsväsendet. Underbemanning och bristen på interna kontrollmekanismer presenterades som de viktigaste skälen till denna situation.

Deltagarna ansåg att **utbildningen inom brottsbekämpande organ**, särskilt polisen och rättsväsendet, bör förbättras när det gäller mänskliga rättigheter och diskriminering. Särskilt domarna ansåg att det saknades konkret förståelse för vad diskriminering var, vilket hindrade identifiering och lösning av fall på detta område, t.ex. när det gäller kvinnor. Antalet fall av diskriminering som togs upp av domstolarna ansågs vara minimalt. Deltagarna efterlyste också mer utbildning i mänskliga rättigheter inom utbildningssektorn för lärare. De slovakiska myndigheterna förklarade att det fanns utbildning inom domstolsväsendet i frågor som brottsoffers rättigheter, särskilt i syfte att förhindra sekundär viktimisering, och familjerätt, även våld inom familjen.

Deltagarna beklagade att lagstiftningen under covid-19-pandemin hade präglats av oförutsägbara, motsägelsefulla och icke-transparenta regler. En deltagare förklarade att endast hälften av de lagar som antogs inom ramen för det **påskyndade lagstiftningsförfarandet** faktiskt var kopplade till pandemin. Ämnet togs också upp under sessionen om arbetsmarknadens parter rättigheter, där en deltagare förklarade att praxisen fortfarande föreföll vara norm snarare än undantag, vilket ledde till att samrådet med det civila samhället, inbegripet arbetsmarknadens parter, kringgicks. En annan deltagare ansåg att en sådan utveckling var en av de främsta utmaningarna med rättsstatsprincipen i landet, och efterlyste en strikt begränsning av detta påskyndade lagstiftningsförfarande till de ursprungliga kriterierna för dess användning, dvs. extraordinära kriser, hot mot de grundläggande rättigheterna och allvarliga ekonomiska situationer.

Deltagarna uppskattade att ett oberoende kontor för skydd av **visselblåsare** nyligen hade inrättats, men de pekade också på bristen på medvetandehöjande åtgärder och uppmuntran att utnyttja detta alternativ, särskilt inom offentliga institutioner. De slovakiska myndigheterna betonade att den nationella lagstiftningen om visselblåsare föregick EU-direktivet, vilket förklarade varför det fortfarande fanns vissa smärre luckor i lagstiftningen, som snart skulle åtgärdas genom lagstiftning för att fullt ut genomföra direktivet.

SLUT



Fundamental Rights and the Rule of Law

Rapport från besöket i Portugal 6–7 oktober 2022

Sex ledamöter deltog i besöket i Portugal. Delegationen träffade flera företrädare för det civila samhället, närmare bestämt dess organisationer, arbetsmarknadens parter, medier och jurister samt de portugisiska myndigheterna. Syftet med föreliggande rapport är att genuint återspegla och återge det civila samhällets synpunkter.

6. Grundläggande rättigheter när det gäller arbetsmarknadens parter

Deltagarna i denna session var överens om att det **skydd som enligt lag ges** arbetsmarknadens parter är gott och att Portugal uppvisar utmärkta resultat när det gäller ratificeringen och genomförandet av de viktigaste internationella arbetskonventionerna (ILO). Man var överens om att arbetsmarknadens parter stöder arbetsgivare och arbetstagare tämligen väl, bland annat genom konkreta fackföreningsinsatser för att nå ut till grupper som plattformsarbetare och migrerande arbetare, samt om att de har stark legitimitet inom landet.

Dialogen mellan arbetsmarknadens parter är grundlig och omfattar en rad olika frågor, vilket har hjälpt landet genom olika kriser, såsom covid-19-pandemin. Dialogen omfattar både tvåparts- och trepartsdialoger, vilket har gett upphov till ett betydande antal kollektivavtal som omfattar ett stort antal anställda. De portugisiska myndigheterna bekräftade att de tar hänsyn till dialogen mellan arbetsmarknadens parter och hänvisade till flera initiativ på området, däribland Ekonomiska och sociala rådet (CES) och offentliggörandet av lagförslag i arbets- och sysselsättningsbulletinen från arbetsmarknadsministeriet till arbetsmarknadens parter.

Arbetsmarknadens parter ansåg dock att de bör **delta i beslutsfattandet** i högre utsträckning och de inte i tillräcklig utsträckning hade deltagit i utarbetandet av Portugals nationella återhämtnings- och resiliensplan. De ansåg också att de hade rådfrågats för sent i processen och främst på ett informellt sätt, utan möjlighet att på ett betydande sätt påverka innehållet i planen. Man resonerade på ett liknande sätt i fråga om genomförandet av Europeiska socialfonden i Portugal.

Vissa deltagare framhöll utmaningar beträffande **kollektiva förhandlingar** som uppstått till följd av en uppdatering av arbetslagen 2003. Genom denna översyn blev det möjligt att fastställa tidsbegränsningar för avtal som varit tidsobegränsade, något som enligt fackföreningsföreträdarna äventyrar de kollektiva förhandlingarnas frivilliga aspekt och innebär att avtal kan upphöra att gälla utan rimlig grund. En företrädare för arbetsgivarna underströk att upphörandet av ett kollektivavtal inte påverkar kontinuiteten i arbetstagarskyddet vad gäller bland annat socialt skydd, ersättningar och säkerhet på arbetsplatsen.

Enligt vissa deltagare finns det en lucka mellan den rättsliga ramen och det **faktiska skyddet av de fackliga rättigheterna inom företag**. Vissa arbetstagare är ovilliga att erkänna sin tillhörighet till en fackförening, och detta gör att fackföreningarna inte lyckas uppnå en effektiv representation inom vissa företag. Det nämndes också att vissa företag utnyttjat covid-19-pandemin för att försvåra kontakterna mellan arbetstagarna och de fackföreningar som inte fanns representerade inom deras företag.

En deltagare lyfte fram de påtryckningar som fackföreningsmedlemmar utsatts för och som uttryckligen syftat till att begränsa **strejkerna**, något som också kunde påverka deras karriärutveckling. Ett exempel som lyftes fram var att man anställt tillfälligt anställda för att neutralisera effekterna av planerade strejker. Fackföreningsföreträdarna ansåg att regeln om kortaste tjänstgöringstid strider mot arbetstagarnas rätt att strejka, medan arbetsgivarföreträdarna var för regeln. Vidare beklagade arbetsgivarföreträdarna att vissa strejker handlat om frågor som inte direkt legat inom deras ansvarsområde.

Arbetsgivar- och arbetstagarföreträdarna var inte överens om konsekvenserna av **EU-direktivet om minimilöner**, med hänvisning till subsidiaritetsfrågor, Europeiska unionens domstols förmåga att ingripa i frågor som rör nationella löner och risken att man inför ett lönetak i ett land där lönerna redan är låga och minimilönen ligger nära fattigdomsgränsen. De portugisiska myndigheterna uppgav att Portugal redan följer de flesta av direktivets bestämmelser och att de har för avsikt att fortsätta och förstärka dialogen mellan arbetsmarknadens parter i samband med genomförandet av texten, i linje med det nyligen ingångna avtalet på medellång sikt mellan regeringen och arbetsmarknadens parter om att förbättra inkomster, löner och konkurrenskraft.

Arbetsmiljöinspektörernas arbete ansågs viktigt för att säkerställa att arbetsrätten följs på ett korrekt sätt, men deltagarna beklagade att dessa enheter inte har den tid och personal som krävs för att utföra sina uppgifter på ett korrekt sätt. De portugisiska myndigheterna erkände dessa utmaningar och talade om de nyligen genomförda rekryteringarna för att bemöta dem.

7. Föreningsfrihet och mötesfrihet

Deltagarna var överens om att den **rättsliga ramen** för skydd av föreningsfriheten och mötesfriheten är stark i Portugal och att dessa rättigheter inte lider av systematiska eller allvarliga kränkningar eller politiska påtryckningar. Det portugisiska samhället åtnjuter fortfarande de rättigheter som beviljades efter diktaturens fall 1974. Deltagarna hävdade dock att den rättsliga ram som härrör från denna period behöver uppdateras, i synnerhet för att bättre skydda identiteten hos personer som utövar sin förenings- och mötesfrihet. Som stöd för detta argument tog deltagarna upp incidenten 2021 då Lissabons kommun delat demonstranternas personuppgifter med den ryska ambassaden.

Några deltagare förklarade att **civilsamhällesorganisationerna** i Portugal i hög grad förlitar sig på volontärarbete, något som både minskade och på olika sätt fick nytt liv under pandemin. Människor visade ofta på en genuin vilja att ställa upp som volontärer, men på mer sporadiska sätt och som svar på akuta situationer. Liksom i andra länder kände deltagarna att utrymmet för det civila samhället minskar. Civilsamhällesorganisationerna drabbas framför allt av att den allmänna opinionen gradvis har polariserats och av att hatpropagandan ökar. Detta har lett till hot mot personal från civilsamhällesorganisationer som arbetar med frågor kopplade till migration och integration av personer med utländsk bakgrund, och mot medlemmar i den romska befolkningsgruppen. Deltagarna ansåg också att vissa politiska partiers inblandning i civilsamhällesorganisationernas verksamhet är ett steg i negativ riktning.

Enligt deltagarna är civilsamhällesorganisationerna främst beroende av **finansiering** från offentlig sektor på statlig nivå och EU-nivå. Dessa medel riktas inte i någon särskild utsträckning mot främjande verksamhet eller övervakning. De knappa och centraliserade resurserna leder ofta till konkurrens snarare än samarbete mellan civilsamhällesorganisationerna, åtminstone på människorättsområdet. På den positiva sidan välkomnades de åtgärder som vidtagits för att avskaffa byråkratin kring inrättandet av civilsamhällesorganisationer. De portugisiska myndigheterna presenterade de olika system som finns tillgängliga för finansiering av det civila samhället och menade att dessa är substantiella, särskilt på områdena jämställdhet, integration av migranter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning, hbtqi-personers rättigheter och annan diskriminering.

Deltagarna ansåg att **civilsamhällesorganisationernas deltagande i beslutsfattandet** fortfarande måste öka trots myndigheternas verkliga ansträngningar på senare tid – ansträngningar som man förvisso erkände. Enligt deltagarna visar erfarenheten att det till största delen beror på de makthavande myndigheternas välvilja vid en viss tidpunkt, eller på vissa institutioners välvilja, huruvida civilsamhällesorganisationerna rådfrågas eller ej. Samråd genomförs alltför ofta endast som en formalitet och inte med målet att civilsamhällesorganisationerna verkligen ska göras delaktiga i den politiska dialogen. Det konstaterades att civilsamhällesorganisationer har varit delaktiga i ett antal kommittéer (om diskriminering, jämställdhet, mänskliga rättigheter osv.), men detta betraktades som en ren formalitet och inte som någon möjlighet till ett meningsfullt inflytande över resultaten. En deltagare ansåg att åtgärder bör vidtas för att förbättra kontinuiteten i utbytet mellan myndigheter och civilsamhällesorganisationer, och att dessa utbyten bör organiseras bättre för att undvika uppgörelser i sista minuten som leder till resultat av dålig kvalitet. De portugisiska myndigheterna framhöll ett stort antal kommittéer som välkomnar bidrag från det civila samhället samt en offentlig webbplats som syftar till att säkerställa samråd med det civila samhället och medborgarna om lagförslag. Medborgarna har också initiativrätt på vissa lagstiftningsområden.

Deltagarna påpekade att det saknas en särskild institution för att kanalisera **det civila samhällets röst**. På denna punkt uppgav de portugisiska myndigheterna att Ekonomiska och sociala rådet (CES) inte är begränsat till arbetsmarknadens parter och att det även beaktar olika intressen från det civila samhället. Deltagarna beklagade också bristen på varaktiga självorganiserade plattformar bland civilsamhällesorganisationerna själva, och det faktum att civilsamhällesorganisationerna sällan representeras i medierna. I avsaknad av en förordning om lobby- och opinionsverksamhet ansåg man att förmågan att påverka beslutsfattandet främst beror på makt och finansiella resurser. En deltagare förklarade dessutom att de projektansvariga ofta också är de som betalar för de obligatoriska miljökonsekvensbedömningarna. Denna situation

innebär att det verkliga fokuset inte hamnar på allmänintresset och att de oberoende civilsamhällesorganisationernas synpunkter marginaliseras vid dessa konsekvensbedömningar.

8. Yttrandefrihet och mediefrihet

Deltagarna ansåg att den rättsliga ramen för yttrandefrihet och mediefrihet är bra, men att det kvarstår betydande utmaningar när det gäller den **socioekonomiska utvecklingen**. De ansåg att mediesektorn lider av bristande finansiering, något som gett upphov till en verklig kris som påverkar kvaliteten och den undersökande journalistiken och gynnar kommersialism och sensationalism, trots att det finns gedigna etiska regler för journalister som ger vägledning i yrket. Den nuvarande ekonomiska modellen ansågs vara ohållbar för medierna med tanke på den senaste tidens utveckling, såsom de ökande produktionskostnaderna, bristen på bärare som levererar tidningar och de lokala ”nyhetsöknarna” som inte bara kännetecknas av att de lokala medierna försvinner, utan även deras försäljningsställen. De portugisiska myndigheterna erkände de problem som mediesektorn står inför, men konstaterade samtidigt att dessa utmaningar är globala. De förklarade att offentliga medel finns att tillgå för att stödja de regionala medierna och leverera tidningar och tidskrifter till prenumeranter.

En deltagare förklarade att mediesektorn är hårt reglerad i Portugal. Man ansåg att de möjligheter som den **portugisiska tillsynsmyndigheten för medierna** har att vidta åtgärder begränsas av förfarandet för nominering av dess styrelse, något som i praktiken ligger i händerna på de två viktigaste politiska krafter som har dominerat parlamentet i årtionden. Denna situation tycks ha lett till en lucka på ett år mellan slutet på den tidigare styrelsens mandatperiod och installationen av nästa. En deltagare förklarade att flera centrala bestämmelser i den europeiska rättsakten om mediefrihet, såsom insyn i ägandeförhållanden och journalisters deltagande i redaktionella beslut, redan följs i Portugal. Deltagarna befarade också att inrättandet av medietillsynsmyndigheter på EU-nivå skulle kunna leda till en uppifrån och ned-baserad beslutsmodell.

Liksom på andra håll i Europa kännetecknas **journalisternas socioekonomiska situation** av dåliga arbetsvillkor, osäkra anställningsavtal och låg ersättning, särskilt med tanke på det samhälleliga ansvar som de har i demokratiska samhällen. Framväxten av extremistiska diskurser har också lett till att legitimiteten i journalisternas arbete har ifrågasatts, och man lyfte fram exempel på politiker som förolämpat journalister. Fall med strategiska rättsprocesser som syftat till att hindra den offentliga debatten har också bidragit till ökad självcensur. En deltagare hänvisade till ett exempel på ett mer uttryckligt försök att begränsa det journalistiska arbetet, då en sportjournalist kallats till det portugisiska fotbollsförbundets disciplinnämnd för att ha ställt en fråga som inte var direkt kopplad till den match som diskuterades i intervjun. De portugisiska myndigheterna erkände enskilda svårigheter för journalister, men konstaterade samtidigt att landet är mycket säkert jämfört med andra. Detta framgår av det låga antalet fall som rapporterats till Europarådets plattform för att främja skyddet av journalistik och journalisters säkerhet.

Det faktum att det blir allt svårare att få **tillgång till offentliga handlingar** var en annan fråga som togs upp. Man förklarade att en journalist som nekas tillgång till en offentlig handling av myndigheterna kan vända sig till kommissionen för att få tillgång till administrativa handlingar. Myndigheterna är emellertid inte bundna av de beslut som fattas av denna kommission, vilket ibland innebär att journalister tvingas överklaga vid domstol som en sista utväg. Det framgick att det aldrig tidigare har varit så vanligt att man vänder sig till domstol på grund av att ha nekats tillgång till offentliga handlingar. Ett parallellt fenomen som också nämndes var myndigheternas

och politikernas tendens att begränsa sig i sina svar till journalister. Ensidiga ”uttalanden” har börjat ersätta de traditionella presskonferenserna, som vanligtvis avslutas med frågestunder. De portugisiska myndigheterna ansåg att rätten att få tillgång till offentliga handlingar åtnjuter ett starkt rättsligt skydd som omfattar alla förvaltningar, och att det endast rör sig om begränsade och legitima undantag.

Man ansåg att den svåra situation som medierna står inför inte bara beror på medieleverantörerna själva, utan också på publikens bristande **medvetenhet och utbildning** om och intresse för viktiga principer, t.ex. skillnaden mellan fakta och åsikter, skydd av källor och kontroll av information. Det krävs att publiken ställer högre krav och att journalistikens kvalitet ökar, men de nuvarande ekonomiska modellerna, såsom betalda prenumerationer för kvalitetsnyheter på nätet, har lett till att majoriteten av befolkningen inte har tillgång till information. Vissa deltagare delade med sig av bästa praxis på området, såsom projekt som gjort det möjligt för journalister att undervisa i mediekunskap bland de befolkningsgrupper som löper störst risk att utsättas för falska nyheter, såsom yngre och äldre personer. Deltagarna diskuterade också vikten av att öka läs- och skrivkunnigheten och skyddsåtgärderna på området onlinealgoritmer och integritetsrättigheter på nätet, såsom rätten att bli bortglömd. De portugisiska myndigheterna uppgav att de tar det globala desinformationsproblemet på stort allvar och att de främjar mediekunighet via flera kanaler, bland annat genom informationskampanjer, en informell grupp om mediekunighet som omfattar flera institutioner och en ändring av lagen om audiovisuella medier som innebär att programföretagen åläggs större skyldigheter på detta område.

9. Rätten till icke-diskriminering

Deltagarna uppskattade att myndigheterna har visat större villighet att lyssna på det civila samhället när det gäller **antidiskriminering** under de senaste åren, och att man i arbetet med den nationella strategin för jämlikhet och icke-diskriminering regelbundet har integrerat synpunkter från civilsamhällesorganisationer. Deltagarna välkomnade också det positiva klimatet för dialog med regeringen och parlamentet samt konkreta forum, såsom ungdomsparlamentet. Deltagarna efterlyste ökad finansiering, vilket finns att tillgå på nationell och europeisk nivå, och även ett mer långsiktigt stöd (i motsats till engångsprogram) till civilsamhällesorganisationer som arbetar med antidiskriminering. I allmänhet efterlyste deltagarna mer medvetandehöjande åtgärder riktade till allmänheten och utbildning för offentliga tjänstemän. På denna punkt tog de portugisiska myndigheterna upp ett antal utbildningsprogram om interkulturell dialog (särskilt om migranter och romer) inom utbildnings-, säkerhets- och hälso- och sjukvårdssektorerna. Enligt de portugisiska myndigheterna har FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering bedömt den portugisiska polisens antidiskrimineringsutbildning som ett exempel på bästa praxis.

När det gäller **rättigheter för personer med funktionsnedsättning** var deltagarna överens om att lagstiftningen är sund och att parlamentets lagstiftning ligger i linje med kraven i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det finns dock en diskrepans mellan lagen på pappret och den i praktiken, särskilt när det gäller inkluderingen av personer med funktionsnedsättning i utbildning och arbete. Det råder en märkbar skillnad mellan de kvoter som fastställts för antalet anställda med funktionsnedsättning i både offentliga och privata arbeten och den faktiska representationen av dessa personer inom dessa sektorer. Deltagarna ansåg också att lagen om fysisk tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i offentliga byggnader inte verkställts fullt ut. De efterlyste fler insatser för att genomföra lagen, men också mer uppdaterade och uppdelade uppgifter. Deltagarna välkomnade också säkerhetsstyrkornas öppna inställning till den utbildning i antidiskriminering som tillhandahålls

av specialiserade civilsamhällesorganisationer, vilken inte bara handlar om rättigheter för personer med funktionsnedsättning utan även om hbtqi-personers rättigheter. De portugisiska myndigheterna framhöll en rad åtgärder som syftar till att underlätta för personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv på områdena sysselsättning, social trygghet och utbildning. Bidrag från det civila samhället har integrerats i den nationella strategin för inkludering av personer med funktionsnedsättning för 2021–2025 i syfte att säkerställa en integrerad strategi i genomförandefasen.

Deltagare som kommenterade **hbtqi-personers rättigheter** ansåg att den rättsliga ramen har förbättrats under de senaste åren och att Portugal har en humanistisk lagstiftning, som dock fortfarande måste genomföras fullt ut. De beklagade avsaknaden av en särskild ram för att ta itu med diskriminering. Detta begränsar resurserna mot diskriminering på arbetsplatsen och tillgången till tjänster till den allmänna princip om jämlikhet som erkänns i konstitutionen. Ett exempel på positiv utveckling på detta område är lagen om självbestämmande i fråga om juridiskt kön, genom vilken de medicinska och rättsliga aspekterna av erkännandet av könstillhörighet skiljs åt och förfarandena på båda områdena underlättas. Deltagarna beklagade dock att lagen inte omfattar icke-medborgare och därmed inte ger skydd åt asylsökande. De uppgav att antalet rapporter om hatrelaterade attacker mot hbtqi-personer är lågt och att dessa typer av attacker tycks vara vanligare än vad rapporterna antyder, och efterlyste fler insatser på området datainsamling och utbildning för tjänstemän inom rättsväsendet och säkerhetssektorn.

Deltagarna ansåg att den portugisiska **jämställdhetslagstiftningen** är tämligen modern och inspirerande för andra EU-medlemsstater, till exempel när det gäller insyn i lönesättningen, då ett EU-direktiv på området inspirerats av portugisisk lagstiftning. Samtidigt ansåg man att det saknas en viss medvetenhet om rättigheter och regler inom vissa offentliga tjänster och i det portugisiska samhället i allmänhet. Detta kräver ökad kapacitetsuppbyggnad inom polis, utbildning, rättsväsende och hälso- och sjukvård. Man framhöll också att förtroendet bland brottsoffren måste stärkas för att uppmuntra till ökad rapportering av könsrelaterade brott, såsom könsrelaterat våld i hemmet och trakasserier på arbetsplatsen. De portugisiska myndigheterna uppgav att jämställdhet mellan kvinnor och män har utgjort ett ständigt fokus för de offentliga åtgärderna sedan demokratin återinfördes 1974 och att ämnet inte bara integrerats i utbildningen av tjänstemän utan även i medborgarutbildningsprogram i skolor.

Deltagare som kommenterade frågan om **migranter, däribland asylsökande**, beklagade att lagstiftningen på detta område är alltför splittrad och således hindrar dessa personers möjligheter att åtnjuta de rättigheter som de har enligt lag, till exempel när det gäller mottagande och integration. Tjänsterna vid frontlinjen står inför samordningsutmaningar, och asylsökande har svårt att öppna bankkonton och få tillgång till tjänster, t.ex. hälso- och sjukvårdstjänster. Man välkomnade den positiva utvecklingen till följd av de senaste uppdateringarna av lagstiftningen, som ska underlätta asylsökandes tillgång till arbetsmarknaden och deras barns tillträde till portugisiskt medborgarskap. Det återstår dock att se hur dessa bestämmelser kommer att genomföras. När det gäller utmaningar beklagade deltagarna att man ännu inte har infört något förfarande för kartläggning av statslöshet på ett effektivt sätt, trots att rättsliga bestämmelser finns. De ansåg också att bestämmelserna i strafflagen behöver uppdateras för att bättre ta itu med uppvigling till hat och våld utanför det offentliga rummet. Deltagarna var överens om att det krävs mer utbildning för tjänstemän inom rättsväsende och polis för att säkerställa effektivare hjälp till dem som utsätts för hatbrott. De portugisiska myndigheterna uppgav att strafflagen kommer att ändras så att definitionen av hatbrott utvidgas och därmed offrens möjligheter till rättslig prövning. De påpekade också att migrationsrådet, ett rådgivande organ

som fungerar som direkt rådgivare till högkommissarien för migration, säkerställer att de största migrantgrupperna i landet företräds genom val inom de berörda civilsamhällesorganisationerna.

10. Rättsstatsprincipen

Deltagarna var överens om att det inte råder något allmänt problem med **domstolsväsendets oberoende och integritet**, då domarna granskas i sitt arbete i allt högre utsträckning. Deltagarna ansåg att Portugal har en mycket formalistisk kultur på rättsstatsområdet och på andra områden, vilket betyder att den rättsliga ramen i allmänhet är bra men att genomförandet av lagstiftningen utgör den största utmaningen. En deltagare nämnde en undersökning av portugisiska domare som visat att nästan en av fem anser att de rättsliga förfarandena inte alltid följer reglerna, vilket pekar på behovet av förstärkta protokoll för tidig upptäckt av denna typ av problem.

När det gäller **organiseringen av domstolsväsendet** förklarade man att domarna nu utgör majoriteten av det höga domarrådet, och man hoppas att detta inte kommer att förändras i framtiden. Flera deltagare ansåg att det är problematiskt att vissa administrativa myndigheter (t.ex. nationella regleringsorgan) fattar beslut som i huvudsak ligger inom det straffrättsliga området, inklusive beslut om böter på flera miljoner euro, med mycket begränsade möjligheter till domstolskontroll. Det underströks också att Portugal uppvisar goda resultat när det gäller digitaliseringen av domstolsväsendet, men att det inte ingår några domare i den styrelse som ansvarar för kontrollen av det it-system som används. Detta leder till bristande rättslig tillsyn inom domstolsväsendet.

Deltagarna ansåg att **rättsskipningens effektivitet** är det mest centrala problemet kopplat till domstolsväsendet, och att detta beror på en allmän brist på finansiella medel inom sektorn. Det gavs exempel på fall som stannat av i mer än tio år under förundersökningsfasen. En deltagare beklagade avsaknaden av verkningsfulla sanktioner för överskridande av de tidsfrister som fastställts för förundersökningar. I Portugal tenderar man dessutom historiskt sett att prioritera omfattande rättegångar i fall av ekonomisk brottslighet, vilket bidrar till intrycket att rättsskipningen släpar efter. Detta gör att processerna upplevs som tungrodda, vilket påverkar förtroendet för domstolsväsendet.

Det rådde enighet bland deltagarna om att **tillgången till rättslig prövning** också utgör ett problem, särskilt bland medelklassen, som inte är berättigad till rättshjälp och inte har möjlighet att betala hela rättegångskostnaderna. Kriterierna för offentliggörande av rättsliga avgöranden bedömdes också vara oklara. Man påpekade också att tillgången till rättslig prövning för fångar måste förbättras, och deltagarna tog upp Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas fördömande av fängelseförhållandena i Portugal. De portugisiska myndigheterna betonade att rättshjälp finns tillgänglig för alla enskilda och enheter som saknar medel, men att det finns utrymme för förbättringar.

En deltagare hänvisade till ovannämnda undersökning av portugisiska domare, som också visat att en fjärdedel av de svarande ansåg att en viss grad av **korruption** förekommer inom yrket. Bland befolkningen i stort var denna uppfattning långt mer utbredd. Andra deltagare ansåg dock att undersökningen i fråga inte återspeglade verkligheten. En deltagare påpekade att den nationella mekanism för korruptionsbekämpning som föreskrivs i den nationella strategin för korruptionsbekämpning fortfarande befinner sig i inledningsskedet. Man ansåg också att Attorney General saknade de finansiella medel och den särskilda struktur som krävs för att genomföra utredningar i komplexa korruptionsfall. Vad gäller korruption uppgav de portugisiska myndigheterna att det finns en komplex rättslig ram, något som visar på en politisk vilja att vidta åtgärder på detta område.

Enligt en deltagare råder det i allmänhet en positiv uppfattning om myndigheternas efterlevnad av rättsstatsprincipen i samband med **covid-19-pandemin**. Författningsdomstolen och ombudsmannen spelade en aktiv roll i granskningen av de åtgärder som myndigheterna vidtog och som tillfälligt inskränkte vissa rättigheter, i vad som var det första införandet av undantagstillstånd sedan demokratin återinfördes. Man upplevde dock att myndigheterna inte alltid uppskattade juristernas proaktivitet under denna period, vilket enligt en deltagare hade lett till att man låtit icke-jurister ingå i advokatsamfundets tillsynsorgan.

SLUT



Fundamental Rights and the Rule of Law

rapport från besöket i Sverige 13–14 oktober 2022

Fyra ledamöter deltog i besöket i Sverige. Delegationen sammanträdde med flera företrädare för det civila samhället, närmare bestämt med organisationer i det civila samhället, arbetsmarknadens parter, media och jurister, å ena sidan, samt med de svenska myndigheterna, å andra sidan. Syftet med föreliggande rapport är att troget återspegla och återge det civila samhällets synpunkter.

11. Grundläggande rättigheter när det gäller arbetsmarknadens parter

Deltagarna var överens om att den unika svenska modellen för **social dialog** fungerar mycket bra och bör upprätthållas. Staten tillhandahåller en arbetsrättslig ram för denna modell, men får inte ingripa i lönesättningen. Arbetsmarknadens parter kan delta i diskussioner om ny lagstiftning via expertgrupper eller samråd med myndigheterna, och i vissa fall kan de avvika från den befintliga lagstiftningen genom kollektivavtal. Enligt deltagarna i den sessionen var ett sådant deltagande avgörande för att upprätthålla den ”svenska modellen”.

Deltagarna förklarade att organisationsgraden i det svenska samhället är hög och att det finns ett stort nätverk av **fackföreningar** med nära kontakter med arbetstagarna. Vidare angavs att strejkrätten inte gäller när det finns kollektivavtal.

Deltagarna uttryckte oro över **EU-direktivet om minimilöner**. Arbetsmarknadens parter betonade att de behöver ha kvar möjligheten att reglera löner genom kollektiva avtalsförhandlingar, annars kommer inte den ”svenska modellen” att fungera.

En deltagare förklarade att skyddet av **konsumenträttigheter** är starkt i svensk lagstiftning, men att efterlevnaden av och medvetenheten om dessa lagar är bristfällig. Vidare angavs att de svenska myndigheterna ger ekonomiska bidrag till svenska konsumenter för deras hushållsutgifter, men att det var oklart om, när och hur ytterligare bidrag skulle ges under den nuvarande energikrisen.

Arbetsrelaterad brottslighet – det vill säga bedrägeri, regelbrott och brott i arbetslivet – togs upp som en fråga, eftersom denna brottslighet kan förekomma trots att kollektivavtal finns. Det förklarades att regionala skyddsombud, utsedda av fackföreningarna, övervakar säkerhetsåtgärder på olika arbetsplatser. Man uttryckte oro över att de svenska myndigheterna eventuellt skulle avskaffa och/eller försvaga skyddsombuden i framtiden.

12. Föreningsfrihet och mötesfrihet

Deltagarna förklarade att **det civila samhällets organisationer** har stor frihet att själva bestämma hur de organiserar sig, så länge deras struktur säkerställer intern demokrati och öppenhet.

Liksom i andra länder kände deltagarna att utrymmet för det civila samhället minskar. Deltagarna var särskilt bekymrade över **hatpropaganda** i sociala medier, som särskilt riktar sig till unga, kvinnor och personer som bär religiösa symboler. Hatet gör att människor inte vågar uttala sig, vilket i sin tur innebär att färre människor kan förväntas ansluta sig till det civila samhällets organisationer.

Deltagarna påpekade att kriterierna för **fördelning av offentliga medel** blir allt strängare. Kriterierna för demokratiskt styre är krävande, vilket föranledde deltagarna att frukta att myndigheterna kan missbruka dem för att begränsa finansieringen till vissa organisationer i det civila samhället. Myndigheterna förklarade att syftet med de strikta kriterierna är att förhindra offentlig finansiering av sådana organisationer i det civila samhället som motarbetar grundläggande svenska värderingar.

Deltagarna noterade att det är **svårt för vissa organisationer i det civila samhället att öppna ett bankkonto**, vilket de ansåg hindrade föreningsfriheten. Det förklarades att vissa organisationer i det civila samhället, främst mindre organisationer som arbetar med sårbara grupper, inte alltid kan få en sådan e-legitimation som utfärdas av svenska privata banker, vilket i sin tur gör att de inte kan öppna ett konto och arbeta fritt.

Deltagarna uttryckte stor oro över en eventuell negativ utveckling av de svenska myndigheternas strategi rörande frågor som **antirasism, migration och offentlig finansiering av organisationer i det civila samhället**. De ansåg att grundvalarna för mötes- och föreningsfriheten inte nödvändigtvis är hotade i Sverige, men att de förutsättningar som skyddar dessa rättigheter kan stå på spel.

13. Yttrandefrihet och mediefrihet

Deltagarna erkände att situationen vad gäller mediefrihet på det hela taget är bra i Sverige, vilket återspeglas i många globala statistiska uppgifter. De uttryckte sin oro över en eventuell attitydförändring hos de svenska myndigheterna vad gäller mediefriheten, inklusive de garantier som erbjuds radio och tv i allmänhetens tjänst. Deltagarna förklarade att Sverige har den äldsta lagen om pressfrihet i världen och att en sådan befast tradition gör det svårt att begränsa sådana friheter, inklusive mediefrihet. De förklarade vidare att en oberoende **medieombudsman** har i uppdrag att skydda alla typer av press- och etermedier från ingripanden.

Myndigheterna informerade om ett kommande projekt om att stödja finansiering av mediekanaler. Deltagarna noterade att **spridningen av desinformation** är oroande och att myndigheternas förslag att begränsa den offentliga finansieringen och endast stödja mediekanaler som inte producerar falska nyheter kan missbrukas. Deltagarna ansåg att detta förslag skulle strida mot lagen om mediefrihet, enligt vilken myndigheterna inte ska påverka medierna.

Deltagarna ansåg att **tillgången till information** i Sverige i allmänhet är mycket bra. Några fall då olika myndigheter hade begränsat den fria tillgången till offentliga uppgifter under covid-19-krisen nämndes dock. Dessa begränsningar kritiserades offentligt av det civila samhällets organisationer och enligt en särskild undersökning hade begränsningarna varit olämpliga.

När det gäller **journalisters säkerhet** ansåg deltagarna hoten mot journalister vara mycket oroande i Sverige. De ansåg att det svenska rättsväsendet saknar erfarenhet på detta område, vilket varit skadligt för offren. Deltagarna noterade också att skyddet av journalister i exil är instabilt i Sverige.

14. Rätten till likabehandling

Deltagarna noterade att den verkliga situationen vad gäller diskriminering i Sverige skiljer sig från den idealiserade bild som ofta ges av landet. När det gäller den rättsliga ramen var deltagarna eniga om att **lagen om diskriminering** inte omfattar alla möjliga former av diskriminering och inte heller innehåller särskilda bestämmelser om diskriminering från polisens sida. Myndigheterna bekräftade att de tillsatt en utredning för att undersöka möjligheten att utvidga lagens omfattning. Vissa deltagare tvivlade på oberoendet hos det nyinrättade svenska institutet för mänskliga rättigheter. Slutligen begärde de flesta deltagare att jämställdhetsombudsmannens roll och befogenheter skulle stärkas, medan andra pekade på den viktiga roll som det civila samhällets organisationer spelar på området. Myndigheterna bekräftade att jämställdhetsombudsmannen skulle hantera fler ärenden, utöka dialogen med det civila samhället och antidiskrimineringsbyråerna (där det civila samhällets organisationer utbildar människor och hjälper dem att hävda sina rättigheter) samt öka kunskapen om lagen hos den svenska allmänheten.

Deltagarna förklarade att **personer med funktionsnedsättning** inte beaktas tillräckligt i svensk lagstiftning och i samhället. Det finns till exempel ingen särskild bestämmelse om diskriminering av personer med funktionsnedsättning i svensk straffrätt, vilket gör det svårare att hävda rättigheter i domstol. Deltagarna kritiserade det svenska skolsystemet för att inte i tillräcklig utsträckning utbilda barn om funktionsnedsättningar, och socialtjänsten för att inte vara tillräckligt informerad om de särskilda utmaningar personer med funktionsnedsättning står inför eller om deras rättigheter.

Deltagarna ansåg att det fortfarande förekommer betydande diskriminering av **regnbågsfamiljer** i svensk lagstiftning. Till exempel välkomnade deltagarna i princip den föreslagna ändring av könstillhörighetslagen som myndigheterna lagt fram, men kritiserade den också för att inte vara tillräckligt långtgående. En deltagare förklarade att under den tid personer genomgår de olika medicinska utredningar som föregår ett juridiskt könsbyte stämmer deras id-kort inte. Detta kan innebära en period av förödmjukelse för de berörda personerna och leda till identitetsproblem. Deltagarna noterade även att äldre hbtqi-personer diskrimineras när de kommer på vårdhem på grund av bristande hänsyn till deras specifika behov. Dessutom ansåg de att kriterierna för

beviljande av asyl på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet inte genomförs korrekt, vilket leder till att vissa hbtqi-personer nekats asyl.

När det gäller **jämställdhet** uppgav deltagarna att många problem kvarstår i det svenska samhället, såsom löneklyftan, trakasserier och ojämlik behandling av kvinnor med funktionsnedsättning jämfört med män med funktionsnedsättning. En positiv utveckling ansågs vara att rapporteringen av könsrelaterat våld är bättre än i de flesta andra länder, vilket har lett till att Sverige hör till de länder som har flest rapporterade våldtäkter per år i världen. Deltagarna ansåg dock att den svenska polisen och rättsväsendet inte var tillräckligt väl utbildade för att hantera sådana brott, eftersom ett upprörande lågt antal fall ledde till fällande domar.

Några av de byråkratiska hindren för integration av **migranter**, bland annat genom tillträde till arbetsmarknaden, beskrevs kort. Vissa deltagare ansåg att avvisade asylsökande som blir kvar i Sverige, inklusive statslösa personer, tvingas in i fattigdom eftersom de varken får boende, tillgång till arbetsmarknaden eller ekonomiskt stöd. Likväl nämndes det också att vissa papperslösa personer behandlas på vårdcentraler som drivs av det civila samhällets organisationer.

Vissa deltagare ifrågasatte starkt de svenska myndigheternas svar till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering, i vilket angavs att svensk lagstiftning effektivt skulle förbjuda alla former av **uttryck för rasism**.

Vissa deltagare erkände visserligen att myndigheterna regelbundet träffar det äldre civila samhället i form av en pensionärskommitté, men de ansåg också att **personer över 65 år strukturellt diskrimineras** i det svenska samhället, eftersom de inte beaktas i de flesta lagar och är underrepresenterade i offentliga institutioner. Dessutom fann man att barns rättigheter inte beaktas tillräckligt i beslutsfattandet i Sverige.

Det faktum att Sverige inte ratificerade Internationella arbetsorganisationens konvention om ursprungsbefolkningar beklagades också. Vissa deltagare var oroade över en eventuell attitydförändring hos de svenska myndigheterna i frågor som rör **etnisk profilering och rasprofilering**, muslimska minoriteter eller mindre gynnade barns rättigheter. Företrädare för det civila samhällets organisationer som arbetar inom dessa områden förklarade att de oroar sig för att inte få ytterligare offentlig finansiering. Man hoppades också att den utvärdering av etnisk profilering som den svenska polisen beställt av Brottsförebyggande rådet skulle levereras.

15. Rättsstaten

Deltagarna var eniga om att situationen i Sverige är bra när det gäller rättsstatsprincipen och betonade att svenska domare i en utvärdering angav att de svenska domstolarna åtnjuter en hög grad av oberoende. Deltagarna uttryckte oro över en eventuell ändring av de svenska myndigheternas strategi när det gäller rättsstatsrelaterad politik. En undersökningskommitté som myndigheterna har inrättat undersöker hur **oberoendet hos rättsväsendet** och Domarnämnden, som nominerar domare, skulle kunna stärkas ytterligare. Det förklarades att domare i Sverige endast kan avskedas om de begått ett brott.

Deltagarna betonade att det råder **brist på domare** på grund av rekryteringssvårigheter. Detta har lett till en ökad risk för misstag i förfaranden och till förseningar. För att råda bot på denna situation anlitas yngre och pensionerade domare, som dock inte arbetar på samma socioekonomiska villkor som andra domare.

Deltagarna noterade att **tillgången till rättslig prövning** var ett problem på grund av höga juridiska arvoden. De förklarade att det inte fanns någon rätt till ersättning ens för vinnande part, även om myndigheterna underströk att en avgiftsbefrielse tillämpades efter ett ingripande av jämställdhetsombudsmannen. Enligt deltagarnas bedömning är utbildningen om tillgång till rättslig prövning och medborgerliga rättigheter i allmänhet för låg i Sverige.

Deltagarna förklarade att **lagrådet** förhandsgranskar de flesta lagförslag innan de träder i kraft och kontrollerar att de är förenliga med grundlagarna. Deltagarna uttryckte dock missnöje med att myndigheterna inte alltid följer lagrådets yttrande. De svenska myndigheterna förklarade att lagrådet endast har några dagar på sig att genomföra sin granskning, vilket innebär att vissa aspekter kan förbises. Myndigheterna väljer därför ibland att inte följa lagrådets icke-bindande yttranden.

Deltagarna betonade vikten av att ta itu med fenomenet med **otillbörliga påtryckningar på domare** i sociala medier och i samhället i stort. De förklarade också att den ovan nämnda undersökningskommittén ska behandla denna fråga liksom anonymiseringen av offentliggjorda beslut.

Deltagarna förklarade att det svenska systemet byggde på förtroende, vilket var positivt, men samtidigt innebar att det i princip kunde manipuleras. EU:s arbete med att **bekämpa korruption** var mycket välkommet, eftersom deltagarna ansåg den svenska lagen mot korruption vara alltför godtrogen och inte tillräckligt robust. Myndigheterna bekräftade vikten av att övervaka alla former av korruption och konstaterade att kampen mot korruption är ett ämne som också diskuteras på lokal nivå. Deltagarna ansåg ökningen av den organiserade brottsligheten i Sverige vara alarmerande.

SLUT



Fundamental Rights and the Rule of Law

Rapport från besöket i Slovenien

Den 17–18 november 2022

Fem ledamöter deltog i besöket i Slovenien. Delegationen träffade flera företrädare för det civila samhället, närmare bestämt dess organisationer, arbetsmarknadens parter, medier och jurister samt de slovenska myndigheterna. Syftet med föreliggande rapport är att troget återspegla och återge det civila samhällets synpunkter.

1. Grundläggande rättigheter när det gäller arbetsmarknadens parter

Deltagarna i detta sammanträde uppgav att Slovenien historiskt sett har haft en hög standard när det gäller den **sociala dialogen**. Arbetsmarknadens parter har alltid haft ett gott samarbete genom att nå kompromisser och anta lagstiftningsakter efter givande diskussioner i Ekonomiska och sociala rådet (Ecosoc), det organ som ansvarar för den sociala dialogen. Covid-19-pandemin och bristande politisk vilja under den tidigare regeringen har dock inverkat negativt på den sociala dialogen.

Det förklarades att den slovenska modellen för **kollektivavtalsförhandlingar** går tillbaka till 1990-talet. För närvarande finns det inget allmänt kollektivavtal för all näringsverksamhet. Enligt deltagarna är lagen om kollektivavtal i behov av reform. En deltagare ansåg att kollektivavtal måste gälla för all verksamhet, även i de fall där arbetsgivarorganisationer inte är undertecknare. Lagen om fackföreningars representation är också från 1990-talet och anger en minimitröskel avseende fackföreningsmedlemmar anställda i en enskild bransch, ett enskilt yrke eller av en arbetsgivare som inträdesvillkor för att en fackförening ska ha rätt till representation på en viss nivå. Antalet fackföreningsmedlemmar har minskat och varierar avsevärt mellan olika sektorer.

Deltagarna informerade delegationen om att det faktum att sedan 2017 måste alla socioekonomiska och arbetsrelaterade lagförslag diskuteras i Ecosoc innan de läggs fram av regeringen. De hänvisade också till en oskriven regel om att sådana grundläggande förslag måste antas med arbetsmarknadens parters samtycke. Enligt deltagarna var detta förhandsgodkännande från arbetsmarknadens parter en vedertagen praxis fram till dess att situationen förändrades under den tidigare regeringen. Deltagarna erkände regeringens brådskande behov av att agera snabbt som svar på covid-19-pandemin, men uppgav också att arbetsmarknadens parters förtroende har missbrukats vid flera tillfällen i detta sammanhang. Enligt deras uppfattning har covid-19-pandemin använts som en ursäkt för påskyndad lagstiftning och kringgåendet av meningsfulla **samråd med arbetsmarknadens parter**. Som en protest mot vad de ansåg vara bristande respekt för standarderna för den sociala dialogen lämnade fackföreningarna Ecosoc år 2021. De återvände till förhandlingsbordet i mitten av 2022 i hopp om att regeringsbytet skulle bidra till ett återupplivande av den sociala dialogen.

Trots att deltagarna erkände att det tidigare mönstret för samråd har återupprättats var de oroad över en **potentiell långsiktig försvagning av den sociala dialogen**. De befarade särskilt att

arbetsmarknadens parter deltagande i kommande reformer med anknytning till arbetsmarknaden, pensionssystemet och hälso- och sjukvården inte skulle vara tillräckligt meningsfullt. Deltagarna uppfattade att regeringen behandlade den sociala dialogen som ett sätt att informera arbetsmarknadens parter snarare än som en regelrätt samrådsprocess. De slovenska myndigheterna erkände bakslagen under de senaste två åren, men ville försäkra delegationen om att den sociala dialogen har återupprättats sedan mitten av 2022.

Deltagarna var mycket kritiska till att fackföreningar enligt deras uppfattning inte involverades tillräckligt i nationella **diskussioner om EU-initiativ** såsom den europeiska planeringsterminen, den nationella återhämtnings- och resiliensplanen och energipaketet. De önskade att arbetsmarknadens parter ska informeras i god tid och involveras i utarbetandet och utformningen av åtgärder, särskilt de som rör EU-medel. De föreslog att Europeiska kommissionen skulle kunna begära ett oberoende yttrande från arbetsmarknadens parter och att den också skulle kunna kontrollera deras delaktighet i införlivandet av EU-lagstiftningen.

Deltagarna påpekade att **hatpropaganda** ökade under den tidigare regeringen och covid-19-pandemin och att arbetsmarknadens parter hörde till dem som utsattes för sådana angrepp. En deltagare nämnde att den nya regeringen har lovat att inrätta en samordnare för förebyggande av hatpropaganda.

2. Föreningsfrihet och mötesfrihet

Deltagarna var eniga om att den **rättsliga ramen** för skydd av föreningsfrihet och mötesfrihet uppfyller internationella standarder. Det finns ingen rättslig begränsning av civilsamhällesorganisationers verksamhet. Rätten att delta i beslutsfattandet garanteras genom lag och varje lagförslag måste genomgå obligatoriskt samråd. Deltagarna beklagade att det hade varit omöjligt att samarbeta med den tidigare regeringen i frågor som migration och rättsstatsprincipen.

Enligt deltagarna sammanföll covid-19-krisen och tillsättandet av den tidens regering med **begränsningar av föreningsfriheten, mötesfriheten** och andra rättigheter. Till exempel bötfölls demonstranter och i vissa fall förbjöds sammankomster. Deltagarna uppskattade dock att kontroll- och maktdelningsmekanismerna hade varit motståndskraftiga i detta sammanhang: Civilsamhällesorganisationerna stod upp för de grundläggande rättigheterna och författningsdomstolens granskning av de covid-relaterade åtgärderna var ett skydd för rättigheterna. Deltagarna ansåg att man kan dra lärdom av krisen för att se till att Slovenien är bättre förberett på att hantera situationer med maktmissbruk, till exempel genom att inkludera experter och förbättra beslutsprocesserna överlag.

Deltagarna förklarade att vissa civilsamhällesorganisationer utsätts för **verbala attacker och smutskastningskampanjer**. Enligt dem sprider populistiska politiska krafter fortsättningsvis ett narrativ som är kritiskt mot det civila samhället och som ibland övergår i hatpropaganda mot det civila samhället. Deltagarna förespråkade ett bättre skydd av människorättsförsvarare på nationell nivå och stödde idén om en europeisk strategi för det civila samhället för att skapa ytterligare garantier på EU-nivå. De slovenska myndigheterna nämnde att en ändring av strafflagen har gjort hatpropaganda och hatbrott till försvårande omständigheter.

Deltagarna ansåg att **trycket på det civila samhället** minskade efter regeringsskiftet 2022. De förklarade att det inte längre förekommer missbruk av regeringsdekret för att begränsa det medborgerliga utrymmet. Deltagarna ansåg dock att situationen endast delvis har återgått till situationen före pandemin, eftersom vissa lindriga handlingar, såsom att skriva på trottoaren, nu kan bötfällas.

De slovenska myndigheterna informerade delegationen om att vissa riktlinjer för att främja **samarbete med civilsamhällesorganisationer** håller på att utarbetas. Riktlinjerna ska ange kontaktpersoner vid varje ministerium som organisationerna ska kunna samarbeta med. De slovenska myndigheterna uppgav också att man överväger rättsliga lösningar för förseelser där medlemmar i det civila samhällets organisationer är inblandade. De slovenska myndigheterna

uttryckte sin förhoppning om att dessa åtgärder ska bidra till att återuppbygga förtroendet mellan regeringen och det civila samhällets organisationer.

Deltagarna förklarade att mönstret för **finansiering av det civila samhället** på det hela taget har varit tillräckligt stabilt för att stå emot de olika regeringarnas ändringar av dagordningen. Den tidigare regeringen hade skurit ned finansieringen av det civila samhällets organisationer inom vissa specifika områden som kultursektorn. Den efterföljande regeringen hade sedan återupprättat denna finansiering och återställt finansieringen som finns tillgänglig för det civila samhället till nivåerna före pandemin. Deltagarna beklagade dock att det tar lång tid att överklaga finansieringsbeslut i domstol. En deltagare förklarade att all offentlig finansiering till det civila samhällets organisationer tilldelas genom offentliga upphandlingar och anbudsinfordringar, vilket sköts av det relevanta ministeriet med ansvar för det berörda området. Det påpekades också att politiskt ingripande förhindras av det faktum att ministern eller regeringen inte kan ingripa direkt i beslut om tilldelning av medel, vilka fattas av statstjänstemän. De slovenska myndigheterna nämnde att en förslagsinfordran för civilsamhällesorganisationer som främjar demokrati, aktivt medborgarskap och rättsstatsprincipen håller på att utarbetas.

En deltagare nämnde de utmaningar som **unga** ställs inför. Under de senaste åren har ungdomar känt sig överbelastade av hälsokriserna och de politiska kriserna, samtidigt som de också har förlorat förtroendet för politiken på grund av uppfattningen att de har använts för politiska ändamål och ofta inte blivit lyssnade på.

3. Yttrandefrihet och mediefrihet

Deltagarna förklarade att **journalisternas arbetsvillkor** och ställning har försämrats under de senaste åren. De ansåg att trycket är konstant inom och utanför mediekanalerna och att det härrör från både medieägare och politiker. Själv censur förekommer eftersom journalister anser sig vara begränsade i fråga om vilka ämnen de kan behandla beroende på vem som äger deras mediekanaler. Det förklarades att det sedan 2017 inte längre finns något nationellt kollektivavtal för journalister, eftersom det befintliga avtalet endast gäller för den offentliga sektorn.

Deltagarna bekräftade att **koncentrationen av privata medier** ökar och att en enda ägare förfogar över dussintals mediekanaler, från tidningar till radiokanaler. Mediepluralismen påverkades särskilt under den tidigare regeringen, med ett politiskt övertagande av de största tidningarna, påtryckningar på radio- och tv-tjänster samt pressbyråer och strategiska rättstvister mot journalister.

Deltagarna förklarade att mediekanalerna är ekonomiskt svaga och ofta utsätts för **ekonomiska påtryckningar** genom hot om rättstvister och förlorade reklamintäkter (som främst kommer från ett fåtal statliga bolag). I samband med covid-19 hade den tidigare regeringen också skurit ned medlen till omkring trettio nationella och lokala medieprojekt med motiveringen att besparingar var nödvändiga. Deltagarna ansåg att det behövs uppdateringar av lagstiftningen för att ta itu med spridningen av felaktig information, falska nyheter och hatpropaganda och för att bättre hantera sociala mediers utveckling.

Deltagarna förklarade att **kriminaliseringen av ärekränkning** används av politiker för att inleda munkavleprocesser (strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt) gentemot journalister. Enskilda undersökande journalister som är särskilt aktiva på korruptionsområdet berättade för delegationen att dussintals rättsprocesser av detta slag har inletts mot dem. Vissa fall byggde på anklagelser som skatteundandragande och penningtvätt. Stämningar kan inledas både av den allmänna åklagaren och av privatpersoner och syftar till att skada journalister ekonomiskt, eftersom det inte finns någon begränsning av antalet rättsprocesser som kan inledas. Vissa deltagare ansåg att rättsväsendet också har en dålig förståelse för de verkliga påtryckningar som utövas på journalister genom munkavleprocesser. De slovenska myndigheterna uttryckte sitt fulla stöd för kommissionens initiativ för att ta itu med dessa rättsprocesser, som lades fram i april 2022.

Deltagarna beskrev att den slovenska pressbyrå (STA) drabbades av den tidigare regeringens nedskärningar 2020, enligt uppgift på grund av att regeringen inte var nöjd med rapporteringen från Bryssel. De förklarade också att smutskastningskampanjer, hot och mobbning riktas mot journalister från public service-företaget RTV. RTV-journalisterna strejkade 2022 för att kräva fullständigt redaktionellt oberoende och för att få ett slut på politiskt motiverad inblandning och censur. Vissa tv-värdar har sagts upp från sina tjänster vid RTV inom ramen för den plan som tv-ledningen godkänt för att minska nyhetsprogrammen. Journalisterna ansåg att denna svåra situation är huvudorsaken till allmänhetens mycket låga förtroende för medierna. De tillade att två rättsprocesser har inletts mot RTV-chefen, bland annat på grund av bristande respekt för journalisternas fackliga rättigheter. De slovenska myndigheterna ansåg att det rådande **hetsiga klimatet** är resultatet av många meningsskiljaktigheter, särskilt om offentliga medier, under de senaste åren. De uttryckte sin förhoppning om att en återgång till tidigare förvaltningsmetoder, som föreslogs i en folkomröstning i november 2022, ska dämpa diskussionerna om RTV och förhindra eventuell regeringsinblandning i framtiden.

Två deltagare ansåg att det inte finns några begränsningar av mediefriheten utan snarare en brist på mångfald, på grund av vad de beskrev som en **obalans i åsikterna** inom mediesektorn till förmån för vänsterns synsätt. De ansåg att åtgärderna under den tidigare regeringen inte varit motiverade av målet att pressa medierna.

4. Rätten till likabehandling

Deltagarna ansåg att rätten till icke-diskriminering tas på stort allvar i Slovenien: En omfattande **rättslig ram** föreskriver att diskriminering på vilken grund som helst är förbjuden på alla områden i det offentliga livet, enligt en princip om öppna grunder. Skyddet gäller inte bara enskilda personer utan även juridiska personer.

Deltagarna förklarade att jämlikhetsorganet har ett långtgående mandat och omfattande uppgifter och befogenheter utöver medvetandehöjande åtgärder, inklusive representation av brottsoffer i domstol, tillgång till författningsdomstolen och kollektiva åtgärder. Dess beslut är bindande och det kan också utfärda rekommendationer. **Datainsamlingen** om jämlikhet ansågs bristfällig, vilket påverkar jämlikhetsorganets förmåga att övervaka situationen. Det ansågs också att det behövs mer finansiering för att utöka civilsamhällesorganisationers forskning och datainsamling, till exempel om etnisk diskriminering. De slovenska myndigheterna informerade delegationen om att de arbetar med att förbättra datainsamlingen, men att utvecklingen på detta område kräver tid.

Trots en god lagstiftning beklagade deltagarna vissa brister i genomförandet av politiken och en allmän fördomsfullhet i samhället. De förklarade att diskriminering drabbar de mest **marginaliserade personerna och grupperna**, däribland hbtqi-personer, minoriteter, utlänningar och kvinnor. Diskrimineringen i samband med tillgång till arbetsmarknaden och hälso- och sjukvård ansågs vara hög, men deltagarna ansåg även att stora framsteg har gjorts när det gäller integration inom utbildningen och grund- och gymnasieskolorna.

Deltagarna förklarade att även om det finns vissa specifika **strategier** mot diskriminering saknas en övergripande strategi. Vissa viktiga sektorsspecifika strategier saknades också, t.ex. mot rasism, medan jämställdhetsstrategin håller på att antas. En deltagare förklarade att principen om skälig anpassning inte har genomförts i enlighet med EU:s standarder och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sanktionerna mot hatpropaganda ansågs också vara bristfälliga av vissa deltagare, som ansåg att lagstiftning om hatbrott är nödvändig och att intersektionell diskriminering behöver beaktas bättre i lagstiftningen. Deltagarna ansåg att det finns vissa mindre problem när det gäller Istanbulkonventionen (om åtgärder mot våld mot kvinnor och våld i hemmet) men att den på det hela taget tillämpas väl. De slovenska myndigheterna uttryckte starkt stöd för Istanbulkonventionen och sade att en nationell strategi för att förebygga våld i hemmet håller på att utarbetas.

Deltagarna förklarade att tre rättsakter reglerar situationen för utlänningar i Slovenien, däribland migranter, asylsökande och flyktingar: lagen om internationellt skydd, medborgarskapslagen och utlänningslagen. Deltagarna trodde att **avvisningarna** vid gränsen har minskat sedan regeringsbytet och uppgav att den nya regeringens strategi innebar att stängslet vid den södra gränsen revs. En deltagare befarade att avvisningarna skulle öka inför Kroatiens inträde i Schengenområdet. Deltagarna förklarade att majoriteten av utlänningarna i landet är migrerande arbetstagare och att kriterierna för familjeåterförening begränsades under den tidigare regeringen.

Deltagarna beklagade bristerna i den offentliga kapaciteten, särskilt på bostadsområdet, vilket påverkar migranternas möjlighet att få en permanent adress och därmed få tillgång till alla rättigheter och tjänster. De praktiska **förfarandena för migranter** som försöker få eller förnya sina handlingar ansågs vara mycket långsamma, och migranter från vissa länder har särskilda svårigheter att öppna ett bankkonto. Deltagarna förklarade att personer som vägras internationellt skydd placeras i förvarsenheter och att de i fall där utvisning är omöjlig blir ”osynliga” invånare utan rättigheter eller tillgång till tjänster. En deltagare sade att minderåriga migranter kvarhålls i strid mot internationell rätt. De slovenska myndigheterna uppgav att den senaste migrationsstrategin antogs i juli 2019 och representerade ett holistiskt och långvarigt tillvägagångssätt.

Deltagarna ansåg att **hbtqi-personers** synlighet och sociala delaktighet har förbättrats avsevärt under de senaste åren. Två avgörande beslut av författningsdomstolen gav samkönade partnerskap rättslig jämlikhet när det gäller äktenskap och adoption. Dock har det också förekommit allt fler fall av hatbrott och hatretorik, särskilt mot transsexuella personer. Kvinnliga par och ensamstående kvinnor diskrimineras fortfarande när det gäller tillgång till infertilitetsbehandling. En deltagare förklarade att medicinska könskorrigeringar avgörs av en grupp experter och beklagade att det inte finns något protokoll för att få ett andra utlåtande om en könskorrigering nekas. Deltagarna erkände att lagar föreskriver att utbildningen ska vara inkluderande, men sade att detta främst gäller barn med särskilda behov och etniska minoriteter snarare än hbtqi-barn. De slovenska myndigheterna framhöll behovet av att arbeta med att öka medvetenheten för att ändra allmänhetens uppfattningar. De uttryckte också stöd för EU:s jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer, men medgav att det för närvarande inte finns någon nationell mekanism.

En deltagare förklarade att Slovenien var ett av de första länder som antog lagstiftning om integrering av **romer**. Ett offentligt representativt organ för romska grupper anordnar samråd om politiska åtgärder som berör romer. Tyvärr upplevdes detta organ inte som så representativt och det ansågs i själva verket splittra grupperna. Det förklarades att diskrimineringen är allvarligt underrapporterad av romer. Många bostadsområden saknar fortfarande infrastruktur som rinnande vatten, ett problem som behandlas, dock i långsam takt. Trots vissa framsteg när det gäller tillträdet till arbetsmarknaden är arbetslösheten bland romer fortfarande hög, liksom andelen romer som avbryter sin utbildning i förtid. Hälssituationen i romska grupper ansågs vara sämre än i resten av befolkningen. Framför allt har romer en tjugo år kortare förväntad livslängd jämfört med andra slovenier. Deltagarna ansåg att det behövs en bättre politisk strategi när det gäller romska grupper, och de slovenska myndigheterna uttryckte sitt engagemang för att förbättra villkoren för romerna.

5. Rättsstatsprincipen

På det hela taget efterlyste deltagarna **vaksamhet i fråga om rättsstatsprincipen** mot bakgrund av vad de betraktade som attacker under ledning av de tidigare regeringarna.

När det gäller domarnas **oberoende** förklarade man att det slovenska parlamentet håller på att förbereda en ändring av förfarandet för nomineringar: Kandidaterna kommer fortfarande att väljas av domstolsrådet, men ska utses av ordföranden och inte längre av parlamentet.

Deltagarna ansåg att domstolarna i allmänhet gör bra ifrån sig när det gäller **handläggningen av mål**: Eftersläpningen har minskat, liksom handläggningstiderna. Det betonades dock att ökningen av munkavleprocesser kan bidra till den kvarvarande eftersläpningen. Det sades också att ett ökande antal fall inte går till domstol utan hanteras genom alternativa tvistlösningsmekanismer. De slovenska myndigheterna nämnde att vissa åtgärder rörande domarnas villkor övervägs, bland annat tilldelning av vissa uppgifter till domarassistenter för att minska domarnas arbetsbörda.

En deltagare påpekade att politiker tenderar att betrakta **rättsväsendet som underordnat** de andra makterna, trots att konstitutionella garantier är tydliga i frågan. På grund av bristande politisk vilja har domarnas löner inte omvärderats på lämpligt sätt. En deltagare menade att domarna är mycket missnöjda med sina ekonomiska och sociala villkor. Domarna anser inte att den framtida regleringen av löner inom den offentliga sektorn är tillräcklig. Deltagaren beklagade också att domstolarnas lokaler är gamla och undermåliga i fråga om utrustning och att domstolarnas kapacitet att organisera sig var bristfällig, vilket framgick av deras oförmåga att tillhandahålla onlinejuridik under covid-19-perioden.

Det förklarades att **ombudsmannens** kansli tog emot en tredjedel fler fall mellan 2020–2021 jämfört med före covid-19-pandemin. Det beklagades dock att de flesta av dess rekommendationer inte godtas av de berörda myndigheterna och att ett ökande antal av författningsdomstolens domar inte verkställs.

Beträffande **advokatyrrket** ansåg en deltagare att de slovenska myndigheterna förefaller vara ovilliga att underteckna den europeiska konventionen om advokatyrrket. Deltagaren beklagade också bristen på åtgärder för att ta itu med det faktum att vissa semiprofessionella yrkesutövare tillhandahåller juridiska tjänster utan att vara registrerade advokater. En deltagare betonade behovet av ytterligare åtgärder för att tillhandahålla kostnadsfri rättshjälp, för att ändra lagen om ersättning till brottsoffer och för att anställa fler rättsliga experter. De slovenska myndigheterna ansåg inte att rättsväsendets materiella situation är så negativ och de bekräftade sin vilja att fortsätta dialogen med domstolarna.

Deltagarna förklarade att regeringen under **covid-19-krisen** förde en politik där den styrde genom dekret och införde restriktioner utan parlamentarisk granskning och utan att alltid offentliggöra beslut i den officiella tidningen. Författningsdomstolen har förklarat vissa av dessa brådskande dekret, som särskilt begränsar den fria rörligheten, grundlagsstridiga. Det förklarades också att polisen under denna period började kräva in kostnader för polisarbetet från demonstranter, som ett sätt att begränsa demonstrationsfriheten.

Deltagarna förklarade att Slovenien har dåliga resultat när det gäller **korruption** och de beklagade att frågan inte prioriteras tillräckligt i politiken. Under 2021 låg Slovenien under genomsnittet för Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och EU i Transparency Internationals korruptionsindex. Det uppgavs att endast en liten minoritet av påstådda korruptionsfall undersöks och att antalet fall som behandlas var lägre än tidigare. Detta ansågs förklara det faktum att undersökningar visar att hälften av slovenska medborgare tvivlar på nyttan med att rapportera korruptionsfall. Deltagarna beklagade avsaknaden av en strategi för öppenhet, eftersom den senaste upphörde gälla 2019. De slovenska myndigheterna sade att förslag till en framtida strategi för öppenhet håller på att utarbetas.

En deltagare förklarade att det rättsliga skyddet för **visselblåsare** utgörs av 2022 års lag om skydd för visselblåsare, som ska behandlas av parlamentet. Deltagaren beklagade att lagförslaget fortfarande uppvisar vissa brister och efterlyste att skyddet ska utvidgas till att omfatta rapportering av överträdelser mot lagens anda, inte bara av den snäva tolkningen av lagen, och att begränsningen av rapporteringsfall ska förlängas utöver gränsen på två år.

2. Mötes- och föreningsfrihet

(punkt 4, sida 2)

Registret över grekiska och utländska frivilligorganisationer och civilsamhällesorganisationer som uppfyller minimikraven för att delta i genomförandet av insatser på området internationellt skydd, migration och social integration i Grekland upprättades vid ministeriet för migration och asyl genom artikel 58 i lag 4686/2020.

Syftet med registret är att säkerställa öppenhet hos och samordning av de icke-statliga organisationernas verksamhet på grekiskt territorium samt säkerhet för mottagarna av icke-statliga organisationers tjänster, som ofta tillhör sårbara grupper.

Registret är upprättat i enlighet med all relevant nationell och europeisk lagstiftning, inklusive föreningsrätten. Dess syfte är inte att skapa hinder för icke-statliga organisationer, och registreringsförfarandet är inte avsett att vara överdrivet komplicerat eller tungrovt. Tvärtom är målet att fastställa samma regler för alla icke-statliga organisationer som är verksamma i Grekland och kontrollera att de erbjuder mottagarna tjänster av hög kvalitet. Dessutom underlättar registret samordningen av civilsamhällesorganisationers initiativ och insatser, vilket optimerar effekterna av biståndet, också även mot bakgrund av deras regelbundna finansiering via EU:s budget eller den nationella budgeten.

Registret över icke-statliga organisationer gör det möjligt för den grekiska staten att se till att de icke-statliga organisationer som är verksamma på det grekiska territoriet faktiskt tillhandahåller de tjänster som de påstår sig tillhandahålla, vilket garanterar flyktingars och migranternas säkerhet och mänskliga rättigheter, samt att få fullständig information om antalet och lagligheten i de åtgärder som genomförs av dessa icke-statliga organisationer, precis som gäller för andra juridiska eller fysiska personer som är verksamma på det grekiska territoriet.

Det bör understrykas att man inte behöver betala någon registreringsavgift och att utfärdandet och inlämnandet av alla begärda handlingar och styrkande handlingar är kostnadsfritt enligt gällande lagstiftning, vilket anges i den gemensamma ministeriella förordningen i fråga. Det bör också noteras att en icke-statlig organisations registrerings- och certifieringsansökan kan avslås om de relevanta lagstadgade kraven inte är uppfyllda, men en efterföljande ansökan kan lämnas in när som helst, även samma dag. Sökande har rätt att överklaga, och alla förfarandegarantier respekteras.

När det gäller registret över icke-statliga organisationer krävs registrering för alla medlemmar av icke-statliga organisationer som för att utföra sitt arbete kommer i kontakt med flyktingar och migranter, särskilt kvinnor, barn och ensamkommande minderåriga. Detta gäller särskilt de medlemmar som har fritt tillträde till och är aktiva på mottagningsanläggningar. Syftet är att kunna förhindra tillträde till och direkt kontakt med flyktingar och migranter för personer som begått brottsliga handlingar och dömts för fruktansvärda brott, t.ex. sexuella övergrepp, pedofili, övergrepp, narkotikahandel, faktisk kroppsskada osv., men också att förhindra och skydda människor från exploatering, smuggling och/eller människohandel, så att flyktingars och migranternas mänskliga rättigheter, och framför allt deras liv, säkerhet, fysiska integritet och mentala hälsa kan garanteras, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella konventioner.

(punkt 5, sida 2)

I Republiken Grekland åtnjuter alla personer oavsett etnicitet, religion eller språk samtliga medborgerliga, kulturella, ekonomiska, politiska och sociala rättigheter som erkänns enligt nationell och internationell rätt. Dessutom åtnjuter varje enskild person full frihet att hävda tillhörighet med en särskild etnisk eller kulturell grupp.

Subjektiva anspråk eller uppfattningar hos ett litet antal personer som inte grundar sig på objektiva fakta och kriterier innebär dock inte i sig en motsvarande skyldighet för staten att officiellt erkänna en grupp som ”minoritet” och garantera dess medlemmar särskilda minoritetsrättigheter utöver dem som garanteras i nationell lagstiftning och internationella fördrag om mänskliga rättigheter.

När det gäller föreningsfriheten för ”personer som själva identifierar sig som etniska makedonier” har endast ett fall tagits upp i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna under de senaste åren, nämligen fallet med det så kallade ”makedonska civilisationens hem”, i vilket Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna fällde ett avgörande 2015. Det bör noteras att införandet av benämningen ”makedonsk” i stadgan för nämnda förening skapar förvirring när det gäller de mål som eftersträvas av denna förening, eftersom samma benämning används av hundratals andra föreningar som inrättats av grekiska makedonier, som dock använder adjektivet ”makedonsk” för att beteckna sina medlemmars regionala och/eller kulturella härkomst och inte en särskild nationell identitet. Denna förvirring, som också medför problem när det gäller den allmänna ordningen och kränker andras mänskliga rättigheter, hade kunnat undvikas om grundarna av föreningen i fråga hade använt ett namn som motsvarar deras slaviskorienterade identitet. Det är värt att notera att ovannämnda klagande inte har utnyttjat den möjlighet att begära att deras ärende ska återupptas vid en behörig inhemsk domstol som den grekiska lagstiftande församlingen erbjuder.

Dessutom innehåller lagen inga särskilda inskränkningar eller begränsningar av namnen på föreningar. Begäran om registrering av föreningar avgörs av behöriga domstolar och inte av regeringen.

Genom 1923 års fredsfördrag i Lausanne (artikel 45) fastställdes statusen för den muslimska minoriteten i Thrakien på grundval av religion, utan hänvisning till etniskt ursprung. Det finns därför ingen ”turkisk minoritet” i Grekland utan bara en enda minoritet, nämligen den muslimska minoriteten i Thrakien. Följaktligen bör ordet ”turkisk” ersättas med orden ”den muslimska minoriteten i Thrakien”.

Föreningsfriheten åtnjuter genom den grekiska grundlagen ett otvetydigt, starkt och vederbörligt skydd och gäller alla medborgare, oavsett etniskt ursprung, kultur eller religion.

Under de senaste tio åren har mer än 50 föreningar som inrättats av och består av medlemmar av den muslimska minoriteten registrerats vid lokala domstolar i regionen Thrakien, och alla bedriver sin verksamhet fritt.

3. Yttrandefrihet och mediefrihet

Reportrar utan gränsers index bör tas med en nypa salt eftersom Grekland, för att ta ett exempel, hamnade på 108:e plats med 55,52 poäng år 2022, medan till exempel Tchad hamnade på 104:e plats med 56,18 poäng.

När det gäller exemplet med **påstådda påtryckningar** noteras att målet Novartis fortfarande pågår.

SÄKERHET FÖR JOURNALISTER - SAMFÖRSTÅNDSAVTAL - ARBETSGRUPP

Den grekiska regeringen försvarar på alla tänkbara sätt rätten till yttrande- och informationsfrihet i enlighet med artikel 10 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Grekland planerar för närvarande en rad initiativ som ligger i linje med kommissionens rekommendation (EU) 2021/1534 om säkerställande av journalisters och andra mediearbetares skydd, säkerhet och egenmakt i Europeiska unionen, med undertecknande av ett samförståndsavtal som initierats av regeringens ordförandeskaps sekretariat för kommunikation och medier samt med deltagande av ytterligare fem behöriga ministerier måndagen den 23 maj 2022.

Detta samförståndsavtal innehåller en gemensam samarbetsram som bland annat omfattar utarbetande och inlämnande av förslag till lagstiftningsinitiativ och andra initiativ för att säkerställa journalisters och andra mediearbetares skydd, säkerhet och egenmakt, dokumentation och specialisering av politik och initiativ som rör säkerhet på nätet, digital kompetens och journalisters egenmakt, planering av utbildningsprogram för utveckling av färdigheter och kompetens inom alla yrken som rör skydd av journalister och andra mediearbetare samt en ökad allmän medvetenhet om de faror som angrepp på journalister utgör för en väl fungerande demokrati. Dessutom föreskriver samförståndsavtalet att en arbetsgrupp ska inrättas för att arbeta vidare mot de mål som anges i texten.

KARAIVAZ – REGERINGENS SVAR PÅ EUROPARÅDETS PLATTFÖRM

När det gäller mordet på den grävande journalisten Giorgos Karaivaz har följande regeringssvar på detta larm offentliggjorts på Europarådets plattform. Det kan nås via denna länk: shorturl.at/eIU39

”Det brutala mordet på journalisten George Karaivaz har chockat såväl den grekiska regeringen, såsom uttryckts av självaste grekiska premiärministern, som allmänheten. Premiärministern begärde att den behöriga ministern för medborgarskydd skulle påskynda relevanta förfaranden för att lösa detta ärende snabbt.

De behöriga grekiska myndigheterna har noggrant undersökt ärendet och har inte sparat någon möda i sitt arbete att identifiera förövarna och motiven till denna fega attack.

Jakten på George Karaivaz mördare har varit och förblir en absolut prioritet för den grekiska polisen och dess olika byråer. Den behöriga utredningsmyndigheten håller på att genomföra en systematisk och djupgående utredning av detta brott för att tydligt identifiera förövarna och föra dem inför de relevanta grekiska rättsliga myndigheterna. Polisens utredare använder sig fullt ut av de senaste tekniska och kriminaltekniska verktygen och tjänsterna.

Utredningar av de brottsbekämpande myndigheter som ansvarar för detta ärende är på god väg och i full gång. Nya uppgifter och information som redan samlats in av de behöriga utredarna kan dock inte lämnas ut, eftersom förundersökningen är konfidentiell enligt grekisk lagstiftning (den grekiska straffprocesslagen).

Grekland hanterar frågan om mediefrihet och journalisters säkerhet med särskild omsorg och gör allt som står i dess makt för att försvara allas rätt till fullständig information, vilket är en del av ett välfungerande och aktivt demokratiskt samhälle.”

PÅSTÅDD ÖVERVAKNING AV JOURNALISTER

Vad gäller den påstådda övervakningen med hjälp av spionprogram har den biträdande ministern för premiärministern och regeringens talesman lämnat uttömmande svar under informationsmötena med politiska redaktörer och utländska korrespondenter den 11, 15, 18 och 26 april. Dessutom har regeringens svar om ärendet offentliggjorts på Europarådets plattform, som kan nås via följande länk: shorturl.at/kCMPV

ESIEA – KOLLEKTIVAVTAL

När det gäller journalisters socioekonomiska villkor pågår för närvarande förhandlingar om ett kollektivavtal för journalister som är anställda inom den offentliga sektorn eller av offentligrättsliga juridiska personer, lokala myndigheter och privaträttsliga juridiska personer. Utarbetandet till förslag innehåller för första gången bestämmelser om journalistiska uppdrag i krigszoner eller områden som drabbats av naturkatastrofer och humanitära kriser eller i områden där pandemier förekommer och pågår. Under dessa omständigheter föreskrivs i den föreslagna rättsliga bestämmelsen att de offentliga medieföretag som anställer de utsedda journalisterna är skyldiga att förse dem med den utrustning som krävs för ett säkert genomförande av deras uppdrag och samtidigt vidta alla nödvändiga förberedande åtgärder för deras säkerhet och trygghet.

YTTRANDEFRIHET OCH DET GREKISKA PUBLIC SERVICE-BOLAGET (E.R.T. S.A.)

Artikel 14 i den grekiska grundlagen innehåller bestämmelser om yttrande- och pressfrihet. Oberoende medier är verksamma och uttrycker en rad olika åsikter. Lagen tillåter åklagare att besluta om beslagtagande av publikationer som förolämpar presidenten, förolämpar någon religion, innehåller obsceniteter, förespråkar en våldsam störtning av det politiska systemet eller avslöjar militära hemligheter.

E.R.T. S.A. är ett företag i form av ett aktiebolag som ägs av den offentliga sektorn. Företaget är administrativt och finansiellt självständigt (artikel 1.3 i lag nr 4173/2013) och organiseras och förvaltas i enlighet med bestämmelserna i lag nr 4173/2013 om Greklands public service-bolag (E.R.T. S.A.), i dess gällande lydelse, bestämmelserna i kapitel A i lag 3429/2005 om offentliga företag och organisationer (D.E.K.O.), samt bestämmelserna i lag nr 4548/2018 om reform av aktiebolagslagen (Société Anonyme) och fungerar som alla offentliga företag.

E.R.T. S.A.:s ekonomiska resurser säkerställs också genom artikel 6 i lag 4173/2013: ”Konsumenterna åläggs en avgift på tre euro per månad, som tas ut till förmån för E.R.T. S.A., som ersättning för att det uppfyller sina syften.”

Styrelseledamöterna är personligt och funktionellt oberoende i sin tjänsteutövning.

STATLIGT STÖD (EDOEAP)

Syftet med mediekampanjen ”Menoume Spiti – Menoume Asfaleis” (ung.: stanna hemma – ta inga risker)

- som ägde rum under pandemins första våg var att informera allmänheten om personliga skyddsåtgärder mot viruset och motverka falska nyheter och desinformation på ämnet.
- Kampanjen genomfördes utifrån objektiva standarder, bl.a. kvantitativa kriterier för tittar-/läsarsiffror, spridning, tillhörighetsindex för målgrupper samt kvalitativa kriterier såsom varumärkessäkerhet. Utbetalningarna till medierna var en kompensation för denna kampanj och utgjorde inte ett bidrag, finansiering eller ekonomiskt stöd av något slag.

- Det grekiska parlamentets relevanta organ, som inrättades den 12 november 2021 i enlighet med bestämmelserna i den grekiska grundlagen, har redan offentliggjort ovannämnda resultat. Länk till resultatrapporten:

https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/510129c4-d278-40e7-8009-e77fc230adef/%CE%A0%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%91_%CE%95%CE%9E%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97_2022.pdf?fbclid=IwAR1KTSSJ14R6p7MMs-AIPfxGtaKUbsCrFZPwbzTgHMfvL16lLCkdp8H-A8

Under 2021 slutfördes ett viktigt och ambitiöst stödprogram för de företag som drabbats av effekterna av covid-19-pandemin, tidningar med nationell spridning samt regionala och lokala tidningar och tidskrifter, innehållsleverantörer på regionala tv-stationer, radiostationer och elektroniska medier. Programmet var horisontellt och grundat på objektiva och rättvisa kriterier till stöd för medieföretag. Programmet hade en budget på 18,5 miljoner euro och gav stöd till 697 stora, medelstora och små företag på lokal, regional och nationell nivå, vilket hjälpte dem att återbetala sina bidrag till deras försäkringsfond (EDOEAP), i enlighet med objektiva kriterier utifrån storleken på varje företag. Detta ledde till att både företagen och försäkringsfonden gynnades. (Gemensamt ministerbeslut 165 av den 29.7.2021).

Insatsens effektivitet och det utdragna instabila klimat som pandemin gav upphov till under 2021 ledde till att ett nytt stödprogram för alla berörda företag inleddes omedelbart, med en budget på 8,5 miljoner euro. Den 30 juli 2022 utfärdades beslut nr 238 av den biträdande ministern till premiärministern, där det beslutades att a) 499 stödmottagare, förlag för tidningar med nationell spridning och regionala och lokala tidningar, innehållsleverantörer av regional markbunden digital television, radiostationer, periodiska press- och elektroniska medieföretag skulle inkluderas i finansieringsprogrammet för ekonomiskt stöd till företag, för perioden 2021-01-01 till 2021-12-31 och b) att 100 motsvarande stödmottagare/företag skulle inkluderas i samma program för perioden 2017-12-01 till 2020-12-31, i enlighet med gemensamt ministerbeslut 81/2022 (B' 2568) i dess ändrade och gällande lydelse, för ett totalt belopp på 6 781 278,64 euro.

Det är värt att notera att både det första och det andra programmet innehåller bestämmelser om inrättande av och funktionssätt hos en etikkommitté, som ansvarar för att besluta huruvida principerna för journalistisk etik och deontologi ska följas eller inte, med beaktande av tillämpliga yrkesetiska regler och uppförandekoder för journalister, särskilt de yrkesetiska reglerna för journalister i Athens morgontidningars förening (ESIEA), "Etiska principer för journalistyrket", som finns på ESIEA:s webbplats (<https://www.esiea.gr/arxes-deontologias/arxosi?=-pdf>) och de yrkesetiska reglerna för grekiska journalisters föreningar (POESY) som finns på POESY:s webbplats (c)

Tillgång till information: Grekland har oberoende institutioner utöver polisen och kustbevakningen, såsom ombudsmannen, den nationella myndigheten för transparens och domstolsväsendet, där journalister kan lämna in klagomål för grundlig utredning.

Falska nyheter: Artikel 36 i lag 4855/2021 ersätter artikel 191 i strafflagen (spridning av falska nyheter), som är i kraft enligt följande: "Alla som på något sätt sprider falska nyheter på internet som kan orsaka oro eller rädsla bland allmänheten eller minska allmänhetens förtroende för den nationella ekonomin, landets försvarskapacitet eller folkhälsan ska straffbeläggas med fängelse i minst tre (3) månader samt böter. Om gärningen upprepade gånger begåtts via pressen eller internet ska gärningsmannen straffbeläggas med fängelse i minst sex (6) månader samt böter. Samma straff ska utmätas till ägaren eller utgivaren av de medier genom vilka handlingarna i föregående punkter begicks. "

Artikel 191 syftar till att skydda statens institutionella funktion och den fredliga samexistensen och livet för medborgare som ofta är mottagare av falska nyheter som inger dem rädsla, oro, panik eller rubbar deras förtroende för statens institutioner. Dessutom omfattar artikel 191 uttryckligen folkhälsan, ett nödvändigt tillägg, eftersom det med tanke på covid-19-pandemin har varit vitt förekommande med falska nyheter som spridits till medborgarna, särskilt när det gäller folkhälsofrågor, och som förvirrar allmänheten och kan få stor påverkan på något av det viktigaste som människan äger, nämligen hälsan.

4. Rätten till likabehandling

(punkt 2, sida 4)

Grekland är en medlemsstat som står i första ledet vid EU:s yttre gränser och är väl medvetet om de komplicerade utmaningar som instrumentaliseringen av migration för politiska syften utgör. Redan i mars 2020 reagerade Grekland omedelbart och effektivt på ett sådant försök.

Som migrations- och asylministern betonade i sitt tal till ledamöterna i Europaparlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor den 27 juni har Grekland, med full respekt för de grundläggande rättigheterna, inrättat oberoende mekanismer genom vilka alla klagomål om påstådda avvísningar utreds.

Noterbart är att den nationella myndigheten för transparens utsetts till behörig myndighet för att utreda anklagelser om kränkningar av de grundläggande rättigheterna vid gränserna. Denna myndighet är institutionellt oberoende i utredningar av sådana fall och har hittills inte kunnat styrka någon av de påstådda överträdelserna.

Den nationella myndigheten för transparens verkar parallellt med ombudsmannen och domstolsväsendet, som inom ramen för sina respektive mandat också har granskat fall som rör gränsskydd och grundläggande rättigheter. Den interna disciplinära kontrollmekanismen är dessutom väl inrättad inom säkerhetsstyrkorna för att säkerställa att klagomål om kränkningar av grundläggande rättigheter som påstås ha begåtts av dess personal utreds på lämpligt sätt.

Utöver de ovan nämnda mekanismerna planerar Grekland att ytterligare stärka övervakningen av de grundläggande rättigheterna genom att inrätta ett ombud för grundläggande rättigheter vid ministeriet för migration och asyl samt en arbetsgrupp för efterlevnad av de grundläggande rättigheterna.

Syftet med de övervakningsåtgärder som genomförs vid landgränserna är att tidigt upptäcka olaglig gränspassage och att vidta förebyggande och avskräckande åtgärder enligt kodexen om Schengengränserna. De behöriga gränsovervakningsgrupper som genomför patrulleringsverksamhet inom det grekiska territoriet genomför nationella och EU-gemensamma gränsinsatser i samarbete med EU:s gräns- och kustbevakningsbyrå (Frontex).

Vårt rättssystem tillåter aldrig diskriminering på grund av nationalitet, ras, religion, kön, funktionsnedsättning osv.

Några problematiska fall på detta område har tagits upp i media. Den grekiska nationella tillsynsmyndigheten NCRTV offentliggjorde beslut som innebar kraftfulla sanktioner för radio- och tv-kanaler som sände diskriminerande kommentarer eller beteenden.

(punkt 3, sida 4)

(förvar)

Enligt artikel 39.1 i lag 4636/2019 (A'169/2019) ska alla tredjelandsmedborgare och statslösa personer som reser in utan att följa de rättsliga formaliteterna i landet eller som är bosatta i Grekland utan att följa de rättsliga formaliteterna, och vars nationalitet eller identitet inte kan intygas genom en handling från en offentlig myndighet, genomgå mottagnings- och identifieringsförfaranden.

Ministeriet för migration och asyl, som arbetar för bästa möjliga skydds- och säkerhetsvillkor för tredjelandsmedborgare/statslösa personer som reser in i Grekland utan att följa de rättsliga formaliteterna, samt för det som är bäst för lokalsamhällena, påbörjade inrättandet och driften av de nya kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen som inrättats genom lag 4825/2021 (G.G. A' 157/2021). Den allmänna förordningen om drift av de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen som inrättats på öarna (beslut av generalsekreteraren för mottagande av asylsökande, nr 25.0/118832/2021 (G.G. B'3191/2021) reglerar den interna strukturen och driften av de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen som regionala tjänster inom mottagnings- och identifieringstjänsten.

De kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen på öarna Leros, Kos och Samos togs i drift mellan september och december 2021 och asylsökande flyttades på ett säkert sätt från mottagnings- och identifieringscentrumen till de nya platserna, medan de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen på Lesbos och Chios förväntas tas i drift 2023.

Det bör klargöras att de mottagnings- och identifieringscentrum som är i drift på de fem öarna (Lesbos, Chios, Samos, Leros och Kos) och på fastlandet (Evros) inte utgör förvar. När det gäller de nya kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen på Samos, Kos och Leros bevakas de av privata säkerhetsföretag och av den grekiska polisen, och de sistnämnda har endast behörighet att upprätthålla anläggningarnas säkerhet och vid behov bistå vid vissa administrativa förfaranden. Dessutom får de asylsökande röra sig fritt in och ut ur de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen. Alla asylsökande har kort som gör att de har tillgång till ett digitaliserat system för in- och utgång, och det föreligger också ingångsförbud för oregistrerade eller obehöriga personer inom mottagningsanläggningarna för att garantera säkerheten för boende och anställda. Enligt ovanstående bör mottagnings- och identifieringscentrumen och de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen särskiljas från förvar och förvar inför återsändande. De sistnämnda faller under den grekiska polisens behörighetsområde.

(Rörelsefrihet)

Enligt artikel 7 i den allmänna förordningen om drift av öarnas kombinerade mottagnings- och identifieringscentrum (GG A'3191/2021) omfattas de tredjelandsmedborgare eller statslösa personer som går in i mottagnings- och identifieringscentrum som drivs inom ramen för de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen av de mottagnings- och identifieringsförfaranden som beskrivs i artikel 39 i lag 4636/2019. När dessa förfaranden har avslutats, och så länge dessa personer bor på dessa mottagningcentrum, åtnjuter de fri rörlighet enligt artiklarna 45 och 46 i lag 4636/2019 och alltid i enlighet med proportionalitets- och nödvändighetsprinciperna. De har rätt att gå in och ut ur de kombinerade mottagnings- och identifieringscentrumen under de tider som beslutats genom ett beslut av chefen för mottagnings- och identifieringstjänsten och som gäller för alla kombinerade mottagnings- och identifieringscentrum.

När det gäller den rörelsebegränsning som gäller under fem (5) dagar i ett angivet område inom mottagnings- och identifieringscentrumet behöver det klargöras att den endast genomförs i syfte att slutföra mottagnings- och identifieringsförfarandena. Utöver denna begränsning av rörligheten föreligger i allmänhet rörelsefrihet för dem som är inhysta i mottagnings- och identifieringscentrumen (artikel 45 i lag 4636/2019: "Asylsökande får röra sig fritt på det grekiska territoriet eller i den region som anges i en rättsakt. Begränsningen av rörligheten i ett angivet geografiskt område påverkar inte den oförytterliga integritetssfären och utgör inget hinder för ett fullständigt utövande av de rättigheter som föreskrivs i lagen.")

I enlighet med ovanstående artikel, som införlivar artikel 7 i EU:s direktiv om mottagningsvillkor (2013/33), antogs ministerbeslut 1140/2019 (G.G. B' 4736), enligt vilket personer som ansöker om internationellt skydd och som reser in på grekiskt territorium via öarna Rhodos, Lesbos, Samos, Kos, Leros och Chios endast är föremål för geografiska begränsningar på den ö från vilken de anlände till det grekiska territoriet. Denna geografiska begränsning av rörligheten infördes enbart i syfte att underlätta tillämpningen av påskyndade asylförfaranden vid gränserna för prövning av de asylansökningar som lämnas in vid gränsen. Begränsningen upphävs efter beslut av chefen för mottagnings- och identifieringscentrumet i fall som rör

a) ensamkommande barn, b) personer som omfattas av bestämmelserna i artiklarna 8–11 i förordning (EU) nr 604/2013, förutsatt att de grekiska myndigheternas framställan om övertagande har godtagits av en annan medlemsstat, c) personer vars ansökningar rimligen kan anses vara välgrundade, d) personer som tillhör sårbara grupper eller som är i behov av särskilda mottagningsvillkor enligt bestämmelserna i lag 4636/2019, så länge det inte är möjligt att ge dem lämpligt stöd enligt vad som föreskrivs i artikel 67 i samma lag ("sökande med behov av särskilda förfarandegarantier").

(Tillgång till hälso- och sjukvård)

När det gäller tillhandahållande av hälso- och sjukvårdstjänster och psykosocialt stöd är mottagnings- och identifieringscentrum och kombinerade mottagnings- och identifieringscentrum bemannade med läkare, psykologer, socialarbetare och andra specialister. Den medicinska och psykosociala enheten på mottagnings- och identifieringscentrumen ansvarar för att tillhandahålla hälso- och sjukvård till tredjelandsmedborgare och statslösa personer som är inhysta på mottagningscentrumet. Alla asylsökande hade fri tillgång till covid-19-vaccinering. För närvarande rekryteras personalen av den nationella folkhälsoorganisationen (EODY). Dessutom förses alla asylsökande med ett tillfälligt socialförsäkringsnummer som kallas PAAYPA (ΠΑΑΥΠΑ), vilket ger dem tillgång till statliga tjänster såsom hälso- och sjukvård, farmaceutisk vård och sjukhusvård, inklusive nödvändig psykiatrisk vård vid behov. PAAYPA ska utfärdas till asylsökande tillsammans med deras kort för asylsökande.

Dessutom är lag 4368/2016, som ger fri tillgång till offentliga hälso- och sjukvårdstjänster och läkemedelsbehandling för personer utan socialförsäkring och utsatta sociala grupper, tillämplig för asylsökande och deras familjemedlemmar.

När det gäller personer som har erkänts behöva och beviljats internationellt skydd samt lagligt bosatta migranter har dessa full tillgång till det nationella hälso- och sjukvårdssystemets tjänster. Papperslösa migranter garanteras tillgång i nödsituationer.

(Tillgång till grundläggande tjänster)

För att på ett effektivt sätt ta itu med de utmaningar som covid-19-pandemin innebär och hantera ansökningar på ett snabbt och effektivt sätt har ministeriet för migration och asyl anpassat många av sina tjänster så att förfarandet kan ske digitalt. Sedan början av 2020 kan sökande som vill ta del av tjänster boka en tid via den digitala portalen applications.migration.gov.gr innan de besöker asylkontoren.

Följande tjänster kan och måste bokas: schemalagda intervjuer, schemalagda registreringar, inlämning av handlingar för familjeåterförening (Dublinfall). Sedan juni 2020 erbjuds dessutom följande tjänster uteslutande online utan krav på att sökanden är fysiskt närvarande: ansökan om ändring/uppdatering av kontaktuppgifter, ansökan om ändring av personuppgifter, ansökan om att senarelägga/tidigarelägga datum för personlig intervju, ansökan om certifiering av ansökningsstatus, ansökan om separata ärenden, ansökan om inlämning av ytterligare handlingar, ansökan om kopior av personliga handlingar, ansökan om rättshjälp och sökning efter socialförsäkrings- och skattnummer. För att undvika trängsel på asylkontoren på grund av covid-19-pandemin förlängdes dessutom giltighetstiden för de sökandes kort från sex månader till ett år.

För att ytterligare förbättra samarbetet mellan berörda myndigheter (den grekiska polisen, den grekiska asylmyndigheten och tjänsten för mottagande och identifiering) tog tjänsten för mottagande och identifiering också på sig ansvaret för att underrätta om uppehållstillstånd och resehandlingar för personer som beviljats internationellt skydd och som är bosatta på

mottagningsanläggningarna, för att ytterligare påskynda asylförfarandena och avlasta asylkontoren.

(punkt 4, sida 5)

Europeiska unionen har vidtagit snabba åtgärder när det gäller flyktingsituationen till följd av kriget i Ukraina genom att aktivera relevant lagstiftning om tillfälligt skydd (direktiv 2001/55). Efter det berörda genomförandebeslutet från Europeiska unionens råd, i enlighet med direktiv 2001/55, aktiverade den grekiska regeringen den 4 mars 2022, genom ett beslut av migrations- och asylministern, ukrainska medborgares tillfälliga skyddsstatus. I beslutet föreskrivs ett tillfälligt skydd och uppehållstillstånd på tolv månader (som löper ut den 4 mars 2023) som kan förnyas för en period på sex månader, följt av ytterligare en sexmånadersperiod (dvs. ett år totalt). I tillståndet anges också innehavarens socialförsäkringsnummer och skatteregistreringsnummer och ger personer rätt till anställning eller att bedriva verksamhet som egenföretagare, med förbehåll för tillämpliga regler, samt att ta del av utbildning och möjligheter för vuxna, yrkesutbildning och praktik. Upphållstillståndet ger också tillgång till det nationella hälso- och sjukvårdssystemet.

Som beskrivits ovan agerade Grekland samordnat och snabbt i enlighet med sina skyldigheter som medlemsstat och internationella åtaganden enligt 1951 års Genèvekonvention om flyktingars rättsliga ställning. Därigenom lever Grekland upp till alla relevanta bestämmelser och skyldigheter i fråga om mänskliga rättigheter.

När det gäller ukrainska medborgare följer Grekland och alla andra EU-medlemsstater avslutningsvis en gemensam europeisk politik och en särskild rättslig ram, dvs. direktivet om tillfälligt skydd (direktiv 2001/55). Förfarandegarantier som är tillämpliga på mottagnings- och asylförfaranden är dock lika för alla tredjelandsmedborgare som anländer till Grekland.

(punkt 7, sida 5) Personer med funktionsnedsättning:

– Lagstiftningen om genomförandet av pilotprogrammet (som finansieras av faciliteten för återhämtning och resiliens) har antagits. Programmet kommer att genomföras i tre faser, eftersom det är en ny tjänst och varje steg bör genomföras gradvis för att uppnå bästa resultat. Pilotprogrammets första fas äger rum i regionen Attika, och sedan dess början (april 2022) har 1 890 personer med funktionsnedsättning registrerats på den elektroniska plattformen för att ansöka om personlig assistent. Under den andra fasen (januari 2023) kommer ansökningsförfarandet via plattformen att öppna för ytterligare 1 000 personer med funktionsnedsättning i ytterligare tre regioner – utöver Attika. Det nationella genomförandet av programmet kommer att äga rum under 2024 (med medel från ESF+).

– Den senaste lagen 4779/2021 ålägger alla kanaler att vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att de är tillgängliga för dessa personer.

5. Rättstatsprincipen

- Lag 4842/2021 (GG 190A/2021) om snabb civilrättslig rättegång, anpassning av de civilprocessrättsliga bestämmelserna och digitalisering av civilrätten och lag 4938/2022 (GG109A/2022) om koden om domstolarnas organisation, domarämbetens status och andra bestämmelser som nyligen trädde i kraft förväntas snabba på rättsväsendets arbete.
- Utifrån bestämmelserna om pilotfall i civilprocesslagen kan högsta domstolen besluta i ett rättsligt ärende som hänskjutits till denna av de tre medlemsråden eller högsta domstolens åklagare efter begäran från en part i ett pågående mål eller genom en preliminär fråga från en domare som prövar ett sådant mål. Denna bestämmelse är utformad för att hantera rättsliga frågor som påverkar åtskilliga parter med det huvudsakliga målet att skapa rättssäkerhet, samtidigt som användningen kommer att bidra till snabba avgöranden i dessa mål när det gäller den specifika rättsliga frågan.
- Inrättandet av kriminalpolisen är en reform som syftar till att påskynda rättskipningen och bidra till landets ekonomiska och institutionella omvandling. Inrättandet av kriminalpolisen kommer att utgöra ett stöd för och förbättring av rättsväsendet genom tillhandahållande av expertis till utredare av komplexa brott och en bred uppsättning tjänster för rättslig hjälp.
- Kommentaren ”En intressent som tidigare hade deltagit i en konferens i Boston (Förenta staterna) där man diskuterade möjligheterna till utländska direktinvesteringar i Grekland upprepade vissa amerikanska investerare klagomål om den utbredda korruptionen i landet” handlar om en investerares uppskattning av hur många tjänstemän som personen i fråga ansåg skulle behöva mutas för att möjliggöra en investering i Grekland. Investerarens uppfattning var att han/hon skulle tvingas betala ett par grekiska tjänstemän och att det därför skulle vara bättre om han/hon investerade i ett annat land där antalet tjänstemän han/hon var tvungen att muta var lägre. Kommentaren anses inte vara lämplig att ta med i denna rapport, för det första för att den inte speglar den faktiska kommentaren i diskussionen med de grekiska myndigheterna; för det andra för att den är vag: ”en konferens”, ”vissa investerare” är fraser som inte lever upp till normerna för en formell rapport som ska bygga på konkreta fakta, uppgifter eller annan information; för det tredje eftersom den inte visar på Greklands förbättring av korruptionsindex (<https://www.transparency.org/en/news/cpi-2021-western-europe-european-union-trouble-ahead-for-stagnating-region>); och för det fjärde eftersom korruption kräver två personer, och den investerare som sökte efter investeringsmöjligheter och samtidigt uppskattade affärsutgifterna i form av mutor, skulle vara lika skyldig. Av dessa skäl begär vi att denna mening utelämnas.
- **Den nationella myndigheten för transparens** ansvarar för utformning, övervakning, utvärdering och omstrukturering av den nationella strategiska planen för korruptionsbekämpning. Myndigheten har med framgång slutfört den utvärdering av den senaste nationella strategiska planen för korruptionsbekämpning för 2018–2021 som utförts av en extern oberoende bedömare.

På grundval av resultaten av utvärderingen, rekommendationerna från internationella organisationer, god praxis hos jämbördiga parter och efter ett brett samråd med offentliga organ och intressenter från den privata sektorn och företrädare för det civila samhället har den nationella myndigheten för transparens utformat den nya nationella strategiska planen för korruptionsbekämpning 2022–2025. Samrådet har godkänts officiellt på högsta verkställande nivå.

Under utformnings- och samrådsfasen av den nationella strategiska planen för korruptionsbekämpning 2022–2025 har samråd hållits med 24 relevanta offentliga och privata intressenter, varav de fem civilsamhällesorganisationerna Vouliwatch, Transparency International Hellas, Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), grekiska institutet för internrevisorer (IIA Hellas) och Greklands förening för regellefterlevnadsansvariga.

- **Bokföringsbrott** straffbeläggs som en förseelse enligt **lag 4254/2014 IE 19**. Personer som i syfte att underlätta, dölja eller mörklägga gärningar med anknytning till mutor

- (a) för räkenskaper utanför sin affärsverksamhet,
- (b) utför transaktioner som inte bokförs eller som är otillräckligt specificerade,
- (c) bokför icke-existerande utgifter eller skulder, eller
- (d) tar fram eller använder en faktura eller annan räkenskapshandling med felaktigt innehåll

ska straffbeläggas med fängelse i högst tre år, såvida personen inte får ett strängare straff genom en annan bestämmelse.

I artikel 20 i Förenta nationernas konvention mot korruption om **olagligt berikande** står följande att läsa: "Varje konventionsstat ska i enlighet med sin grundlag och grundprinciperna i sin rättsordning, överväga att vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att straffbelägga uppsåtligt **olagligt berikande, dvs. en väsentlig ökning av en offentlig tjänstemans tillgångar som han eller hon inte på ett rimligt sätt kan förklara i förhållande till sina lagliga inkomster.**"

I den grekiska lagstiftningen definieras inte olagligt berikande som ett brott. Enligt lag 3213/2003, i dess ändrade lydelse, krävs det dock att en ganska bred kategori av personer (bland annat ledamöter av det nationella parlamentet, ledamöter av Europaparlamentet, premiärministrar, ministrar, allmänna och särskilda sekreterare, borgmästare, regionala kommissionsledamöter, domare och åklagare, kategorier av offentliga tjänstemän, tjänstemän inom brottsbekämpning, läkare och journalister) lämnar fullständiga årsdeklarationer om sina tillgångar och inkomster under hot om straff för utebliven deklaration, falsk deklaration, utelämnande eller försummelse vad gäller en sådan deklaration. I lagen föreskrivs straffrättsliga påföljder vid utebliven inlämning eller inlämnande av felaktiga uppgifter. I utvärderingen inom ramen för FN:s konvention mot korruption står följande: "Samtidigt beaktades artikel 20 i konventionen, och det beslutades att dess mål i tillräcklig utsträckning tillgodoses av bestämmelserna i ovannämnda lag 3213/2003 som inrättar ett system där offentliga tjänstemän är skyldiga att redovisa tillgångar och som omfattar brottet 'underlåtenhet att lämna in eller att lämna in en falsk deklaration om tillgångar' (punkt 71)."

(se landsrapporten om Grekland inom ramen för **Förenta nationernas konvention mot korruptions utvärderingscykel 2010–2015**, punkterna 71–75, som finns på https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2015_12_04_Greece_Final_Country_Report.pdf)

- **Mutbrott** har uppgraderats från förseelse till brott, vilket möjliggör effektivare och mer avskräckande sanktioner.
- **Lagen om lobbyverksamhet** antogs i september 2021, medan alla administrativa beslut som krävs för att genomföra lagen redan har antagits. Plattformen för öppenhetsregistret håller för närvarande på att utvecklas och kommer att finnas tillgänglig i september 2022.

- Inrättandet av den nationella myndigheten för transparens genom lag 4622/2019 syftade till en fullständig omstrukturering av sex befintliga centrala statliga organ (dvs. i. generalsekretariatet mot korruption, ii. inspektörer/kontrollanter inom offentlig förvaltning, iii. allmänna inspektionen för offentlig förvaltning, iv. inspektionsorganet för hälso- och välfärdstjänster, v. inspektionsorganet för offentliga arbeten, vi. kontrollorgan för transport) som har lagts ner, och där myndigheten **tar fullt ansvar för hela det ansvarsområde, de skyldigheter och de rättigheter som dessa tidigare har utövat (artikel 82 punkt 4 i lag 4622/2019)** för att säkerställa institutionell kontinuitet i förvaltningen och de grekiska medborgarnas intressen. Dessutom flyttades all personal som tjänstgjorde i befintliga organ automatiskt till den nationella myndigheten för transparens (artikel 118 punkt 2 i lag 4622/2019).
- Lag 4727/2020 innehåller särskilda bestämmelser för åtkomst till offentliga uppgifter. Fram till i dag föreligger inget domstolsbeslut som ålägger regeringen att lämna ut relevanta uppgifter. I ett mål beslutade domstolen att regeringen inte behövde lägga fram några bevis utan endast tillhandahålla ett motiverat beslut.

På området mänskliga rättigheter, som är grundläggande för rättsstatsprincipen, tog regeringen i samarbete med civilsamhällesorganisationer fram en rad horisontella departementöverskridande åtgärder för att säkerställa rättigheterna för medborgare som främst tillhör utsatta grupper. En sammanhängande politik utformades och antogs, och dess genomförande utvärderas systematiskt inom ramen för centralregeringens mekanismer. Följande åtgärder genomförs: den första nationella handlingsplanen för barnets rättigheter, den första nationella handlingsplanen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, den första nationella handlingsplanen mot rasism och intolerans, den nationella handlingsplanen för jämställdhet, den första nationella strategin för jämlikhet för hbtqi+-personer och den första nationella handlingsplanen för förebyggande och bekämpning av sexuella övergrepp mot barn. Det är också värt att notera landets framsteg när det gäller genomförandet av beslutet från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, vilket också återspeglas i domstolens officiella uppgifter. Landets övergripande framsteg på området mänskliga rättigheter har nyligen påvisats i andra internationella utvärderingar, såsom FN:s råd för mänskliga rättigheters tredje allmänna återkommande utvärdering, FN:s kommission för mänskliga rättigheters utvärdering av barnets rättigheter samt årsrapporten från Europeiska unionens organisation för grundläggande rättigheter för 2022.

När det gäller rättsväsendets hänsyn till barns behov gjorde landet slutligen betydande framsteg på 2022 års resultattavla för rättskipningen i EU. Grekland ligger på första plats i EU på detta område, medan landet i motsvarande rapport för 2019 låg på sista plats.

16. Myndigheternas synpunkter på utkastet till rapport

Som framkom under diskussionerna med företrädarna för Finlands regering är de problem och frågor som togs upp under diskussionen – och därmed i rapporten – kända och erkända av regeringen. Vissa av ärendena är redan under arbete, medan det finns samförstånd om att inleda arbetet med andra. Ibland händer det naturligtvis att det planerade arbetet inte framskrider eller påbörjas så snabbt som det var tänkt – under de senaste åren har exempelvis utarbetandet av brådsående lagstiftning för att hantera och mildra effekterna av covid-19-pandemin prioriterats framför annat aktuellt arbete.

Synpunkterna från det civila samhället är relevanta, och myndigheterna ser inget skäl till att lägga fram någon avvikande åsikt. Det civila samhällets aktörer bidrar i hög grad till att det finländska samhället fungerar väl.

17. Ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras med intäkter från penningspel

Intäkterna från penningspel har traditionellt varit en viktig offentlig finansieringskälla för många organisationer i Finlands civila samhälle. I diskussionerna om utgiftstak under 2021 kom regeringen överens om att sätta ett projekt med målet att utarbeta ett förslag till ny finansieringsmodell för ekonomiskt stöd till verksamhet som finansieras med intäkter från penningspel, med sikte på början av 2024.

På framställning av statsministern [sattes statsrådet ett tidsbegränsat projekt \(26.8.2021–17.12.2021\)](#) med målet att utarbeta ett förslag till ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras med intäkter från penningspel, med sikte på början av 2024. Tanken med den nya finansieringsmodellen är att garantera förmånstagarna en förutsägbart, stabil och tillräcklig finansiering som tryggar deras autonomi. Finansieringsmodellen bygger på en utredning från en arbetsgrupp ledd av Erkki Liikanen med titeln ”Det finländska penningspelsystemet i förändring – Framtida alternativ” ([Statsrådets publikationer 2021:12](#)).

Arbetsgruppen blev klar med sitt förslag till en ny finansieringsmodell för verksamhet som finansieras med intäkter från penningspel den 4 februari 2022. I den nya finansieringsmodellen intäktsförs det statliga spelföretaget Veikkaus Ab:s vinstmedel till staten som icke-öronmärkta allmänna medel. Lotterilagens syfte kommer även i fortsättningen att vara att förebygga de skadliga effekterna av penningspel. I framtiden kommer beslut om medel från Veikkaus att fattas inom ramen för den reguljära beredningen av statsbudgeten.

Det statliga bidragets belopp kommer att fastställas genom ett politiskt beslut i regeringens plan för de offentliga finanserna för de kommande fyra åren, dvs. för hela ramperioden, med målet att förbättra kontinuiteten och förutsägbarheten. Den årliga anslagsnivå som föreslås i budgetpropositionen för finansieringen av de statliga bidragen kommer att fastställas under budgetmanglingen.

I modellen föreslås också att en parlamentarisk rådgivande nämnd tillsätts för att övervaka hur ideella organisationer finansieras och hur deras verksamhet utvecklas. Den rådgivande nämnden ska utses för en valperiod.

Som en del av översynen av finansieringsmodellen kommer nya sektorsspecifika ramlagar att beredas för de berörda ministerierna (Jord- och skogsbruksministeriet, Undervisnings- och kulturministeriet samt Social- och hälsovårdsministeriet). Syftet är att förenhetliga nuvarande praxis och införa bestämmelser om att kostnadsnivåns allmänna utveckling ska beaktas i totalnivån för finansieringen.

En överenskommelse om beloppen för perioden 2024–2026 har också uppnåtts på parlamentarisk nivå. Beloppet för 2024 fastställdes till 990 000 000 euro på grundval av Veikkaus genomsnittliga vinstutveckling på längre sikt. Beloppet förväntas sjunka till 974 900 000 euro fram till 2026 till följd av minskande rehabiliteringsanslag till krigsveteranerna. I den parlamentariska överenskommelsen fastställdes också att de nuvarande fördelningsförhållandena (4 % för Jord- och skogsbruksministeriet, 53 % för Undervisnings- och kulturministeriet samt 43 % för Social- och hälsovårdsministeriet) ska respekteras under övergångsperioden.

Arbetet med att genomföra den nya finansieringsmodellen har inletts. Social- och hälsovårdsministeriet har till exempel börjat utarbeta en ny lag om finansiering av organisationer som arbetar med frågor om social trygghet och hälsa. Förslaget bereds i brådskande ordning med målet att bli framlagt hösten 2022 som en del av den övergripande reformen av finansieringsmodellen.

Om arbetsmarknadsparternas grundläggande rättigheter

Minimilönens belopp bygger på ett avtal mellan fackföreningar och arbetsgivare. Om de inte kommer överens om minimilönens belopp under den aktuella tiden bör beloppet förhandlas fram vid mötet i Slovakiens ekonomiska och sociala råd. Om ingen överenskommelse nås vid detta möte fastställs beloppet enligt lag (57 % av genomsnittslönen de två åren före det år för vilket minimilönen beräknas).

Förhandlingarna mellan fackföreningarna och arbetsgivarna låste sig 2020 och vid treparts-förhandlingarna frågade arbetsmarknadsministern vilka arbetsmarknadsparter som fortfarande var villiga att förhandla om minimilönen. Endast arbetsgivarna visade intresse. Fackföreningarna vägrade att förhandla ytterligare och insisterade på sitt förslag om minimilönens belopp. Förståeligt nog förhandlade den slovakiska regeringen endast med de arbetsgivare som uttryckte sitt intresse för en kompromiss.

Uttalandet om försvagningen av den sociala dialogen är inte helt klart av följande skäl:

- a) Resultaten som presenteras i rapporten gäller för en del av 2020. För resten av 2020, 2021 och 2022 fortsatte trepartsmötena att äga rum regelbundet och trepartsdialogen fungerar utan synliga problem.
- b) Att komplettera trepartsmötet med en medlem på fackföreningssidan (på arbetsgiversidan finns det fyra enheter) kunde inte störa den sociala dialogen, eftersom varje sida har sju medlemmar. De slovakiska fackförbundens centralorganisation (KOZ) har sex medlemmar, och Slovakiens förenade fackföreningar (SOS) har en medlem i trepartsmötet. En annan fackförening anmälde sig inte ens till trepartsmötet (även om den finns). Dessutom har Slovakiens förenade fackföreningar (SOS) relevant täckning, t.ex. i utvalda industriföretag i Slovakien (t.ex. Volkswagen, Jaguar – där deras organisationer är den dominerar), och därför är det svårt att tala om fiktiva eller statliga fackföreningar. Ovanstående kan ge intryck av att det finns en tvist mellan huvudföreningen och minoritetsföreningen, eftersom en del av medlemmarna (i vissa fall även i nyckelföretag) gick över till en annan förening (t.ex. i Volkswagen Bratislava förlorade den fackförening som tillhörde huvudföreningen majoriteten av medlemmarna och därmed sitt inflytande).
- c) Antagandet och eventuella ändringar av lag nr 103/2007 om samråd på trepartsbasis på nationell nivå och om ändring av vissa lagar (trepartslagen) grundades strikt på ILO:s konvention om samråd på trepartsbasis (nr 144 från 1976). I artikel 1 i konventionen anges följande: "I denna konvention avses med uttrycket 'representativa organisationer' de mest representativa organisationerna av arbetsgivare och arbetstagare som åtnjuter rätten till föreningsfrihet." Konventionen använder inte singularformen, utan pluralformen när den hänvisar till representativa organisationer, och dessa är de mest representativa organisationerna. I konventionen fastställs varken antalet sådana organisationer eller det kriterium som ligger till grund för fastställandet av representativitet. Slovakien har fastställt ett sådant kriterium som 100 000 medlemmar (för en grupp av arbetsgivare med minst 100 000 anställda, för fackföreningar minst 100 000 anställda medlemmar). Om det finns färre än tre

organisationer som uppfyller det angivna kriteriet på en sida av trepartsmötet kan denna sida kompletteras med andra enheter, om de ansöker. Det bör noteras att det är mycket lättare för arbetsgivarna att uppfylla kriteriet på 100 000 anställda, eftersom det bygger på faktisk status (dvs. antalet anställda), medan kriteriet för fackföreningar också bygger på medlemskap (och intresse för medlemskap). Ur denna synvinkel konstaterade vi en gradvis minskning av medlemsbasen.

Sammanfattningsvis finns det fyra organisationer på arbetsgivarsidan som uttrycker olika intressen ur olika sektors perspektiv, och därför är diskussionen bred och balanserad (t.ex. kan vissa förslag inom en sektor vara problematiska inom en annan sektor). I detta avseende verkade det lämpligt att överföra mångfalden även till fackföreningarnas sida (lag nr 103/2007 är från 2007 och följer den tidigare rättsakten de facto från 1990; ändringen gjordes 2020, dvs. efter 30 år, och det är också lagstiftaren som ska bedöma om trepartsavtalet fyller sitt syfte).

1. Om yttrandefrihet och mediefrihet

Vi vill påpeka att det inte finns några bevis eller rättsliga medel för statlig censur. Om rapporten avser public service-bolagens bevakning av kriget (som regeringen inte har något direkt inflytande över) borde detta ha angetts.

Dessutom är det oroande att rapporten utelämnar eller marginaliserar alla positiva insatser när det gäller mediepluralism trots att de offentliggörs, och Europeiska kommissionen informerades regelbundet om dessa, inklusive de betydande förändringar i medielagstiftningen som redan gäller. Bara som ett exempel skulle vi vilja peka på införandet av medborgarmedier, definitionen av mediemarknad, inrättandet av en mekanism för samreglering och skydd av journalistiska källor som uttryckligen ingår i lagstiftningen, vilket inte är vanligt i regionen.

Detsamma kan sägas om den slovakiska regeringens initiativ om skydd av journalister och stöd för lagstiftning mot munkavleprocesser (kulturministeriet och justitieministeriet) som inte nämns i rapporten. Dessutom vill vi påpeka att det var Slovakien som under det franska ordförandeskapet tog initiativ till införandet av prioriteringar för skydd av journalister i rådets slutsatser.

Vi är medvetna om många brister i systemet, men skulle vilja att positiva sidor och insatser för positiva förändringar också återspeglas.

2. Rätten till icke-diskriminering

Det anges att de slovakiska myndigheterna förklarade att flera stödordningar fanns tillgängliga för civilsamhällsorganisationer, bl.a. avseende frågor som rör hbtqi-personer och kön. Särskilda medel fanns t.ex. tillgängliga för att hjälpa brottsoffer, vilket var särskilt relevant för hbtqi-organisationer.

Vi vill tillägga att bara justitieministeriet har två bidragssystem, för att inte tala om andra ministeriers bidragssystem och minoritetskulturfonden.

- a) för att stödja och skydda de mänskliga rättigheterna och förebygga alla former av diskriminering (från detta bidragssystem kan och brukar hbtqi-projekt stödjas),
- b) för att hjälpa brottsoffer (sedan december 2021 har en brottsofferorganisation fått ackreditering och hjälper en målgrupp med hbtqi-offer för hatbrott, och har också fått finansiering för att tillhandahålla hjälp till offer för 2022).

Det anges att de också påpekade att hälsoministeriet hade strävat efter att underlätta könsbytet på transpersoners identitetskort... Vi vill klargöra att hälsoministeriet arbetade med en ändring av de dokument som läggs fram i processen för könsbyte på transpersoners identitetskort. Dessa dokument bör inte innehålla information om sterilisering, vilket underlättar tillgången till lagligt könsbyte.

När det gäller möjligheterna till barnomsorg vill vi tillägga att ministeriet för arbete, sociala frågor och familjefrågor i socialtjänstlagen har infört så kallade barngrupper som gör det möjligt att skapa små, flexibla barnomsorgsarrangemang där ansvaret kan delas mellan flera föräldrar och subventioneras av barnomsorgsbidraget, för att ytterligare förbättra möjligheterna till balans mellan arbete och privatliv i samband med tillströmningen av ukrainska flyktingar.

3. Rättsstatsprincipen

Det anges att en barnombudsman nyligen hade inrättats. Vi vill klargöra att tjänsten som barnombudsman inrättades 2015 när den första ombudsmannen också valdes för en period på sex år. En ny barnombudsman valdes i maj 2022. Enligt lag nr 176/2015 förlängs den tidigare ombudsmannens mandatperiod till dess att en ny ombudsman väljs.

Med tanke på rättsliga frågor, som nämndes under mötet med företrädarna för EESK:s arbetsgrupp om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen, godkände det slovakiska parlamentet i april 2022 en domkretsreform. Reformen regleras i lagen om nya distrikt och platser för domstolar (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/150/20220601>) och i lagen om förvaltningsdomstolar (<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/151/20220601>). De trädde båda i kraft den 1 juni 2022.

Huvudsyftet med domkretsreformen är att skapa en domstolskarta som skulle göra det möjligt för domarna att specialisera sig i olika rättsområden och därmed kunna vidareutbilda sig, bli sakkunniga på ett område, fatta beslut av högre kvalitet och förkorta handläggningstiden.

Huvudändringarna i det nuvarande systemet är följande:

1. En ny **stadsdomstol i Košice** inrättas från och med den 1 januari 2023. De nuvarande distriktsdomstolarna Košice I-IV och Košice-okolie kommer att slås samman till en stadsdomstol som kommer att ta över deras dagordningar, personal och byggnader. Stadsdomstolen kommer att ha sin ordförande och vice ordförande för olika rättsområden (straffrätt, civilrätt, handelsrätt och familjerätt). Sammanslagningen av domstolar och deras distrikt bör göra det möjligt för domarna att specialisera sig i olika

rättsområden.

2. **Fyra nya stadsdomstolar i Bratislava** inrättas från och med den 1 januari 2023. De nuvarande distriktsdomstolarna kommer att omvandlas till fyra nya stadsdomstolar. Dessa stadsdomstolar kommer att vara specialiserade i olika rättsområden och handlägga mål på grundval av sin kompetens – Bratislava I för straffrätt, Bratislava II för familjerätt, Bratislava III för handelsrätt och Bratislava IV för civilrätt. Den nuvarande distriktsdomstolen Bratislava V kommer att gå samman med den nya stadsdomstolen Bratislava IV. Stadsdomstolarna kommer att ansvara för alla mål i Bratislavaregionen.
3. Övriga Slovakien kommer **att delas upp i 32 domkretsar, och 32 distriktsdomstolar** kommer att inrättas från och med den 1 januari 2023. Jämfört med den nuvarande situationen kommer domstolarnas distrikt att vara större och de nya domstolarna kommer att ha mer personal och domare, vilket möjliggör deras specialisering.
4. **Antalet regionala domstolar kommer att förbli detsamma** – åtta. De regionala domstolarna i Bratislava, Banská Bystrica och Košice kommer att ha hand om handelsrättsliga mål, medan de regionala domstolarna i Trnava, Žilina och Prešov kommer att behandla familjerättsliga mål. Alla regionala domstolar kommer att fortsätta att handlägga civilrättsliga och straffrättsliga mål. Förvaltningsrättsliga mål kommer att handläggas av nya förvaltningsdomstolar.
5. **Tre nya förvaltningsdomstolar** inrättas från och med den 1 januari 2023. De kommer att vara i Bratislava, Banská Bystrica och Košice.
6. Reformen omfattar också **möjligheten att hålla förhör online, att förflytta domare** till den plats där distriktsdomstolarna tidigare hade sitt säte, ändringar av relevant lagstiftning om domstolars behörighet och var talan ska väckas.

Portugal vill tacka Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs grupp om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen för dess besök i Portugal. Portugal fäster mycket stor vikt vid respekten för Europeiska unionens grundläggande värderingar och fortsätter att arbeta för att upprätthålla och främja rättsstatsprincipen i hela unionen.

Gruppens förslag till rapport är väl avvägt och avspeglar de allmänna synpunkter som lämnats av de intressenter och berörda parter som kontaktats. Vissa ämnen som berörs kan vidareutvecklas i framtida rapporter för att ge en fullödigare bild av situationen i landet, exempelvis genom ett bredare samrådsförfarande.

1. Grundläggande rättigheter när det gäller arbetsmarknadens parter

När det gäller deltagandet av arbetsmarknadens parter i beslutsfattandet⁵ utgör det ekonomiska och sociala rådet (CES) det konstitutionella organet för samråd och medbestämmande, och dess främsta mål är att främja ekonomiska och sociala aktörers deltagande i beslutsprocesser. Detta organ är det viktigaste forumet för dialog mellan regeringen, arbetsmarknadens parter och andra företrädare för det organiserade civila samhället⁶.

I [arbetslagslagen](#) föreskrivs deltagande av och samråd med arbetsmarknadens parter och det civila samhället, vilket sker i det ekonomiska och sociala rådet och andra specialiserade forum på företagsnivå.

Portugal uppfyller därmed redan kravet på deltagande av arbetsmarknadens parter i löneförhandlingar, såsom föreskrivs i det nyligen antagna EU-direktivet om tillräckliga minimilöner, och Portugal kommer att fortsätta att stärka den sociala dialogen under genomförandet. Ett aktuellt exempel är det senaste avtalet på medellång sikt mellan regeringen och arbetsmarknadens parter i syfte att förbättra inkomster, löner och konkurrenskraft⁷. Nya yrkesinspektörer (58) har nyligen rekryterats, vilket stärker genomförandet av arbetsrätten⁸.

Det är också viktigt att nämna det nationella rådet för solidaritet, volontärarbete, familjer, rehabilitering och social trygghet (CNPSSS)⁹, som är ett rådgivande organ för regeringen

⁵ ”Arbetsmarknadens parter ansåg dock att de bör delta i beslutsfattandet i högre utsträckning (rad 1 i tredje stycket).

⁶ <https://ces.pt/home-en/>

⁷ <https://www.portugal.gov.pt/pt/gc23/comunicacao/documento?i=acordo-de-medio-prazo-para-a-melhoria-dos-rendimentos-dos-salarios-e-da-competitividade>

⁸ <https://www.act.gov.pt/pt-PT/SobreACT/Recrutamento/Paginas/Concursoexternodeadmiss%C3%A3oest%C3%A1gioparaingressonacarreiradeInspetorSuperiordoTrabalho.aspx>

⁹ <https://dre.pt/dre/detalhe/decreto-lei/48-2017-107047290?ts=1663286400034>

bestående av företrädare för de olika sektorerna. Syftet är att säkerställa ett lämpligt och effektivt samarbete mellan centrala, regionala och lokala myndigheter och arbetsmarknadens parter och andra enheter som företräder sammanslutningar och civilsamhällesorganisationer, för att främja ett brett deltagande av alla enheter som hanterar dessa frågor. Det nationella rådets syfte är också att stärka de rådgivande organens roll, inte bara när det gäller att följa upp och övervaka utformningen av den offentliga politiken utan också när det gäller att utarbeta förslag till förbättringar och identifiera prioriterade insatser inom de olika områden som omfattas.

Medborgarnas rätt att delta i den parlamentariska lagstiftningsprocessen slås fast i Republiken Portugals författning (deltagande i utarbetandet av arbetsrätt, utbildningslagstiftning, yrkeslagstiftning m.m.), i det portugisiska parlamentets arbetsordning (arbetsrätt och lagstiftning om lokala myndigheter samt andra frågor som anses särskilt relevanta) samt i arbetslagen. De olika normer som kräver samråd med andra enheter, till exempel de självstyrande regionernas styrande organ, sammanslutningar som företräder lokala myndigheter, icke-statliga miljöorganisationer, det höga domarrådet och det höga rådet för åklagarmyndigheten, kompletterar denna ram och innebär att lagstiftaren måste samråda med de organ som företräder de intressen som ska regleras.

När det gäller det civila samhällets deltagande i lagstiftande och verkställande förfaranden gavs flera exempel under mötet, såsom den allmänna rätten att inge framställningar liksom de onlineplattformar som finns tillgängliga för offentligt samråd: <https://www.consultalex.gov.pt/Homescreen.aspx> och www.participa.pt.

Styrelsen för den höga kommissionen för migrationsfrågor (ACM) har stöd av sitt migrationsråd i beslutsprocessen och vid utformningen av huvudåtgärderna. Migrationsrådet består av offentliga och privata enheter och säkerställer att aktörer från olika samhällssektorer involveras i migrationspolitiken. Arbetsmarknadsparternas representation i rådet säkerställs genom dess arbetsordning, enligt vilken två företrädare för arbetsgivarorganisationer och två företrädare för fackföreningar ska sitta i rådet (förutsatt att de också sitter i det ekonomiska och sociala rådet). Arbetsmarknadens parter kan alltså delta i beslutsfattandet på detta område och uppmuntras därtill. När det gäller synpunkten att civilsamhällesorganisationernas deltagande i beslutsfattandet måste öka⁶ bör det tilläggas att migrationsrådets arbetsordning föreskriver deltagande av företrädare för migrantgrupper, vilka regelbundet väljs av migrantorganisationerna, liksom av institutioner som arbetar med migranter.

Kommissionen för medborgarskap och jämställdhet (CIG) har en rådgivande nämnd som är ett samrådsorgan för utformning, genomförande och utvärdering av offentlig politik för medborgarutbildning samt främjande och försvar av jämställdhet, och där finns statliga myndigheter och organisationer som företräder det civila samhället, inbegripet arbetsmarknadens parter, representerade. CIG har tre sektioner, en för statliga myndigheter, en för icke-statliga organisationer samt en för tekniska och vetenskapliga experter. Sektionen för icke-statliga organisationer består av 40 företrädare för icke-statliga organisationer, som erkänns som sådana enligt lagen, vars lagstadgade syfte främst är att främja värden som medborgarskap, försvar av mänskliga rättigheter, kvinnors rättigheter samt jämställdhet, särskilt genom att bekämpa olika former av diskriminering på grund av kön, genus, ålder, social ställning, etnicitet, sexuell läggning, könsidentitet, trosuppfattning eller religion samt funktionshinder, och vars mål är förenliga med CIG:s mål.

⁶ "Deltagarna ansåg att civilsamhällesorganisationernas deltagande i beslutsfattandet fortfarande måste öka" (rad 1 i fjärde stycket).

2. Föreningsfrihet och mötesfrihet

Rätten till mötes- och föreningsfrihet fastställs som grundläggande rättigheter i den portugisiska konstitutionen ([artiklarna 45 och 46](#)). [Lagdekret nr 406/74 av den 29 augusti 1974](#) reglerar rätten till frihet att delta i fredliga sammankomster och demonstrationer, vilka man inte behöver ansöka om tillstånd för hos myndigheterna. När det gäller föreningsfriheten har alla rätt att fritt bilda föreningar utan att ansöka om tillstånd, förutsatt att föreningarnas syfte inte är att främja våld eller bryta mot lagen. Föreningar ska kunna verka för sina syften fritt och utan inblandning från de offentliga myndigheterna och får inte upplösas av staten eller begränsas i sin verksamhet, utom i lagstadgade fall och endast genom rättsliga beslut¹⁰.

Civilsamhällesorganisationerna får sin finansiering från flera olika källor beroende på åtgärdsområden, bland annat från staten, kommuner, EU-fonder och privata enheter. På nationell nivå kan två exempel nämnas: i) tekniskt och ekonomiskt stöd från kommissionen för medborgarskap och jämställdhet (CIG) till icke-statliga organisationer för kvinnor, inom ramen för genomförandet av nationell politik för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män och förebygga och bekämpa alla former av våld mot kvinnor och flickor samt människohandel, och ii) stöd från den höga kommissionen för migrationsfrågor (ACM) till invandrarföreningar för bland annat program, projekt och åtgärder som syftar till att främja integration av migranter och flyktingar.

3. Yttrandefrihet och mediefrihet

Den portugisiska konstitutionen garanterar fullständigt oberoende för journalister i deras utövande av sin yrkesverksamhet, med beaktande av rätten att fritt informera och att bli informerad, vilket är en grundpelare i en demokrati och en rättsstat. All inblandning, oavsett om den är politisk eller ekonomisk, och alla former av censur är förbjudna ([artikel 37](#)). Journalisters oberoende behandlas också i journaliststadgan, som godkändes genom [lag nr 1/99 av den 1 januari](#). [Artikel 38 b](#) i konstitutionen garanterar journalisters rätt att i enlighet med lagen få tillgång till informationskällor (...). Journaliststadgan innehåller bestämmelser som syftar till att säkerställa denna rättighet, nämligen [artikel 6](#). I [lag nr 26/2016 av den 22 augusti](#) regleras tillgången till administrativa handlingar och administrativ information. Genom samma lag införlivas också [Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG av den 28 januari 2003](#) i den nationella lagstiftningen. Det är viktigt att notera att kränkningar av rätten till tillgång till administrativa handlingar, utöver möjligheten att vända sig till förvaltnings- och skattedomstolarna i enlighet med förvaltnings- och skatteprocesslagen, också kan utgöra skäl att inge klagomål till kommissionen för tillgång till administrativa handlingar, som är en oberoende administrativ enhet som verkar i parlamentet och vars uppgift är att se till att reglerna om tillgång till administrativa handlingar följs.

Portugal har en stark arbetsrättslig ram som omfattar alla arbetstagare och som ger

¹⁰ <https://www.provedor-jus.pt/documentos/2018 - Direito a liberdade de associacao e reuniao.pdf>

journalister ett extra skydd utöver fackföreningens skydd, genom särskilda kollektiva, lagstadgade instrument (kollektivavtal och företagsavtal). De problem som journalister möter beror på de upprepade kriser som har påverkat mediesektorn. Ett strukturellt problem har uppkommit genom att publiken har övergett de traditionella nyhetsmedierna till förmån för nya medier samtidigt som medborgarnas vilja att betala för journalistiskt innehåll har minskat.

Den portugisiska medietillsynsmyndigheten (ERC) är en helt oberoende myndighet som uppfyller kriterierna i artikel 30 i direktivet om audiovisuella medietjänster, bland annat när det gäller de skyldigheter som följer av deltagandet i Erga. ERC stöds också av en nationell rättslig ram som sedan 2005 gör det möjligt för ERC att i vederbörlig ordning svara på alla befintliga förfrågningar utan att ytterligare resurser krävs. ERC:s verksamhet finansieras genom egna intäkter samt medel från Portugals statsbudget.

4. Rätten till likabehandling

I [lag nr 93/2017 av den 23 augusti](#) fastställs den rättsliga ramen för att förebygga, förbjuda och bekämpa diskriminering på grund av ras, etniskt ursprung, hudfärg, nationalitet, härkomst och ursprungsområde. Portugal var den första medlemsstat som (i juli 2021) hörsammade EU:s uppmaning att godkänna en nationell plan för att bekämpa rasism och diskriminering 2021–2025. Planen bygger på fyra principer: i) motverkande av stereotyper, ii) samordning, integrerad styrning och territorialisering, iii) integrerade insatser i kampen mot ojämlikhet, och iv) intersektionalitet. Planen omfattar åtgärder inom tio områden, från utbildning till säkerhet, rättvisa, hälsa, bostäder, sysselsättning och datainsamling. Under 2021 undertecknade den höga kommissionen för migrationsfrågor (ACM) två protokoll tillsammans med säkerhetsstyrkor (PSP och GNR) för att främja utbildning och medvetenhet och öka förtroendet för och närheten till säkerhetsstyrkorna. I mars 2022 undertecknade ACM och advokatsamfundets regionala råd i Lissabon ett protokoll i syfte att utforma utbildningsåtgärder för att bekämpa rasism och diskriminering, inbegripet utbildning av advokater i samarbete med lärosäten för högre utbildning och intresseorganisationer. I protokollet föreskrivs ett pilotprojekt för rättsligt stöd och rådgivning till offer för rasdiskriminering.

Den höga kommissionen för migrationsfrågor (ACM) inser hur viktigt det är för migranter att få tillgång till information om offentliga strategier och verktyg som utformats för att hjälpa dem i integrationsprocessen¹¹. Därför har ACM inrättat nationella stödcentrum för integration av migranter liksom en enda kontaktpunkt där migranter kan få stöd, information och rådgivning samt medlingstjänster. Utöver rättsligt stöd, språkutbildning, sysselsättning och entreprenörskap berörs även andra statliga områden och ministerier, såsom immigrations- och gränstjänster, social trygghet, hälsa, utbildning, rättvisa och finans. Denna goda praxis har rönt internationell uppskattning och har tilldelats FN-priset Public Service Award, som är en av de mest prestigefyllda internationella utmärkelserna för spetskompetens inom offentlig

¹¹ " Deltagare som kommenterade frågan om migranter, däribland asylsökande, beklagade att lagstiftningen på detta område är alltför splittrad och således hindrar dessa personers möjligheter att åtnjuta de rättigheter som de har enligt lag, till exempel när det gäller mottagande och integration." (rad 1–3 i femte stycket).

förvaltning.

En annan nationell framgång är den nationella strategi för jämställdhet och icke-diskriminering 2018–2030 (ENIND) som godkändes 2018 och som inledde ett nytt arbete för att främja kvinnors rättigheter och undanröja diskriminering genom en systematisk och övergripande offentlig politik för jämställdhet, förebyggande av och kamp mot våld mot kvinnor och flickor (inbegripet skadliga företeelser som kvinnlig könsstympning och tvångsäktenskap) samt kamp mot diskriminering på grund av sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck eller könsskäraktär. Dessa tre områden motsvarar ENIND:s tre handlingsplaner för 2018–2021.

I ENIND betonas att utsatthet har flera dimensioner som bottnar i olika diskrimineringsfaktorer som samverkar med varandra, exempelvis kön med ålder, funktionshinder, ras eller nationellt eller etniskt ursprung. Genom ENIND stärks också samarbetet mellan den offentliga sektorn, den privata sektorn och det civila samhället. Strategin är mer handlingsinriktad och operativ, med indikatorer och årliga mål som ska uppnås.

Det är också viktigt att nämna säkerhetsstyrkornas och säkerhetstjänsternas (FSS) utbildningsprogram, som tar upp frågor om jämlikhet, mänskliga rättigheter och förbud mot diskriminering. En [plan för förebyggande av diskriminering inom FSS](#) antogs därför 2021, inbegripet ett ombud för mänskliga rättigheter med ansvar för att genomföra och övervaka planen inom FSS. Det finns även utbildningsmoduler och utbildningsprogram: i) Läroplanerna för Guarda Nacional Republicana (GNR) innehåller befodrings- och repetitionskurser där ämnen som rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter tas upp. GNR är en del av det interna säkerhetssystemet och omfattas därmed av polisens etikkod, enligt vilken fastställande av etiska och yrkesmässiga uppföranderegler för alla medlemmar av säkerhetsstyrkorna är en förutsättning för ett trovärdigt och effektivt utövande av polisens uppgifter, som en integrerad del av demokratin och rättsstaten. ii) Utbildningskurserna för olika polisbefattningar inom Polícia de Segurança Pública (poliser, befäl och utredare) främjar också en kultur för att främja rättsstatsprincipen. Kurserna behandlar grundläggande rättigheter och respekt för etnisk, religiös, sexuell, könsbaserad och kulturell mångfald. iii) Det högre institutet för polisvetenskap och inre säkerhet har kurser med tydligt juridiskt fokus på spridning av rättsstatsprincipen.

5. Rättsstatsprincipen

När det gäller domstolsväsendets oberoende och integritet visar samstämmiga uppgifter att Portugals ställning är god och stark, något som också framgår av Europarådets och Europeiska kommissionens dokument, närmare bestämt rapporten från Europarådets kommission för effektivisering av rättsväsendet respektive resultattavlan för rättskipningen i EU.

När det gäller domstolsväsendets organisation och utifrån tillsynsmyndigheternas iakttagelser kan det konstateras att konkurrens-, reglerings- och tillsynsdomstolen är behörig i frågor som rör överklagande och verkställighet av avgöranden, beslut och andra åtgärder i

överträdelseförfaranden som överklagas, bland annat av konkurrensmyndigheten, den nationella kommunikationsmyndigheten och den portugisiska värdepapperskommissionen. Domstolens beslut kan överklagas till appellationsdomstolarna. Påståendet att möjligheterna till domstolskontroll är mycket begränsade när det gäller de administrativa sanktioner som nämnda enheter tillämpar tycks inte överensstämja med verkligheten.

När det gäller digitaliseringen av rättsväsendet sitter det inga domare i den styrelse som ansvarar för kontrollen av det it-system som används, men detta innebär inte att domarna inte är involverade i digitaliseringen av rättsväsendet. Ett exempel är rådfrågandet av förvaltnings- och skattedomstolarnas höga råd i samband med antagandet av den rättsliga ram varigenom ett förvaltningssystem (CSM) för förvaltnings- och skattedomstolar (SITAF) inrättades. På samma sätt rådfrågades det höga domarrådet när det CSM som används i domstolar inrättades.

När det gäller rättsväsendets effektivitet och i synnerhet ekonomiska resurser måste det understrykas att utgifterna för rättsväsendet ökar i statsbudgeten för 2023 jämfört med 2022 (1 701,1 miljarder euro¹² jämfört med 1 610,5 miljarder euro¹³). När det gäller utredningstiderna för ekonomisk brottslighet är det viktigt att lyfta fram den utveckling som skett tack vare specialiserade organ som den centrala brottsutrednings- och åklagarenheten (DCIAP) inom den allmänna åklagarmyndigheten (PPS) och kriminalpolisen (PJ). Med tanke på de utmaningar som bristen på resurser till polisen och PPS medför är det viktigt att lyfta fram förstärkningen av de mänskliga resurserna inom DCIAP och PJ. DCIAP har i dag en grupp med över 30 allmänna åklagare som är specialiserade på att utreda grov och organiserad brottslighet, såsom korruption, tagande och givande av muta i utlandet och relaterade brott. De regionala brottsutredningsenheterna i Porto, Coimbra, Lissabon och Évora har också omkring 40 åklagare. Inom PJ har antalet utredare i den nationella enheten för bekämpning av korruption (UNCC) ökat de senaste åren. Under 2022 utökades PJ med 197 nya inspektörer. Ytterligare 70 inspektörer håller på att utbildas, och antagningsprov för 65 poliser specialiserade inom vetenskap kommer att anordnas. Genom, [förordning nr 245/2022 av den 27 september](#) inrättades även ett program för rekrytering av brottsutredare, forensiker och säkerhetspersonal inom PJ för femårsperioden 2022–2026. Förordningen godkändes inom ramen för den nationella strategin för korruptionsbekämpning, som omfattade en betydande investering i PJ:s personalresurser, med 1 100 nya medarbetare inom brottsutredning, forensik och säkerhet. En sådan satsning på PJ, vars uppdrag också innefattar att bistå de rättsliga myndigheterna i brottsutredningar, innebär en kraftig förstärkning av hela det straffrättsliga systemet.

När det gäller den komplexa rättsliga ram för korruptionsfrågor som nämns i EESK:s rapport bör det noteras att den inhemska lagstiftningen fått en alltmer samstämmig och helhetsorienterad syn på problemet, vilket visar att det finns en politisk vilja att agera på området. Ett annat utslag av denna kompromissanda är den kraftiga förstärkningen av kriminalpolisen samt inrättandet och det praktiska genomförandet av den nationella mekanismen för korruptionsbekämpning (MENAC).

När det gäller det som sägs om genomförandet av MENAC har det skett en utveckling den

¹²https://www.dgo.gov.pt/politicaorcamental/OrcamentodeEstado/2023/Proposta%20do%20Or%C3%A7amento/Documentos%20do%20OE/OE2023_doc16_Relatorio.pdf, se s. 186

¹³https://www.dgo.gov.pt/politicaorcamental/OrcamentodeEstado/2022/Proposta%20do%20Or%C3%A7amento/Documentos%20do%20OE/OE2022_1_Relatorio.pdf, se s. 139

senaste tiden, och mekanismen kommer snart att vara fullt operativ. MENAC:s anläggningar har redan ställts till förfogande av justitieministeriet, och dess viktigaste delar fungerar redan, såsom ordföranden, vice ordföranden och generalsekreteraren. Den rådgivande nämnden sammanträdde i september och övervakningskommittén i oktober, och teknisk och administrativ personal tillhandahålls och är redan i arbete. Den 9 december förtydligades, genom förordning nr 292-A/2022¹⁴, arbetsuppgifterna för MENAC:s personal både på ledningsnivå och på teknisk nivå. MENAC inledde en informationskampanj redan samma dag, med bland annat annonser i medierna riktade till den portugisiska allmänheten. När det gäller korruptionsbekämpning har OECD:s arbetsgrupp mot mutor, i den fjärde etappen av sina utvärderingsförfaranden, konstaterat att Portugal har flera exempel på god praxis inom detta område, däribland i) antagandet av den nationella strategin för korruptionsbekämpning 2021, ii) det allmänna systemet för förebyggande av korruption, iii) inrättandet av den nationella mekanismen för korruptionsbekämpning (MENAC), iv) antagandet av lagstiftning om skydd för visselblåsare, och v) informations- och utbildningsinsatser inom den offentliga och den privata sektorn.

När det gäller tillgång till rättslig prövning och rättegångskostnader beviljas rättshjälp i enlighet med [lag nr 34/2004 av den 29 juli](#). I den rättsliga ramen för rättegångskostnader ([lagdekret nr 34/2008 av den 26 februari](#)) fastställs vidare en rad undantag för bland annat personer som sitter häktade eller som avtjänar ett straff och som är ekonomiskt utsatta i enlighet med lag nr 34/2004. Domstolsavgöranden offentliggörs på två avgiftsfria webbplatser (<http://www.dgsi.pt/> och <https://jurisprudencia.csm.org.pt/>). För närvarande finns all civilrättslig, handelsrättslig, straffrättslig och förvaltningsrättslig rättspraxis från högsta instans tillgänglig liksom alla förvaltningsdomar från andra instans. Tillgången till all rättspraxis från första instans behöver fortfarande förbättras för de olika jurisdiktionerna. För närvarande behandlas dock [kriterier för offentliggörande av rättsliga avgöranden](#) av det höga domarrådet.

När det gäller Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och dess rättspraxis för fängelseförhållanden bör det understrykas att verkställandet av [Petrescu-domen](#) är under granskning i enlighet med artikel 46 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Portugal överlämnade under det fjärde kvartalet 2021 relevant information om målet till ministerkommittén, bland annat när det gäller de åtgärder som vidtagits för att förbättra fängelseförhållandena. Avslutningsvis och som framgår av [betänkandet om statsbudgeten för 2023](#)^{14 15} finns det en handlingsplan för att gradvis avveckla fängelset i Lissabon.

När det gäller det som sägs om advokatsamfundet bör det framhållas att det för närvarande pågår ett lagstiftningsförfarande i parlamentet i syfte att ändra den rättsliga ramen för alla offentliga yrkesorganisationer som omfattas av [lag nr 2/2013 av den 10 januari](#). Det finns yrkesorganisationer inte bara för advokater utan även för arkitekter, läkare, sjuksköterskor m.fl.

¹⁴ [Portaria n.º 292-A/2022 | DRE.](#)

¹⁵ https://www.dgo.gov.pt/politicaorcamental/OrcamentodeEstado/2023/Proposta%20do%20Or%C3%A7amento/Documentos%20do%20OE/OE2023_doc16_Relatorio.pdf se s. 252



Arbetsmarknadsdepartementet

Härmed överlämnas Sveriges kommentarer till utkastet till rapport från besöket i Sverige den 13–14 oktober 2022.

Med vänlig hälsning

Catharina Nordlander
Rättschef

Tfn +46 84051000

Postadress: SE-103 33 Stockholm

Fax +46 84113616

Gatuadress: Fredsgatan 8

E-post: a.registrator@gov.se



Regeringskansliet



Promemoria

2 december 2022
A2022/01519

Kommentarer till utkastet till rapport från besöket i Sverige den 13–14 oktober 2022

Vi vill tacka delegationen från gruppen om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen för det givande mötet den 14 oktober och för möjligheten att kommentera det efterföljande utkastet till rapport. Nedan följer våra kommentarer till de svar som gavs under mötet.

Föreningsfrihet och mötesfrihet

Regeringens proposition Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället (prop. 2021/22:272) har återkallats av regeringen.

Yttrandefrihet och mediefrihet

När det gäller Medieombudsmannen (MO) bör det noteras att det handlar om ett oberoende självsanerande organ som hanterar klagomål rörande redaktionellt innehåll i tidningar, tidskrifter, radio- och tv samt deras webbplatser och sociala medier. MO är den utredande parten i processen och handlägger klagomål från personer som känner sig orättvist behandlade av medierna.

Icke-diskriminering

I utkastet till rapport nämns förväntningar på att den utvärdering av etnisk profilering som den svenska polisen beställt av Brottsförebyggande rådet ska läggas fram. I detta sammanhang kan det noteras att Brottsförebyggande rådet på begäran av Polismyndigheten genomför en studie om hur Polismyndigheten arbetar med och hanterar frågan om etnisk profilering inom ramen för polisinsatser. Studien förväntas pågå till juni 2023, men rapporteringsperioden kan komma att justeras.

Angående att deltagarna menade att den svenska polisen och det svenska rättsväsendet inte har tillräcklig utbildning i att hantera brott såsom våldtäkter, kan det noteras att alla som går den grundläggande polisutbildningen får utbildning avseende våld i nära relationer och sexualbrott (inbegripet våldtäkt), och på grundval av utbildningens innehåll får de studerande förutsättningar att förvärva goda grundläggande kunskaper. Polisanställda erbjuds även fortbildning med inriktning på sexualbrott. Sedan 2019 har antalet platser på utbildningen om sexualbrott utökats som ett led i investeringarna till förmån för särskilt utsatta brottsoffer. Vid bedömningen av antalet anmälningar och andelen fällande domar bör hänsyn tas till skillnader mellan olika länder beträffande anmälningsbenägenheten (Sverige anses ha en relativt hög anmälningsbenägenhet) och den rättsliga utformningen av denna

typ av brott.

Rättsstaten

Vad gäller rättsväsendets oberoende påpekas att enligt regeringsformen, som är en av de fyra grundlagarna, kan en person som har utnämnts till ordinarie domare skiljas från anställningen endast om

1. han eller hon genom brott eller grovt eller upprepat åsidosättande av skyldigheterna i anställningen har visat sig uppenbart olämplig att inneha anställningen, eller
2. han eller hon har uppnått gällande pensionsålder eller enligt lag är skyldig att avgå på grund av varaktig förlust av arbetsförmågan (kapitel 11 paragraf 7).

Som svar på att några deltagare uppgav att det råder brist på domare på grund av rekryteringssvårigheter kan framhållas att många olika åtgärder vidtas för att säkra rekryteringen av domare. Domstolsverket arbetar fortlöpande tillsammans med domstolarna för att säkra deras kompetensförsörjning. Exempelvis har antalet notarieplatser nyligen utökats. Domstolsverket har också antagit en särskild kompetensförsörjningsstrategi med inriktning på hur man kan locka och behålla kompetent personal vid domstolarna.

Domarnämnden har också i uppgift att aktivt och långsiktigt arbeta för att främja rekryteringen av ordinarie domare.

För att den ökande ärendebalansen ska kunna hanteras har anslaget till de svenska domstolarna för 2025 höjts med 170 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2023.

Slutligen följer några ord om Lagrådet. Lagrådet avgör hur lång tid det behöver för sin granskning, men ofta utarbetas yttrandet på några dagar. Rådets granskning avser följande aspekter:

1. Hur lagförslaget förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt.
2. Hur förslagets föreskrifter förhåller sig till varandra.
3. Hur förslaget förhåller sig till rättssäkerhetens krav.
4. Om förslaget är så utformat att lagen kan antas tillgodose angivna syften.
5. Vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

Regeringen fäster stor vikt vid Lagrådets yttrande och strävar efter att följa det även om det inte är bindande.

Det finns olika skäl till att regeringen ibland inte följer yttrandet. Regeringens svar på Lagrådets kritik finns alltid med i lagförslaget.

Synpunkter från den slovenska regeringen på utkastet till rapport från Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs grupp om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen om dess besök i Slovenien den 17–18 november 2022

Respekten för EU:s grundläggande värden demokrati, fria medier, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen är en prioritering för Sloveniens regering. Vi vill tacka gruppen för grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen för konstruktiva diskussioner den 18 november 2022 och uttrycka vårt stöd för gruppens arbete med att främja respekten för dessa värden i alla EU:s medlemsstater.

Som svar på gruppens rapport från den 31 januari 2023 om besöket i Slovenien den 17 och 18 november 2022, se den slovenska regeringens nedanstående synpunkter på följande rapportavsnitt:

1. Grundläggande rättigheter när det gäller arbetsmarknadens parter

När det gäller berörda parter kommenterar regeringen att arbetsmarknadens parter bedömning av det väletablerade samrådsförfarandet vid utarbetandet av dokumenten om den europeiska planeringsterminen var ganska subjektiv. Regeringen betonar att Ekonomiska och sociala rådet alltid har deltagit direkt i utarbetandet av det nationella reformprogrammet och stabilitetsprogrammet. Detta var också och i synnerhet fallet vid utarbetandet av det nationella reformprogrammet. Programmet omfattar specifikt olika åtgärder och reformer som samtidigt är föremål för pågående förhandlingar med arbetsmarknadens parter. Som gruppen för grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen med rätta påpekade i sin rapport är samarbetet mellan Ekonomiska och sociala rådet och regeringen bra. Regeringen fortsätter att samarbeta och samråda med Ekonomiska och sociala rådet under den europeiska planeringsterminen 2023.

2. Mötes- och föreningsfrihet

På grund av covid-19-restriktionerna verkställdes vissa begränsningar av mötes- och föreningsfriheten under 2020 och 2021. Regeringen har reagerat på fall av överdrivet och oproportionerligt våld från polisens sida vid protesterna i Ljubljana genom att utfärda riktlinjer och obligatoriska instruktioner för att avhjälpa de brister som konstaterats vid övervakningen av polisens insatser för att skydda protesterna. Polisen har i samarbete med inrikesministeriet vidtagit ett antal

åtgärder för att förhindra liknande incidenter, däribland systemiska åtgärder som ska införas i lagstiftningen. Dessutom har regeringen vidtagit åtgärder för att ge amnesti till bötfällda demonstranter. Anklagelserna om att åtgärder har vidtagits mot organisatörer av odeklarerade möten för att begränsa mötesrätten är ogrundade. Förfarandena inleddes på grund av polisens kostnader för att skydda odeklarerade offentliga sammankomster.

Med hänvisning till riktlinjerna för främjande av samarbete med civilsamhällesorganisationer betonar regeringen att 2011 års lag om volontärarbete återaktiverades till följd av regeringsskiftet 2022. Vid utarbetandet av lagstiftning rådfrågas icke-statliga organisationer regelbundet. De uppmanas också att lämna sina yttranden och inkomma med synpunkter inom ramen för den departement-överskridande samordningen. Om yttranden från icke-statliga organisationer inte beaktas ges skriftliga sakliga skäl.

3. Yttrandefrihet och mediefrihet

När det gäller oron för public service-företaget RTV Slovenija antogs ändringarna av Radiotelevizija Slovenija-lagen i juli. Dessa ändringar bekräftades i en folkomröstning i november 2022, vilket gav ett tydligt tecken på brett offentligt stöd för detta steg mot mediernas faktiska frihet och oberoende. Ändringarna tar främst upp frågor som rör förvaltning och övervakning av public service-medier samt dess redaktionella oberoende. De begränsar i hög grad politikens direkta inflytande på RTV Slovenijas verksamhet och återupprättar dess självständighet. Begäranden om översyn av den ändrade lagen ingavs dock till författningsdomstolen. Författningsdomstolens beslut är under behandling.

Som svar på den öppna frågan om skydd av journalister, särskilt när det gäller attacker online, betonar regeringen att det nuvarande rättssystemet är tillräckligt för att lösa dessa konflikter. Samtidigt stöder regeringen Europeiska kommissionens avsikt att förbättra skyddet av journalister och människorättsförsvarare mot s.k. strategiska rättegångar mot allmänhetens deltagande (Slapp) och välkomnar kommissionens förslag till direktiv. En separat processrätt uteslutande för Slappmål övervägs för närvarande.

4. Rätten till icke-diskriminering

När det gäller rätten till icke-diskriminering strävar regeringen efter att säkerställa likabehandling av alla samhällsgrupper. Även om regeringen är medveten om vissa brister understryker den sin beslutsamhet att ta itu med öppna frågor och påpekar att strategin för jämställdhet för närvarande håller på att antas.

Regeringen anser att diskrimineringen när det gäller tillträde till arbetsmarknaden och hälso- och sjukvård är måttlig, och välkomnar rapportens iakttagelse att integrationen i utbildningen har gått framåt avsevärt.

Regeringen vill påpeka att det redan finns slovensk lagstiftning om sanktioner för hatpropaganda (strafflag, skydd av den allmänna ordningen osv.), inbegripet rättspraxis. För att ytterligare stärka

sanktionerna mot hatpropaganda antog nationalförsamlingen i januari 2023 ändringar av strafflagen, som innehåller en allmän bestämmelse om hat som en försvårande omständighet i domar.

När det gäller migrationsfrågan och det påstådda ”stopbandet och tillbakatvingandet av människor”, vill regeringen klargöra att utlänningar som inte uttrycker sin avsikt att ansöka om internationellt skydd i polisförfaranden återsänds till det land från vilket de olagligen har rest in i Slovenien, i enlighet med EU:s och Sloveniens lagstiftning, inbegripet ratificerade bilaterala avtal. Som svar på kommentarerna om dåliga mottagningsvillkor för migranter insisterar regeringen på att migranter beviljas alla garantier och rättigheter som bygger på slovensk lagstiftning och EU-lagstiftning.

5. Rättsstatsprincipen

Respekten för rättsstatsprincipen står högst upp på regeringens dagordning. Rättsstatsprincipen ligger också högt på allmänhetens värdeskala. Regeringen visar tydligt sitt politiska engagemang för rättsstatsprincipen genom nära och öppen kommunikation och samarbete med olika EU-institutioner, inte minst Europeiska ekonomiska och sociala kommittén. Det finns en betydande vilja och beslutsamhet på högsta nivå, och inom hela förvaltningen, att ta itu med de mest akuta frågorna, inbegripet de som omfattas av Europeiska kommissionens rapport om rättsstatsprincipen 2022 och dess rekommendationer, i syfte att stärka rättsstatsprincipen i Slovenien.

För att klargöra sina inledande kommentarer om domares oberoende uppmärksammar regeringen den föreslagna ändringen av författningen, genom vilken republikens president bör utnämna domarna på förslag av det rättsliga rådet. Enligt de föreslagna ändringarna skulle den ursprungliga utnämningen av en domare till domstolsämbetet vara för en period på tre år. Efter det tredje tjänsteåret skulle befattningen bli permanent. Dessutom överför förslaget beslutet om domares immunitet till det rättsliga rådet.

När det gäller handläggningen av domstolsärenden håller regeringen inte med om den åsikt som läggs fram i rapporten att ökningen av munkavleprocesser skulle kunna bidra till den kvarstående eftersläpningen av mål. Enligt statistik från Oštro, ett centrum för undersökande journalistik i den adriatiska regionen, har det förekommit 78 munkavleprocesser under de senaste åren, så deras inverkan på förvaltningen av domstolsärenden fram till i dag ansågs inte vara betydande. Regeringen är dock medveten om att fördelningen av mål till domare är ojämn. Dessutom varierar ärendebelastningen mellan domstolarna och inom enskilda domstolar. Mot bakgrund av ovanstående överväger regeringen relevanta lagändringar.

Som det korrekt sammanfattas i rapporten är de författningsmässiga garantierna för maktindelning tydliga. Dessutom hanterar regeringen aktivt frågan om domares ekonomiska och sociala villkor, särskilt löneskillnaderna jämfört med tjänstemännen. Den inledde nyligen förhandlingar om lönesystemet inom den offentliga sektorn, som den avser att slutföra senast den 30 juni 2023.

Regeringen understryker de framsteg som nyligen gjorts i fråga om modernisering och digitalisering av domstolar genom att tillhandahålla videokonferensutrustning som avsevärt förbättrar

domstolarnas effektivitet och ändamålsenlighet
(https://www.sodisce.si/sodna_uprava/letna_porocila/).

När det gäller kommentarerna om Sloveniens ovilja att underteckna Europeiska konventionen om juristyrket (*European Convention on the Legal Profession*), bör det noteras att konventionen ännu inte har antagits. Slovenien är dock fortsatt uppmärksamt på förhandlingsförfarandet för utarbetandet av Europarådets utkast till rättsligt instrument som syftar till att stärka skyddet för juristyrket.

Även om EU fortfarande är en av de minst korrupta regionerna i världen är korruption enligt Eurobarometerundersökningar fortfarande ett allvarligt problem för medborgarna, även i Slovenien. Under 2022 inleddes förfarandet för den heltäckande uppdateringen av resolutionen om förebyggande av korruption. Regeringen började också utarbeta det nya programmet för att stärka den offentliga sektorns integritet och öppenhet för perioden 2022–2026. Ramen för korruptionsbekämpning utvidgades nyligen genom antagandet av lagen om skydd av visselblåsare. Genom lagen införlivas EU-direktivet om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten. Till skillnad från direktivet tillhandahåller den skydd för alla personer som rapporterar om överträdelser av lagstiftningen i Slovenien, vilket ger en högre skyddsnivå.

De myndigheter som ansvarar för att upptäcka och utreda brott har alltid ägnat särskild uppmärksamhet åt korruption. Utredningen och lagföringen av sådana brott fastställs i polisens årliga arbetsplaner och är i linje med de strategiska dokumenten i 2019–2023 års resolution om det nationella programmet för förebyggande och bekämpande av brottslighet och resolutionen om polisens långsiktiga utvecklingsprogram fram till 2025.



**Europeiska ekonomiska
och sociala kommittén**

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Printed by the EESC-CoR Printing and Distribution Unit, Belgium
EESC-2023-74-SV

www.eesc.europa.eu



© Europeiska unionen, 2025

Kopiering tillåten med angivande av källan.

För all användning eller återgivning av foton / illustrationer måste tillstånd
sökas direkt från innehavaren/innehavarna av upphovsrätten.



Europeiska unionens
publikationsbyrå



Print
QE-04-23-955-SV-C
ISBN 978-92-830-6232-5
doi:10.2864/091996
Online
QE-04-23-955-SV-N
ISBN 978-92-830-6243-1
doi:10.2864/343805

SV